

VII 35

————— KNIHOVNA —————

VII 35

SBORNÍKU VĚD PRÁVNÍCH A STÁTNÍCH

VYDÁVANÁ

S PODPOROU ČESKÉ AKADEMIE ČÍS. FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY,
SLOVESNOST A UMĚNÍ.

A) ŘADA PRÁVOVĚDECKÁ. ČÍS. VIII.

ZÁKLADOVÉ PRÁVA ELEKTŘINY.

PÍŠE

JUDR. JAN HELLER.

*Volám abe' us te podarim
autorem*

Rym 722

DAR
PRÁVNICKÉ JEDNOTY
MORAVSKÉ.

V PRAZE.

VYDAVATEL A NAKLADATEL : »SBORNÍK VĚD PRÁVNÍCH A STÁTNÍCH.«
(BURSÍK & KOHOUT V PRAZE).

1905.

PŘEDMLUVA.

Jsem si toho vědom, že jest to počínání dosti odvážné, troufám-li sobě vykládati o právní povaze a o právních vztazích předmětu, jehož vlastní přirozená podstata do nedávna byla a snad dosud jest dosti sporna a pochybna, tak že i povaha právní i názor o právních vztazích nemohou býti ještě zcela ustáleny.

Toto vědomí nutká mne k tomu, abych dovolával se laskavé shovívavosti čtenářovy, jestli bych někde přednesl názor, jaký snad nedojde schválení a souhlasu.

Na druhé straně zdá se mi, že právě právníci, již v plném proudu právního života stojící a dosáhnuvší ve vědě právnické dávno dospělosti — jsou povoláni, aby zabývali se otázkami o zjevech nových, třeba dosud tu a tam povahou svou ještě neustálených, aby takto jak praxi tak i zákonodárství cestu razili a tím, pokud na nich jest, přispívali k zbudování velké budovy moderního práva — a můžeme ihned říci — práva to obchodního a dopravního; neboť ne-li všechna, tedy přece větší část právních jednání elektrinu za předmět majících konečně právem obchodním spravovati se budou.

Proto doufám, že dojdou laskavé a shovívavé pozornosti vzdělaného čtenářstva i tenkrát, kdyby názor můj nebyl ihned dokonalý a ucelený; — neboť málo jsem měl předchůdců, v jejichž stopách byl bych mohl kráčet; doma takřka vůbec žádných, a též ve velké právnické literatuře německé mimo spis *Pfleghartův* není spisu, jenž by o látce té soustavně pojednával; za to literatura práva italského poskytovala většího zdroje pro naše bádání, z něhož také hojně čerpáno.

Jedna okolnost při těchto pracích zvláště mými naplňovala a opoutala. Slovný učitel můj, Jeho Excellence Prof. ryt. Randa v publikaci své ve »Sborníku« z r. 1901, v době, kdy tato práce alespoň zhruba byla již takřka hotova — byl jen mimochodem vyslovil náhled, že elektřina (kinetická) jest věcí hmotnou, na níž možno nabýti práv věcných a na níž tudíž také možno spáchat krádež. Vyciřovalť slovný mistr, že elektřině nedostávalo by se u nás dostatečné právní ochrany, kdybychom ji pokládali za pouhý pohyb, za věc nehmotnou. Neboť pak nepožívala by ani ochrany vlastnického práva, kteréž jest pojmovou právní mocí nad věcí hmotnou — ba snad ani ochrany držby, jíž se těší dle dosavadní obvyklé nauky prý jenom věci hmotné a práva.

Naproti tomu skoro všechny vymoženosti moderní fysiky, zejména epochální výzkumy *H. Hertze* o elektrických vlnách, jež denně potvrzení docházejí *Marconi-m, Teslou, Koláčkem* a j., zásada německého zákonodárství, že elektřina není hmotou — a to schválená za souhlasu říšského úřadu technického, stejný názor zákonodárství anglického — to vše mocně na mne účinkovalo a doráželo — to vše učinilo mi nemožným, abych se podal a podrobil nauce o hmotnosti elektřiny kinetické, jak bych jinak byl rád učinil.

Mimo to již nyní množí se zjevy, žádající, aby se právní ochrany dostalo nejen věcem hmotným a právům, ale též energiím nebo-li silám vůbec, pokud člověk je ovládá; energie elektrická pak jest jenom zvláštním zjevem energie vůbec. Tak jsem se přidržel dosavadních výsledků bádání fysiků — a přijal elektřinu do soustavy práva jako věc nehmotnou — a značné došel úlevy v duševním zápase svém, když jsem seznal, že také slovný učitel můj v disciplině práva občanského původně neodpíral náhledu, že elektřina, rovněž jako světlo i teplo jsou věci nehmotné a že já tudíž jsem jenom věrným vyznavačem staršího názoru svého slovného učitele. Dokážou-li nám fysikové opak, bude nám to potěšením; neboť pak právní vztahy takové věci hmotné dle dosavadní soustavy práva snadno se upraví. Předkládám tedy v mnohých částech práce své výsledky dosti prudkého zápasu duševního — výsledky skromné a skrovné — ale přece alespoň tu a tam mohl bych snad říci též s básníkem: »non ci si pensa, quanto sangue costa«.

Nesnadnost úkolu a nedostatek vzorů budtež omluvou nedostatkům této práce.

Konečně povinností mou jest, abych tímto vyslovil vřelé díky pp. inženýrům a úředníkům elektrických podniků královského hlavního města Prahy za laskavé pokyny a vysvětlení, jimiž leckterý chybný názor můj byl opraven.

V Praze, v lednu 1905.

Dr. Jan Heller.

LITERATURA.

ČLÁNKY ČASOPISŮ.

- Dr. *Ludewig*: »Über den rechtlichen Charakter der durch die Entwicklung der Electricität hervorgerufenen Verträge«. Goldschmidts Zeitschrift 1889, Bd. 35.
- Prof. Dr. *Heinrich Dernburg*: Deutsche Jur.-Zeitg. 1896, No. 24. »Diebstahl an Electricität«.
- Reichsgerichtsrat *Loebell*: »Electricität im Civil- und Strafrecht«. Deut. Jur.-Ztg. 1897, No. 2.
- Amtsrichter *Hoppe*: »Diebstahl an Electricität«. Deut. Jur.-Ztg. 1897, No. 3.
- Prof. Dr. *Heinr. Dernburg*: »Nochmals Diebstahl an Electricität«. D. Jur.-Ztg. 1897, No. 4.
- Reichsgerichtsrat Dr. *M. Stenglein*: »Diebstahl an Electricität«. D. Jur.-Ztg. 1897, No. 5.
- Prof. Dr. *W. Ostwald*: »Die Frage des Diebstahls an Electricität vom technischen Standpunkte«. D. Jur.-Ztg. 1897, No. 6.
- Prof. *Ernst Immanuel Bekker* ve zprávách Berlínské akademie věd 1898, str. 648—669: »Über die natürl. Beschaffenheit der Objecte unserer dinglichen Rechte«.
- Dr. *W. Kahl*, Berlin: »Zum Entwurf eines Gesetzes betreffend die Bestrafung der widerrechtl. Entziehung electricischer Arbeit«. D. Jur.-Ztg. 1900.
- Referendar Dr. *Ed. Kohlrausch*: »Das Gesetz betreffend die Bestrafung der Entziehung electricischer Arbeit«. Zeitschrift für die ges. Strafrechtswissenschaft, 1900.
- Prof. *Ā. Kohler*: Referát o Regelsbergerových Pandektách. Krit. Vierteljahrschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft. 1893, sv. 36.
- Rechtsanwalt Dr. *Ledig*, Leipzig, Gerichtssaal sv. 54., str 144: »Was ist beim sogen Electricitätsdiebstahl Gegenstand der Wegnahme und der Aneignungsabsicht?«
- Dr. *H. Blass*, Zürich. »Der Cassationshof in Rom und der Electricitätsdiebstahl«. D. Jur.-Ztg. 1900, sv. 36.
- »Elektřina v právu soukromém« jest záhlaví pouhého liter. oznámení prací *Meili-ko* v denníku »Právník«, roč. 1898, str. 633.

- Dr. *Rous*: »Odcizení elektřiny jest bezrestné. Mezera v trestním zákonu?« v denníku Právník 1896, str. 898.
- Prof. *Danz*: »Gesetzesauslegung und das Leben«. Grünhuts Zeitschrift 1897.
- Dr. *F. Meili*: »Privatrechtliche Studien auf dem Gebiete der Electricität«. Öster. Ger.-Ztg. 1898, No. 25, 26, 27.
- Director Dr. *F. Fick*: Ger.-Ztg. 1900, No. 14 a 15: »rechtswidrige Entziehung electrischer Arbeit und der neue deutsche Gesetzentwurf«.
- Clemens Heis* ve Schmoller-Jahrb. 1901: »Versorgung mit electrischem Licht durch Privat- und Gemeindebetrieb«, str. 712—717 a vyňatek z annual report of the commissioner of labor 1898 a 1899.
- Paolo Cattaneo*: »Sul contratto di distribuzione dell'energia elettrica« v Archivio giuridico (Serafini) 1900, str. 94.
- C. Hilty*: Zeitschrift für schweizerisches Recht 1901: »Zum Wasser- und Electricitätsrecht«.
- Dr. *Schreiber* v Jurist. Bl. 1902, No. 4: »Die Gefahre der electr. Oberleitung vor dem Obersten Gerichtshof« proti
- Dr. *Schneller*, Jurist. Bl. 1901, No. 51.
- Dr. *Arnold Krásny*: »Das schweizerische Bundesgesetz vom 24. Juni 1902 betreff. die electr. Stark- und Schwachstromanlagen«. Ger.-Ztg. 1902, No. 50 a 51.

SAMOSTATNÉ SPISY.

- Dr. *W. Reuling*: »Zum Thema des Rechtsschutzes des electr. Stromkreises nebst Gesetz-Entwurf«. Berlin 1900. A. Seydel.
- Dr. *H. Blass*: »Das Rechtsgut der Electricität im Civil- und Strafrecht«. Zürich 1898.
- Dr. *F. Meili*: »Der schweizerische Gesetzentwurf über die electr. Stark- und Schwachstromanlagen«. Zürich 1900. (Schweizer Zeitfragen, No. 30.)
- Alfred Wengler*: »Electricität und Recht im deutschen Reiche«. Leipzig 1900. Dunker et Humboldt. (Pokus soustavné sbírky pozitivních nařízení a zákonů.)
- Rechtsanw. *A. Pflughart*, Lausanne: »Die Electricität als Rechtsobjekt«. (Allgem. Thl.) Strassburg 1901 a kritiku téhož od Dra. *F. Ficka* v Zeitschrift für d. g. Handelsrecht 1904, seš. 4. — pak téhož spisu *Pflughartova* II díl, 1902 (část speciální).
- Dr. *E. Budde*: »Energie und Recht«. Berlin, Heymanns Verlag. 1902.
- Hermann Friedmann*: »Die unkörperliche Sache«. Basel 1900.
- Armissoglio*: »Gli impianti elettrici«. Torino 1889.
- Prof. *Umberto Pipia*: »L'electricità nel diritto«. Milano 1900. Ulrico Hoepli.
- Prof. *Ludovico Barassi*: »Ancora sulla natura del contratto per distribuzione della energia elettrica«. Milano 1900. (Piccola bibliotheca del monitore dei tribunali.)
- Carlo Cesarini*: »L'illuminazione pubblica e privata e la nuova legislazione sulle trasmissione a distanza dell'energia elettrica«. Firenze 1903.

- Edmond Hirsch*: »Legislation et jurisprudence administratives concernant l'électricité«. Paris 1898. Marechal et Billard.
- Dr. *Fan Heller*: »Sily přírodní čili energie co předmět právní ochrany«. (Podáno prvému sjezdu čes. právn. v Praze r. 1904.) Jednací protokol tohoto sjezdu o otázce 2. své sekce -- zejména referát Dra. *Em. Tilsch-e*.
- »The law relating to electric lighting and energy«. Second edition. By *John Shires Will*. London 1900.
- Botschaft des Bundesrates an die Bundesversammlung über den Erlass eines Bundesgesetzes betreffend die electrischen Schwach- und Starkstromanlagen (vom 5. Juni 1899) s návrhem zákona švýcarského.
- Literatura přírodopytu pokud se týče elektřiny jest ohromně bohatá a poukazujeme v příčině té ku přednášce Prof. Dra. *Lechera* ze dne 23. září 1901 odbývané v Hamburku ve schůzi něm. přírodopytčů a lékařů, kteráž podává přehled nauky od vynálezu H. Hertze až na doby nové. (Leipzig bei J. A. Barth.)

Dále:

- Prof. Dr. *F. Richarz*: »Neuere Fortschritte auf dem Gebiete der Electricität«. Leipzig 1902. 2te Aufl.

Poučení čerpali jsme také z těchto českých spisů:

- Dr. *Vladimír Novák*: »O magnetismu a elektřině«. V Praze u J. Otty.
- Prof. *Václav Leander*: »Elektřina a její upotřebení«. V Praze u I. L. Kobra.
- Téhož*: »Zařízení a užívání akumulatorů«.
- Dr. *Václav Felix*: »O vinách elektrických«. V rozpravách České Akademie. 1900.
- Dr. *Bohumil Kučera*: »Přehled pokroků fysiky za rok 1901« v sešitu dubnovém Věstníku České Akademie. 1902.
- Dr. *Boh. Mašek*: »Přehled pokroků fysiky za rok 1902. Elektřina a magnetismus« ve Věstníku České Akademie, sešit dubnový 1903.
- Jiná právnická díla zejména obsahu povšechného, jako veděla *Ungerova*, *Randova*, udána v textu.

I.

O právní povaze elektřiny vůbec.

Ve století osmnáctém podle nauky velikého *Benjamína Franklina* (1706—1790) mělo se za to, že jest elektřina jedině fluidum čili jakási nanejvýš jemná tekutina, obsažená v různém množství v různých tělesích a jen podle toho, je-li fluida v tělesu jednom méně, v druhém pak více, rozeznávána pak elektřina kladná neb záporná. *Franklin* tedy předpokládal jedině fluidum a proto nazývána theorie tato teorií unitární.

Druhá theorie, hlásaná *Robertem Symmerem*, předpokládala dvě fluida (dle *Vladimíra Nováka* »O magnetismu a elektřině«, str. 83 a 84), pozitivní a negativní a při elektrisování se právě v tělesu elektrisovaném stejnoměrně obsažené fluidum rozkládá na oba druhy elektřiny. Nauka ta nazývána dualistickou.

Tato theorie hodí se nejlépe oněm právníkům, kteří elektřinu uznávají za věc hmotnou, neboť mají za to, že též fluidum jest tekutina hmotná, třeba velice jemná. Jest pak na této věci hmotné možno nabýti a vykonávati právo věcné, vlastnictví, možno tuto věc hmotnou scizovati a možna i krádež na elektřině co na věci hmotné, movité.

Hlavním stoupencem a průkopníkem této nauky o hmotnosti elektřiny v Německu byl a jest *Dernburg*. O něm i o jeho stoupencích i o táboru odpůrců, o svedených nekrvavých sice, ale dosti lýtých srážkách a půtkách za krátko pojednáme.

Patrně, že byla by otázka dosti uspokojivě rozřešena, kdybychom pokládali elektřinu za jakési hmotné fluidum buď jediného neb dvojího druhu.

Bohužel tohoto klidného uspokojení nám nedopřáno, a sice jsou našemu klidu na překážku:

a) samo učení těch fysiků, kteří jsoucností zvláštního fluida elektrického učili;

b) mohutné vymoženosti a pokroky fysiky nové doby.

Sám veliký *Benjamin Franklin* i *Robert Symmer* vykládali, že jejich fluida jsou nehmotná, že tudíž nejsou věci hmotnou, ohraničenou; mimo to *Franklin* představoval sobě, že elektrické fluidum prostupuje veškeré látky a nemá tudíž speciální ohraničené existence, jako věc hmotná, kus kamene neb ledu (*Novák* l. c.)

K tomu přistupuje, že novými výzkumy dokázáno, že podstata elektřiny nespočívá v jakémisi elektrickém fluidu, nýbrž rovněž jako světlo a teplo, jenom v jistém pohybu aetheru, totiž ve vlnách aetherických jisté velikosti a rychlosti a že liší se tyto vlny neb kmity od vln světelných a tepelných jenom délkou a rychlostí. To platí při nejmenším o elektřině kinetické t. j. elektřině pohybu, na rozdíl od elektřiny statické čili elektřiny klidu. Jest pak právě elektřina kinetická t. j. elektřina pohybu ona, jež nás co právníky nejvíce zajímá; neboť právě tato elektřina kinetická čili elektřina pohybu jest statkem pro život hospodářský a právní cenným. Jest to elektřina kinetická čili elektrický proud, jež se po továrnicku vyrábí; jest to elektřina pohybu čili elektrický proud, jež osvětluje lampy, pohání stroje i vozy a bohdá také brzo lodi na našich splavných řekách. A právě o této elektřině prokázáno, že podstata proudu toho jsou vlny čili kmity transversální na čáru, kterouž se proud šíří, právě tak, jako při světle a teple. Rozdíl jest jen v délce a rychlosti vln.

Vlny světelné jsou totiž dle *V. Nováka*, str. 224, nejkratší a délka viditelné vlny světelné obnáší průměrně $0\cdot00005$ cm, délka vlny tepelné jest větší a obnáší průměrně $0\cdot003$ cm — naproti tomu jsou vlny elektrické nepoměrně delší, až i několik metrů dosahující.

Existenci těchto vln elektrických, skutečnost, že se elektřina šíří, nebo-li proudí takovými vlnami, jejich podstatnou totožnost s vlnami světelnými i tepelnými prokázal *Jindřich Hertz*, professor v Bonnu, r. 1857 ve věku 37 let zesnulý.

Krátký život — ale slavný a nesmrtelnost jeho jména po celém světě vzdělaném jsou jeho údělem.

Hertz dokázal existenci i rozsah vln elektrických skutečným měřením, prokázal, že jsou periodickým pohybem jednoho a téhož ústředí jako světlo, totiž aetheru. On měřil bezpočtukrát délky těchto vln zvláštními jemnocitnými přístroji a i mnozí po něm tak učinili, vlny elektrické různých délek vyvolavše. Tak i v naší vlasti se děje, a co tady jako netechnik vykládám, vyňato převážnou částí ze spisů českých učenců.

Péči naší akademie vydán roku 1900 Drem *Václavem Felixem* spis »O vlnách elektrických«, jež podává tabellární výsledky nesčetného měření vln elektrických a k tomu výkresy jejich různých forem.

Není tedy alespoň elektřina kinetická čili elektrický proud dle panující theorie žádným zvláštním elektrickým fluidem více. — Sám právník *Ledig* (*Gerichtssaal* sv. 54.) praví, že nauka o fluidu elektrickém patří právě tak do alchemie jako nauka o nějakém životním elixiru neb fluidu života. Jest tedy elektřina a sice při nejmenším ona, kterou svítíme, kterou dráhy a rozličné stroje poháníme (elektřina kinetická t. j. elektřina v pohybu a contrario statické, klidné) — jenom určitý periodický pohyb čili kmitání neb vlnění aetheru, kterýžto pohyb se do dálky šíří.

Co však jest »aether«? — Aether jest ústředí, jakási nad naše pochopení jemná substance pronikající vesmír, pronikající všechny předměty pevné i nepevné, všechny plyny a vzduch — a existující nepopíratelně i tam, kde není ani žádného vzduchu, totiž v prostoru v z d u c h o p r á z d n ě m!

Nyní pochopíme, proč *Marconi* mohl telegrafovat bez drátu, třeba na 35 a nyní již na 300 kilometrů a dále, a snad již brzo přes Atlantický ocean bez kabelu telegrafovat bude; neboť nepotřebuje-li elektřina t. j. určité vlny aetherické ku svému šíření ani vzduchu, tím méně potřebuje drátu. Jednalo se jen o vynalezení dosti citlivého přístroje přijímacího, na němž by se jevily účinky, smíme-li říci úderu elektrických vln ve vzdálenosti nyní až 300 km vyslaných. Přístroj ten nazván »Cohaerer«. Pochopíme také, že *Tesla* může svou lampu vakuovou rozsvěcovati bez vodičů, neboť aether, jehož vlny neb kmity jsou elektřinou, nepotřebuje vodičů, on jest sám sobě vodičem.

Právě, že tento aether jest všude přítomen ve všech předmětech — může býti elektřina buzena i v tak zvaných špatných

vodičích; totiž aether v nich obsažený může býti přiveden do pohybu vlnitého neb kmitavého potřebné délky.

Šíření pak elektřiny, neb, dle našich všedních názorů řečeno: přivádění, přenášení neb dodávání elektřiny jest jenom pokračování, t. j. souvislé tvoření nových vln aetherických v aetheru všude přítomném; nenastává tedy ani výměna ani přenášení aetheru, nýbrž toliko souvislé pokračování kmitů čili vln aetheru všude přítomného. To jest pro nás právníky zjevem nejdůležitějším, že při tom, když elektrárna zákazníkům, jak říkáme, elektřinu dodává neb přivádí k účelům jakýmkoliv, nenastává žádná výměna hmoty, nýbrž elektrárna jen způsobuje, že se pohyb aetheru čili elektrické vlny aetherické šíří neb pokračují z centrály až ku zákazníkovi. Aether sám jen do určitého, pravidelného pohybu se přivádí, však nevyměňuje.

Co ale jest »aether«? Řekli jsme jakási, nad naše pomýšlení jemná, všude, i ve vzduchoprázdném prostoru obsažená substance.

Je-li to hmota?

Nemohu zatajiti, že jsem se dočetl — a to na divno — nikoliv ve spise technickém neb fysikálním — nýbrž ve spise právnickém (*A. Pflughart* »Die Electricität als Rechtsobjekt«, Strassburg 1901, str. 37), že *lord Kelvin* aether vážil! *Lord Kelvin*, nejznamenitější fysik anglický naší doby (dle *Nováka*, str. 101), dříve *Sir William Thomson*, professor fysiky na universitě v Glasgově váhu aetheru a sice jednoho krychlového metru určil — a třeba nikoliv bezprostředně váhami — tedy alespoň vypočetl a sice vypočetl váhu krychlového metru světelného aetheru na 0·000000000012 miligramu!!

Cifra nevyslovitelná! Můžeme-liž my právníci pro skutečný realný život tvrditi, že jest »věc« i tam, kde není ani vzduchu?

A kdybychom i na to přistoupili, přece není elektřina sama tou hmotou aetherem zvanou, nýbrž jenom její zvláštní pohyb. Vykonal-li tento pohyb cestu na příklad 100 a 300 kilometrů, tedy na konci této dráhy jsou vlny aetherické — ale ony nejsou totožny s oněmi, jež buzeny byly na počátku této dráhy, a aether na počátku této dráhy není oním na jejím konci; zkrátka: vlnění toliko pokračovalo v aetheru, jenž jest všude přítomen, tedy také po celé dráze — ale nenastala ani výměna aetheru, žádné jeho odevzdávání od jednoho místa

k druhému, ba nenastala ani výměna pohybu. To jest výsledek nejnovějšího bádání nejproslulejších fysiků i slovanských (*Lebeděva*, *Kolářka*), o nichž čestně se zmiňuje přednáška učiněná 23. září 1901 Drem *Lecherem* na sjezdu německých přírodovědců a lékařů v Hamburku (tiskem vyšla v Lipsku u Bartha) o zjevu Hertzových vln elektrických a o dalším vývoji této nauky.

Podle těchto výsledků nového bádání nejproslulejších přírodovědců alespoň elektřina kinetická nezdá se býti věcí hmotnou a tudíž také není věcí ve smyslu naší dosud i v theorii práva rakouského uznávané definice.

Leč abychom se neunáhlii než proneseme úsudek svůj v této důležité otázce, jest třeba, abychom právní pojem věci hmotné podrobili alespoň částečné revisi.

Dle institucí jsou res corporales, quae sui natura tangi possunt — veluti fundus, homo, vestis — . . . . et denique aliae res innumerabiles; — incorporales sunt, quae tangi non possunt, qualia sunt ea, quae in iure consistunt, sicut hereditas, usus, obligationes.

Co to tedy jest za vlastnost, kteráž vyznačuje se slovy »tangi possunt«?

V první řadě vyrozumíváme z toho dle slovního významu způsobilost býti pozorována hmatem, tedy alespoň jedním smyslem.

Že elektřina má tuto vlastnost, o tom nebude nikdo pochybovati, kdo jen jedenkrát ucítil třeba slabé udeření elektrické.

Avšak elektřina může býti pozorována nejen hmatem, ale též zrakem — alespoň ve svých světelných úkazech — ano i chutí, neb na jazyku lidském působí zvláštní pocit kyselosti neb žiravosti, ba silnější elektřina působí i na čich, působíc zvláštní zápach ozonu.

Přece však, jestliže bedlivě přihlížíme k podstatě, stává rozdílu při možnosti uchopení (tangi posse) obyčejných věcí hmotných, jaké instituce příkladně uvádějí — a při elektřině. Elektřina nemůže býti tak uchopena, pěstí ovládána neb od člověka bezprostředně odnesena jako kámen, kus zlata neb železa neb kus šatu.

Leč přes to jest zjevno, že elektřina může býti člověkem smysly pozorována a poznána, a proto máme za to, že snad i římské instituce, vlastně jejich teprv po mnohých věcích opět

poznány autor *Gaius*, od něhož hořejší výrok pochází — byly by elektrinu pokládali za *res corporalis*, kdyby ji byly znali a viděli a poznali, jak člověk může ji ovládati, třeba ne tak bezprostředně jako kámen — alespoň do jisté míry a zvláštními přístroji.

Ale moderní věda právní při pojmu věci nespokojila se pouhým vyhledáváním jediné náležitosti »tangi posse«, nýbrž vyžaduje k tomu více, a sice:

1. Prostorně omezené kusy
2. zevnější nevolné přírody, jež
3. podrobeny býti mohou fysické moci člověka.

Tak *Unger*, Syst., str. 214, 354.

Tak i vykladačelé institucí *Sohm*, str. 218, § 45 — zvláště však *Heyrovský*, jenž žádá:

»jednotlivý, prostorně omezený, jednotný celek, činící kus vnějšího života, kterýž může býti samostatným předmětem práv subjektivních«.

Celkem se tyto definice kryjí; byla by jen otázka, jest-li každá fysická moc člověka přeměnití se může v subjektivní právo, jež *Heyrovský* do své definice pojímá. Jsou-li všechny předměty, na nichž možno vykonati fysickou moc, též předmětem práva soukromého, pak třeba otázku tu kladně zodpovídati.

Přihlížíme-li k nejprvnější nahoře vytknuté vlastnosti, shledáme, že v ní vyznačeno, že věc má míti trojí dimenzi (délku, šířku, hloubku), t. j. že musí vyplňovati jistý prostor omezený — a sice musí jej vyplňovati hmotou; zkrátka jest to schopnost býti kusem.

Není pochybnosti, že elektrina náleží ku přírodě zevnější; také každého dne vidíme, že může býti podrobena fysické moci člověka, alespoň do jisté míry, o čemž svým časem pojednáme.

Co tedy, která vlastnost jí tedy zpravidla schází?

Nahoře sub. 1. vytknutá, nejpřednější vlastnost, totiž: prostorná omezenost čili kusovost; elektrina nevyplňuje hmotou žádný omezený prostor.

Přece ale nemůžeme proto o ní říci, že by byla předmětem jenom v lidské představě existujícím, neboť, jak ukázáno, má velmi realní, smysly poznatelnou jsooucnost; existovala před lidským pokolením a bude existovati až už »dávno bude po všech lidstva synech«. Jest tedy na představě lidské nezávislá.

Došli jsme tudíž k poznání, že nám pro pojem věci nestačí více dvojjenné rozdělení na věci, *quae tangi possunt — et quae tangi non possunt*, nýbrž že dnes skutečný život právní, skutečný život musí rozeznávati:

I. Věci, jež mají všechny tři nahoře vytčené kardinální vlastnosti, t. j. pravé věci hmotné, materii omezenou mající (*Masse habend*).

II. Věci, které jsou smysly poznatelné, avšak nemají vůbec hmoty a tudíž také ne hmoty obmezené prostorně jako pravé elektrina.

III. Věci, které jen v představě lidské existují, nemají hmoty a nejsou také smysly vůbec znatelné.

Pod I. a II. uvedené věci jsou každého dne předmětem právního obchodu.

Jest pochopitelno, že nastala pro právníky vážná obtíž, jak pohlížeti mají na elektrinu, když přestala býti pouhým předmětem experimentů ve fysikálních kabinetech, anať stala se předmětem velkého trhu, stala se zbožím, jež se za určitou cenu buď scizuje neb alespoň k užívání přenechává. Z různých názorů vznikly vědecké hádky a naléhavá potřeba praktická konečně donutila zákonodárné faktory, aby otázku alespoň částečně upravily a tak právní nejistotě konec učinily.

Nejtuzší zápas o právní povaze elektriny veden v říši německé a konečně došlo alespoň k částečnému upravení cestou zákona.

Proto miníme se zabývati především s tímto právním stavem v Německu; pak pojednáme o stavu právním ve státech románských, pak o nejobširnějším pozitivním zákonu elektrickém v Evropě, totiž o zákoně anglickém, konečně o švýcarském zákoně o proudech elektrických.

Až takovouto cestou jak o právní povaze elektriny dle názorů národů pokročilých tak o stavu zákonodárství o tomto předmětu jakési vědomosti a zkušenosti nabudeme, chceme se konečně pokusiti o otázku, jak u nás, podle rak. zákonů s elektrinou naložiti, za co ji pokládati a podle kterých zák. ustanovení její vztahy právní upravití máme.

II.

Zápas v Německu o právní povahu elektřiny a jeho částečné ukončení.

Jest zajímavo, že snad první podnět k rozhodování o právní povaze elektřiny v Německu nevyšel z důvodů práva soukromníků, snad z přičinění kontrahentů — nýbrž z důvodů fiskálních.

Elektrárna *Berlínská* zvláštní smlouvou se zavázala, že do domů bude dodávati neb dováděti elektřinu buď k účelům osvětlování, neb za účelem konání jistých prací, jako na příkl. pohánění strojů.

Rozumí se, že tu hned podle povinnosti své přihlásily se úřady finanční a požadovaly z uzavřených smluv poplatků dle prusk. zákona poplatkového ze 7. března 1822. Ale jaký? — Jestli elektrárna dodávala zákazníkům svým »věc«, pak jedná se o smlouvu dodávací, a pak musí platiti strany dosti vysoký poplatek percentuální $\frac{1}{3}\%$ z ceny dodaného zboží; má-li se však za to, že elektrárna svými přístroji a svým celým továrním zařízením podle zmíněné smlouvy zákazníkům koná jenom jistou práci, neb jisté práce neb služby jako osvětlování na určitou dobu — pak jedná se o smlouvu námezdní, *locatio conductio operarum* — a pak dle citovaného prusk. zákona poplatkového obnášel poplatek jenom malý fixní obnos 1 marku 50 fen. ze smlouvy. Rozumí se, že úřadové finanční prohlašovali uzavřenou smlouvu za smlouvu dodávací a požadovali poplatek $\frac{1}{3}\%$ z ceny.

Z toho vznikl spor právní, vznešený konečně na říšský soud německý.

O tomto celém sporu podrobnou zprávu a kritiku podává Dr. *Ludewig*, »Über den rechtlichen Charakter der durch die

neuere Entwicklung der Electricität hervorgerufenen Verträge« v *Goldschmidtově »Zeitschrift«*, sv. 35., ročník 1889.

Německý říšský soud ve věcech civilních rozhodl spor (sv. XVII., str. 269 ai 87 rozhod.) na prospěch finančních úřadů, prohlásiv, že smlouva, kterouž elektrárna *Berlínská* se zavázala dodávati neb dováděti ze své centrály elektrickou sílu do domů, jest pravá smlouva dodávací, ježto se jedná o dodávání věcí (*Sachlieferungsvertrag*). Důvody uvedl (dle *Ludewiga* cit.) říšský soud v podstatě tyto:

»Třeba elektrický proud není samostatnou věcí hmotnou, přece co taková se může jeviti dle způsobu obyčejného právního nazírání. Tomu nasvědčuje již pojmenování »elektrický proud«, jež odpovídá názoru, že elektřina jest fluidum ve vodičích obsažené, dále tomu nasvědčuje, že tělesa mohou býti elektřinou nabíjena, že v nich může býti elektřina nashromážděna a do jiných předmětů převáděna. Ve smyslu právním nelze seznati podstatného rozdílu mezi plynem a elektřinou.«

Naproti těmto důvodům dovolává se kritik *Ludewig* výsledků nového bádání fysiků, zejména epochálních vynálezů *Hertzových*, jež došly potvrzení celou řadou znamenitých fysiků (*Righi*, *Marconi*, *Tesla*, též u nás *Kolářek*, *Felix* etc.), podle nichž elektřina jest jenom periodický pohyb, čili vlnění neb kmitání aetheru všude přítomného — tedy nic hmotného, kdežto plyn jest skutečnou hmotou.

Že pak i ti učenci, kteří existenci fluida elektrického předpokládali, tato fluida sobě co *n e h m o t n á* představovali — o tom jsme se již zmínili.

Dnes by měl *Ludewig* naproti rozhod. říšského soudu v rukou pro právníka ještě vydatnější zbraň než pouhou autoritu badatelů — dnes by užití mohl proti říšskému soudu samé autority zákona, neboť nyní § 90 něm. zák. občanského praví, že věci ve smyslu zákona jsou *j e n o m* (nur) věci hmotné.

Leč zdá se nám, že nelze přisvědčiti *Ludewigovi*, jenž shledává ve smlouvě o přivádění elektřiny smlouvu námezdní, podle kteréž by elektřina konala pro zákazníka práce tak, že by ve všech případech po ruce byla *loc. cond. operarum*; neboť elektrárna v takovém případě, když elektřinu jenom dovádí ke strojům zákaznickým, dává zákazníkovi k dispozici nikoliv svou sílu neb svoje síly,

nýbrž svůj skutečný tovární výrobek, a jest věcí zákaznickou, aby tohoto továrního výrobku přičiněním svým užil.

Dále proti odůvodnění říšského soudu sluší uvést, že předmětem smlouvy kupní nemusí býti výhradně věc hmotná; mohou-li se prodávati i dle práva občanského netoliko věci hmotné, nýbrž i práva, která nemají ani jediné z oněch tří nahoře vylíčených vlastností »věci« ve smyslu práva, tím spíše bude to platiti o předmětech, které mají alespoň dvě z těchto vlastností, totiž náleží světu zevnějšmu a mohou býti opanovány alespoň do jisté míry, čímž také potřebám lidským slouží. Z nálezu říšského soudu, jemuž *Ludewig* odporuje, a z důvodů *Ludewigových* samých tedy vychází na jevo jen tolik, že elektřina kinetická může býti a jest zbožím, což srovnává se také s pojmem, jaký *Goldschmidt*, Handbuch § 60 Waare, o zboží podává, totiž, že zbožím jsou statky, jež jsou skutečně a právně schopny výměny, nikoliv výhradně věci (nicht ausschliesslich Sachgüter). Poznáváme tedy, že pro právo civilní, vlastně obchodní, jest elektřina kinetická alespoň zbožím. To jest také příčina, proč hned z kraje dovoluujeme sobě vysloviti náhled, že právní jednání, elektřiny se týkající, na mnoze spravovati se budou právem obchodním; neboť z b o ž í m jest elektřina kinetická beze vší pochybnosti, třeba by nebyla věcí.

Po právě citov. nálezu říšsk. soudu, k němuž podnět dal zájem fiskální, spor o povahu elektřiny zdánlivě odpočíval a teprv několik roků na to nanovo vzplanul, a to způsobem mnohem hlučnějším než dosud, ale na jiném poli, totiž na poli práva trestního. Toto druhé období sporu mělo pozitivní výsledky. Spor ten jest i pro civilisty velice zajímavý, ano nemůže býti pominut, poněvadž i vynikající civilisté se ho účastnili, ano byl to civilista *Jindřich Dernburg*, jenž spor ten nejvíce rozdmychal.

Stručný přehled děje sporu toho podán jest v člancích *Dra Kohlbrausche*, Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft r. 1900, str. 461 a dále jej rozbírá a zastance různých názorů na skupiny rozřídí Dr. *W. Kahl* v D. Juristen-Ztg. 1900, str. 25.

Co možná stručně podaný průběh jest tento:

Roku 1895 shledal Mnichovský vrchní soud v neoprávněném odvádění elektřiny krádež; stejně rozhodla trestní komora Norimberská; naproti tomu pruské komory trestní vydaly nálezy opačné.

Konečně došla věc na něm. říšský soud a čtvrtý trestní senát tohoto soudu rozhod. z 20. října 1896 ve stejném případě rozhodl, že elektřina nemůže býti předmětem krádeže, poněvadž pojem krádeže ve smyslu § 242 něm. tr. zák. předpokládá předmět hmotný, jakým elektřina není. Rozšíření pojmu krádeže na takovou věc nehmotnou bylo by analogické rozšiřování zákona trestního, jež jest zapovězeno zásadou nullum delictum sine lege poenali. Dne 1. máje r. 1899 vydal první trestní senát téhož soudu stejné rozhodnutí s obsírným, avšak v podstatě totožným odůvodněním.

Němečtí kriminalisté rozstoupili se (dle *Kahla* cit.) na čtyři tábory. Jedna část souhlasila s nálezem říšsk. soudu, jako *Loebell* a *Hoppe* v Deutsche Jurist.-Ztg., *Ledig* (Ger. Saal) a z vykladatelů *Liszt*, jenž v § 127, str. 437 praví, že na elektřině není možná krádež, poněvadž jest pouhou silou a nikoliv hmotnou věcí, jako třeba teplý vzduch, neb plyn.

Pro krádež hlasovali příkl. *Ostwald* v Deutsch. Jur.-Zeitg., *Danz* v Grünhutově Z. Schrft. XXXIV. str. 611 a z vykladatelů *Berner* 18. vyd., str. 522.

Jiní shledali v uzmutí elektřiny podvod, jako *Stenglein* Deutsch. Jur.-Z. 1897 No 5. a jiní konečně — a to snad nikoliv bezdůvodně seznali, že se tu jedná o zlomyslné poškození cizího majetku.

Nejhorlivějším však zápasníkem, jak již řečeno, osvědčil se býti civilista *Dernburg* v Deutsche J.-Ztg., č. 24 r. 1896 a č. 4 r. 1897 a poněvadž o našem předmětu pojednáváme též co civilisté, slušno, abychom se u jeho důvodů poněkud déle zdrželi.

Důvody jeho vrcholí v tom, že elektřina jest statkem světa zevnějščího, jenž jest k tomu způsobilý, aby si jej člověk podrobil, aneb jenž jest způsobilý, aby lidem v jejich hospodářství sloužil, to pak jsou pro právo a sice jak civilní, tak trestní dle *D.* náležitosti »věci«.

Náhled *D.* prý schválen byl nálezem civilního senátu říšsk. soudu z r. 1887 — známým to nálezem, kde rozhodováno o tom, jaký poplatek má býti uvalen na smlouvu o elektřině — jež jsme sobě nahoře vylíčili dovolili.

Proto *D.* prohlašuje nález tr. senátu za nesprávný a odkazuje jej na nález civilní z r. 1887.

Nyní třeba, abychom sobě opět v paměť uvedli ony tři vlastnosti, jichž se dle dosud panující theorie ku pojmu věci vyhledává, o nichž jsme již pojednali. Dvě z těchto vlastností při elektřině nepopíratelně jsou; nelze totiž popírati, že elektřina náleží k zevnější (t. zv. nevolné) přírodě, a každodenní zkušenost učí, že elektřina jest hospodářsky drahocenným statkem, jehož užitečnosti hospodářské pro člověka co den přibývá, a proto vynalezli lidé i zvláštní míry pro tento drahocenný statek; tím však statek tento nestal se ještě věcí hmotnou; neboť měříme také světlo na počet normálních svíček, měříme též teplo nejen podle stupňů teploměru, nýbrž též podle zvláštních jednotek (kalorie), proto však ani světlo ani teplo nejsou ještě věci hmotnou.

Které tedy vlastnosti elektřině se nedostává?

Oné námi dle vzoru nejčelnějších učitelů hned na prvním místě vytknuté, nezbytné vlastnosti věci, totiž: aby byla »prostorně omezeným kusem« jinak řečeno, aby měla tři dimense jako prostor omezený a hmotou naplněný.

Této vlastnosti elektřina dle výsledků nejslavnějších badatelů nemá, ježto jest jenom vlněním neb kmitáním všude, na všech místech obsaženého aetheru a nemá tudíž prostorných hranic.

Pomysleme sobě: když se telegrafuje bez drátu, bez jakéhokoliv zvláštního vodiče na mnoho mil přes moře, ano snad již brzo přes Atlantický ocean — kde pak jest tu nějaký kus? — Na tož — když jde proud prostorem vzduchoprázdným!

Také *Dernburg*, jsa od svých odpůrců zle tísněn, v druhém článku svém přichází do vážného rozporu s článkem prvním.

V prvním totiž ještě alespoň přiznával, že není to věc právníka neb soudu, aby o fyzikální podstatě elektřiny nález vydával, nýbrž, že to jest věc přírodozpytců; v druhém článku však *D.* tento úkol přírodozpytecký sám na sebe bere, řka: že právník se má toliko ptáti, zda-li elektrické fluidum jest něco hmotného a to prý nemůže se popírati.

Ale přírodozpytci to rozhodli zcela naopak — neb i ti staří, kteří ještě hypotese o fluidu jediném neb dvojím se drželi, sami fluidum takové za nehmotné vyhlášovali.

A jestli sobě *D.* zakládá na onom rozhodnutí z r. 1887, jež elektřinu za »věc« a osvětlování za dodávání »věcí« prohlásilo (Sachlieferung), tedy dnes za platnosti nynějšího německ. zák.

občanského toto rozhodnutí právě proti *Dernburgovi* svědčí, neboť onen nález říšsk. soudu z r. 1887 vydán jest ještě za platnosti Pruského Landrechtu a Pruský Land-R. v 2. tit. 1 dílu § 3 ani k pojmu věci v užším smyslu nevyhledává výlučně hmotnosti, nýbrž toliko samostatnosti, buďto povahou neb dohodnutím lidí. (»Im engeren Sinne wird Sache nur dasjenige genannt, was entweder von Natur oder durch die Übereinkunft der Menschen eine Selbstständigkeit hat, vermöge deren es der Gegenstand eines dauernden Rechtes sein kann.«)

Proto také ono ve sporu fisku o poplatek r. 1887 vydané rozhodnutí říšského soudu ve svých důvodech výslovně se dovolává pro sebe slovného znění cit. Prusk. L.-R., řkouc ve svých důvodech, že podle něho elektřina takové samostatnosti míti může, že může býti předmětem trvalého práva a předmětem smlouvy dodávací.

Požadavek samostatnosti absolutní v každém ohledu Pruský L.-R. nevyslovuje, nýbrž jen takové čili takového stupně samostatnosti vyhledává, aby věc mohla býti předmětem trvalé vlády neb moci; o hmotnosti se Prusk. L.-R. nezmiňuje.

Zcela jinak má se věc dle nyní platného německého práva občanského, jenž vyhlášen byl již 24. srpna r. 1896, tedy v době vydání článků *Dernburgových* (15. prosince r. 1896 a 15. února 1897) byl již zákonem, třeba jeho účinek počal teprve 1. lednem 1900.

Dle tohoto nyní platného něm. z. obč. a sice dle § 90 vyhledává se ku pojmu věci kathegoricky a výlučně hmotnost. (»Sachen im Sinne des Gesetzes sind nur körperliche Sachen.«)

Dernburg ve svém prvním článku položil otázku, co se má státi? Má býti elektřina bez právní ochrany pokud nebude dokázáno, že jest hmotná? — Anebo má zakročiti zákonodárství, aby pomohlo rozhodování říšsk. soudu?

Na tuto otázku dána jest zákonodárstvím německým odpověď, kteráž úplně dala za pravdu názoru trestního senátu říšského soudu, že neoprávněné vzetí elektřiny (při němž není křivého činění neb úmyslu poškozování cizího majetku) nelze stihati dle dosavadního práva trestního, a proto vydán jest v Německu nový zákon říšský z 9. dubna 1900 No 2666, nová lex poenalis na trestní ochranu

elektriny, a utvořen takto nový — dosud nebývalý delikt — delictum sui generis.

Zákon ten nazván jest: »Gesetz betreffend die Bestrafung der Entziehung elektrischer Arbeit« a stanoví na neoprávněné vzetí elektrické práce trest vězení aneb pokutu do 1500 marek aneb obojí trest zároveň. Na ztrátu občanské cti může, ale nemusí býti uznáno.

Pokus jest trestný.

Spáchá-li se skutek v úmyslu způsobiti škodu, má býti uznáno na pokutu do 1000 marek neb na vězení do dvou roků. Stíhání nastane jen na návrh. Tož krátký obsah nového zákona.

Bije do očí, že pojmenování předmětu nového deliktu slovem »elektrische Arbeit« — jest nesprávné a nešťastné, jak ukázáno hned vůči návrhu Drem *W. Reuling-em*, »Zum Thema des Rechtsschutzes der elektrischen Stromkreise«, Berlin, 1900, což také uznal Dr. *Fick* ve své kritice Reulingovy práce v *Goldschmidtově Z. f. d. g. H.* Předmětem nového deliktu jest totiž v pravdě elektrina, co hotový již statek, co výrobek tovární, co hodnota hospodářská, co energie neb síla — kdežto práce jest teprv její výkon, její výsledek.

Proto měl býti předmět deliktu nazván »elektrinou« neb »elektrickou energií«.

Nesprávnost pojmenování předmětu vytýká též *Randa* ve *Sborníku věd právních a st. 1901*, pozn. 2.

Nešťastná volba tohoto pojmenování předmětu nového deliktu vysvětluje se tím, že téhož pojmenování užito bylo v německ. říš. zákoně z 1. června 1898 č. 2491 o elektrických jednotkách.

Ačkoliv i tam bylo by bývalo lépe na místě »elektrické práce« říci »elektrická energie«, přece v prvéjším zákoně není význam ten tak škodlivý, jako v zákoně novém, jenž nový delikt zakládá a předmět jeho nesprávně jmenuje.

Tolik ale jest jisto, že německé říšské zákonodárství rozhodlo, že elektrina není hmotnou věcí movitou, kteráž by mohla býti předmětem krádeže, a že následkem toho poskytlo elektrině zvláštní ochrany trestní utvořením nového deliktu.

Zákon německý o jednotkách elektrických z 1. června 1898 rovněž jako zákon z 9. dubna 1900, č. 2666, utvořivši zvláštní delikt pro neoprávněné vzetí energie elektrické, užívají oba důsledně

pojmenování »elektrická práce« — pro předmět nového deliktu — patrně za tím účelem, aby tímto významem »práce« vyznačily nehmotnost energie elektrické a její ráz co pouhého pohybu; neb výkonu. Tento význam ovšem málo se hodí vedle označení jednání zákonem stíženého jako »bezprávní vzetí« (*Entziehen*) s úmyslem přivlastnění (*sich zuzueignen*), neboť předmět, ježž možno sobě přivlastniti, jest způsobilý, aby alespoň jistou dobu byl v moci a vládě soukromníka; tato moc a vláda, opírající se o právní titul, velice se podobá právu vlastnickému. Tomu stejně nasvědčuje užití významu »o cizí elektrické práci« (*fremde elektrische Arbeit*) — čili lépe o »cizí energii« — neboť, kde možno jednati o »cizí energii« — tam nutno jest připustiti též »vlastní (*eigene*) energii«. Při nejmenším z takových významů vychází na jevo, že i nový německý zákon sdostatek naznačuje absolutní ráz právní ochrany energie, totiž že iná jí býti poskytnuta (prozatím alespoň trestní) právní ochrana naproti třetím osobám, pro něž jest energie ta předmětem cizím, tedy ochrana absolutní. K tomu trefně a obšírně i podle motivů zákona ukazuje *Pfleghart* ve své nejnovější práci »die Sachqualität der elektrischen Energie« v *Archiv f. bürg. R.*, 1904, svaz. 24., str. 300—324 a také *Tilschově* pozorností na sjezdu českých právníků, co referentu o druhé otázce sekce civilní, neušla tato zvláštnost významů němec. zákonem v příčině elektr. energie užitých.

Jaké však soukromoprávní ochrany požívá elektrina neb energie elektrická dle platného práva německého?

Než tuto otázku zodpovídáme, třeba, abychom uvedli sobě opětně na paměť:

1. že rozhodovati, zdali elektrina jest věcí hmotnou neb nehmotnou, nepřísluší právníkům, nýbrž fysikům čili vědě fysikální;

2. že tato věda epochálními vynálezy *Jindřicha Hertze*, kteréž potvrdily hypotesu *Faraday-Maxwellovu* o aetherických vlnách — jakož i znamenitými nástupci Hertzovými — rozhodla, že elektrina jest toliko vlněním, čili periodickým pohybem, a tedy nikoliv věcí hmotnou. To konečně sám Dr. *Fick* uznává v přednášce, uveřejněné v *rak. Ger. Ztg.*, 1900, č. 14 a 15, řka: »ein körperlicher Gegenstand aber ist die El. sicher nicht.«

Když pak německý zák. občanský v § 90. nejen s úplnou rozhodností, ale též s naprostou výlučností jedině a vý-

hradně předměty hmotné za věci uznává a jenom takové za předmět práv věcných prohlašuje, tedy se elektřině alespoň dle slovního znění tohoto nového německ. práva občanského žádná civilní ochrana nedostává!

Můžeme ovšem s Drem *Fickem* pokračovati, že zdravý rozum lidský nechce tomu rozuměti, aby tak znamenitý a pro kulturní život důležitý statek, jako elektřina, byl bez civilní ochrany, a tím vysvětluje se, proč znamenití právníci velmi neradi loučí se s vlastností hmotnosti elektřiny.

Zajímavý v příčině té jest na příkl. referát *Kohler-ův* o *Regelsbergrových Pandektách* v 36. svazku *kritische Vierteljahr-Schrift f. Gesetzg. und R. W.* str. 519.

Tu duchaplný autor dává totiž za pravdu *Regelsbergrovi*, že elektrický proud není žádnou věcí; přece však praví: »damit ist die Electricität nicht rechtlos; es besteht ein civiles Recht an der Kraft analog dem Civilrecht an der Sache; dieses Recht muss nur eben der Natur des Gegenstandes entsprechend besondere Wesenheit annemen.«

Avšak celý nyní platný něm. zák. obč. nezná žádné »sily« co předmětu práva, a analogii práv věcných při věcech nehmotných přímo vylučuje a proto také ani *Kohler* nebyl s to, aby udal, kde v soustavě německého práva soukromého ono civilní právo na silách jest upraveno a kde ochrana sil v soustavu tuto vůbec pojata byla. Naopak zahrnutí sil přírodních do soustavy práva soukromého a jich upravení — to ponecháno v Německu teprv budoucnosti! — Dnes celá soustava německého práva soukromého nejen vůči silám přírodním, ale vůbec ohledně všech věcí nehmotných naprosto selhává, jim ochrany žádné neposkytuje a zejména vůči tak drahocennému, v moderním hospodářství velkých obcí takměř již nepostrádatelnému statku prohlašuje dle slov *Hermana Friedmann-a* (die unkoerperliche Sache, Basel 1900) svou úplnou málomoc čili svůj bankrott — o čemž možno též srovnati práci prvnímu sjezdu českých právníků předloženou »Síly přírodní čili energie co předmět právní ochrany«.

Názoru, že nynější obvyklé roztřídění soukromých práv dle jich obsahu skutečnému životu a jeho potřebám více nestačí, dal průchod slovný učitel náš *Randa* v I. seš. »Sborníku«. Proto

také vyskytl se již návrh, aby síly přírodní učiněny byly předmětem práv, zejména práva vlastnického; tak stalo se prof. *Hubrem* v návrhu švýc. zák. civilního, jak vyjímáme z *A. Pflughart* d. *Electricität als Rechtsobject*, Strassburg 1901, str. 56. Návrh *Hubrův* obsahuje ustanovení toho znění:

»Gegenstand des Fahrniseigenthumes sind die ihrer Natur nach beweglichen körperlichen Gegenstände, sowie die Naturkräfte, soweit sie nicht zu den unbewegl. Sachen gerechnet werden.« Toto ustanovení pojato do čl. 706. švýc. návrhu obč. zák., o čemž pojednává zmíněný spis sjezdový na str. 17, 18 a násl. Avšak německé právo občanské takového ustanovení nemá, naopak všechny předměty nehmotné a tím i elektřinu z ochrany věcné vyloučilo. A tak nezbyvá, než ochrana vodičů, přístrojů i strojů, drátů, tyčí, továren i jich zařízení, čímž se ovšem i elektřině alespoň nepřímá ochrana civilní dostává; ochrany přímé němec. zák. obč. elektřině neposkytuje — ba ani ochrany držby (!) — jak později na náležitém místě ukázáno bude.

Toto výlučné ustanovení německ. obč. zák., jenž přesným zněním svým vylučuje z ochrany soukromoprávní věci nehmotné, přivedlo ovšem mnohé právníky do nenalých rozpaků, neboť přes zcela určité znění § 90 něm. z. obč. nechtějí se spřáteliti s myšlenkou, že by po tak objemné důkladné kodifikaci práva soukromého, jako jest něm. zák. občanský, tak drahocenný statek jako elektřina zůstal bez soukromoprávní ochrany — a proto přes určité znění § 90 hledí mu dáti takový výklad, aby se mohl vztahovati také na elektřinu. Tak činí *Kohlrausch* v *Zeitschrift f. d. ges. Strafrechtswissenschaft* r. 1900, str. 488 a násl., jenž se snaží dokazovati, že v § 90 vyloučeny z pojmu věci jenom takové předměty, které existují pouze v lidské představě, elektřina však existuje reálně a proto prý jest i dle § 90 věcí, třeba *Kohlrausch* sám uznává, že nemá hmoty ve smyslu fysiků. Zákonodárce při § 90 něm. zák. obč. prý na energie nemyslel — a nechtěl prý je vyloučiti z pojmu věci ve smyslu zákona, nýbrž prý chtěl vyloučiti toliko předměty jenom v lidské představě existující, jako na příkl. práva. *Kohlrauschovi* přisvědčuje mezi jinými také *Blass* »das Rechtsgut der Electricität«, Zürich 1898, str. 16. Také *Blass* vykládá, že § 90 něm. z. obč. má toliko negativní význam, že chtěl toliko říci, že ve smyslu zákona nejsou věcmi práva, ni-

koliv ale ostatní nehmotné věci jako elektřina. Tento náhled svůj opírá *Blass* o motivy zák., kteréž při návrhu I. čtení praví při § 778 (nynějším § 90 něm. z. obč.) »die negative Bedeutung des § 778, dass Rechte keine Sachen sind, schliesst die Anwendung der für Sachen geltenden Vorschriften auf Rechte aus.«

Naproti tomu však sluší uvážiti:

1. quum in verbis nulla ambiguitas, non debet admitti voluntatis quaestio,

2. když zákonodárce tak jasně a určitě mluví, jako cit. § 90, tedy pro toho, kdo zákona v životě užití má, jen o to jednati se musí, co zákonodárce skutečně, jasně a přesně řekl a nikoliv o to, co snad říci chtěl a

3. dovolávání se motivů proti jasnému znění zákona jest jenom často již kárané zneužívání motivů.

Jisto jest, že vlastně všichni, kteří výkladem snaží se takto § 90 něm. zák. obč. korigovati a rozšiřovati přes jeho »nur«, uznávají, že elektřina není věcí hmotnou.

De lege ferenda nelze ovšem pro nynější skutečné potřeby života znění § 90 něm. z. obč. schvalovati, a zajímavo jest proto, poznáváme-li, že na příklad návrh nového uherského zákona občanského v příčině pojmu věci varuje se šlépějí něm. zák. obč. a nepodává žádného výměru věci, nýbrž ponechává jej theorii (§ 485, III. díl, I. titul) a že ani k vlastnictví nevyhledává věc hmotnou, nýbrž v § 561 praví:

»Předmětem vlastnictví jest každá věc, kterouž můžeme dle vůle své a s vyloučením jiného nakládati.«

Tedy nikde výlučné stanovení hmotnosti jako v právu německém.

Tím přiblížil se návrh uherského zákona obč. valně zákonům národů románských.

Jest tedy výsledek naší úvahy tento:

Německé pozitivní právo trestní uznalo, že elektřina není věcí hmotnou ve smyslu trestního zák. a proto neoprávněné uzmutí elektřiny učinilo zvláštním novým deliktem sui generis. Uznává-li takto německá zákonodárna moc sama, že elektřina kinetická není věcí hmotnou, tedy jest toho nutný následek, že pro nynější německé právo občanské elektřina jest vyloučena z přímé (věcné) ochrany práva občanského pro výlučné znění § 90 něm. z.

obč. Zbývá tu jen civilní ochrana nepřímá tím, že se chrání tovarny, stroje, vedení a t. d. Podstatně jinak má se věc, o níž jednáme, dle práva národů románských, jímž se, jak řečeno, přiblížil návrh nového obč. zák. uherského.

Život skutečný, praktický, jest ovšem bohatší než theorie a silnější než nedostatečné zákony. Připomeňme sobě jenom známou lex Genutia zapovídající vůbec brání úroků — kteráž nikdy ani zrušena nebyla, poněvadž pro svou nepřírozenost ani skutečného účinku nenabyla. Tak i náš obchodní zák. na příklad jenom ony smlouvy dodávací za obchody prohlašuje, když dodavatel sobě zboží, jehož dodání na sebe vzal, odjinud sobě zjedná. Život ale a jeho potřeba osvědčily se býti silnějšími a tak jsou dnes protokolovány a jsou obchodníky i tovarny, jež zboží z vlastních surovin, jež samy vypěstovaly, vyrábějí ano i elektrárny, ač při nich o surovinách nelze mluvíti. Tak jest snad možná, že i v Německu obdobně se díti bude, že praxe poskytne elektřině přímou ochranu civilní — přes výlučné zapovídací a nedostatečné znění § 90 něm. z. obč., neboť pouhá ochrana elektrických strojů, vodičů čili drátů atd., v nichž elektřina proudí, proti zneužívání čili furtum usus více na ochranu elektrického proudu nestačí. Opačný náhled, projevený *Bekker-em* ve zprávách v sezení Berlínské akademie věd 1898, str. 648—669 vyvrácen nyní pádně tím, že možno alespoň proudy slabého napjetí rozepisati na velikou vzdálenost úplně beze všech zvláštních vodičů neb drátů — a že možno porušiti neb odvésti proud elektrický bez nejmenšího doteku drátu (soubudem) — o čemž promluveno ve spise sjezdovém na str. 1 a 2.

Celkem těchže výsledků pokud se nyní platného německého práva týče, dodělává se také Dr. *Budde* Energie u. Recht, Berlín, Heymanz-Verlag 1902 v oddílu třetím, kde jedná se o ochraně energií. Týž na str. 81 uznává, že vzhledem k znění § 90 něm. z. obč. energiím a tudíž také energii elektrické čili proudu elektrickému nedostává se v Německu ochrany civilní. Jest tedy energie elektrická v Německu bez civilní ochrany.

Zcela beze všech stačitelých důvodů a na úkor jasnosti zavádí *Budde* pro energie nový název phaenomenů, neboli hodnot fenomenálních (Pfaenomenwerthe). Ukazuje pak k tomu, že vývoj práva tam spěje, aby se ochrany právní dostalo nejen elektrické

energii, ale též ostatním phaenomenům — čili ostatním energiím, jako jest zejména světlo a teplo.

K tomu dokládáme:

Jestli se vědám technickým podaří, aby také ostatní energie jako zejména světlo a teplo byly podrobeny lidské vůli, aby s nimi nakládáno a jich užíváno býti mohlo tak, jako energie elektrické — jestli následkem toho také světlo a teplo stane se tak všedním předmětem právního jednání a obchodování — pak objeví se nezbytná potřeba, aby také těmto energiím poskytnuta byla stejná právní ochrana civilní i trestní jako energii elektrické. Toho se dokáže buďto tím, že pojem věci v zákonech občanských vůbec se nebude vyměřovati, aneb, že se rozšíří na pojem statku, k jehož podstatě se hmotnosti vyhledávati nebude. To jest cesta jedna.

Druhá záležela by v tom, že by se k dosavadní soustavě předmětů práv přičlankovaly síly přírodní, jak nahoře *Huber* o to se pokusil. Tato druhá metoda doporučovati se bude všem, kteří budou hleděti vystříhati se úplného zvrácení dosavadní nauky o právech věcných a zejména o právu vlastnickém, co právní mocí nad věcí hmotnou.

Neváháme doznati, že i nám tato druhá cesta se zamlouvá lépe než prvá — poněvadž s dosavadní naukou zachovává právní kontinuitu a poněvadž právě touto cestou dala by se nauka o právní ochraně energií vůbec soustavně a podrobně propracovati, kdežto vtěsnáním téže do soustavy dosavadní nastaly by, jak se obáváme, mnohé obtíže a nejasnosti — poněvadž fyzikální povaha energií od převalného počtu dosavadních věcí jest příliš rozdílná.

III.

Práva románská.

Dle vzoru římského (de rerum divisione) uvykli jsme tomu, setkávati se v zák. občanských se zvláštním dílem neb titulem jednajícím »o věcech a jich rozdělení právním«. Na pojmech o věci a rozvrhu věcí pod tímto nápisem podaných, zbudováno pak právo věcné.

Jinak tomu jest v právu francouzském.

Prvá kniha code civil taktéž podle starého vzoru jedná o »právu osob«; ale kniha druhá jeví odchylku od našich názorů, neboť nepojednává o věcech a jejich rozdělení, nýbrž »o statcích a různých odrůdách vlastnictví (de biens et differentes modifications de la propriété). Titul pak první pojednává »o rozdělení statků«, »de la distinction des biens« — a kap. III. »o statcích a jejich vztahu k držitelům« (des biens dans leur rapport avec ceux, qui les possèdent).

Z toho tedy jde, že code civil položil za základ věcným právům a jich rozdělení pojem »statek« (biens) a nikoliv pojem »věci« — alespoň nikoliv tak výlučně, jako my theoreticky jsme uvykli.

Dokladem toho zejména článek 543. cod. civ., jenž praví: »on peut avoir sur les biens ou un droit de propriété, ou un simple droit de jouissance ou seulement des services foncières a pretendre.«

Tu tedy podává code civil rozdělení práv věcných na základě pojmu »bien« — a nikoliv na základě pojmu věcí (chôse) Tohoto rozdělení čl. 543. se pak code civil přidržuje, an pojednává přesně dle něho o vlastnictví, užívání a o služebnostech.

Jest sice pravda, že code civil později užívá též významu »choses« čili věc, zejména při výměru vlastnictví v čl. 544. Také jest pravda, že se podrobná ustanovení práva francouzského o právech věcných dosti často jenom na věci hmotné hodí, jak k tomu poukázáno bylo na právnickém sjezdu v Praze referentem prof. *Tilschem*. To však vysvětluje se prostě tím, že původně všechny předměty, nad nimiž člověk vládu vykonával, jsou povahy hmotné a že tyto hmotné věci dodnes jsou převalnou většinou. Přes to kardinální rozdělení code civilu, jak ukázáno, spočívá na pojmu statku a čl. 543. vypočítává práva na statku a hned na prvním místě mezi nimi jmenuje vlastnictví, a také čl. 537. praví: *les particuliers ont la libre disposition des biens, qui leur appartiennent.*

Statek pak (bien) dle nauk hospodářských jest každý předmět, jenž jest způsobitý ukójiti buď zcela neb částečně kteroukoliv potřebu lidskou neb sloužití lidem.

Také theoretická věda francouzská se celkem s tím srovnává, neboť podle ní jest statek (bien) vše to, co člověku jakýsi užitek poskytuje a jest způsobilo, aby soukromoprávně bylo opanováno (dle *Baudry-Lacantinerie*: traité theorique a pratique de droit civil. Des biens str. 11 námi vyňato z »Pfleghart« str. 53).

Nikde se o tom nepojednává, je-li statek hmotný neb nehmotný.

Celý první titul (II. knihy) cod. civ., jednající o rozdělení statků, o rozdělení na hmotné neb nehmotné se ani slůvkem nezmiňuje.

Jestliže také některé novější zákony, jako curyšský, tohoto rozdílu více nečiní, ponechávajíce jej ad cathedram — a to se souhlasem proslulých autorit (*Unger, Waechter* viz syst. prvního I. str. 356, pozn. 15) tedy musíme skutečně vysloviti svůj obdiv nad vysokým stupněm zákonodárského umění právníků francouzských, kteří již r. 1804 tak činili. — Rak. zák. obč. sedm let na to zase k onomu rozdělování se vrátil — a nyní — skorem po celém století po vydání code civil — návrh uherského zák. občanského sleduje opětně metodu zákona francouzského tím, že definici věci ponechává škole a též rozlišování mezi věcmi hmotnými a nehmotnými pomíjí. (Entwurf eines ungar. allg. bürg. G. B. Budapest 1901, III. díl »Sachenrecht« definici věci nepodává.)

Co bylo příčinou, že skladatelé code civilu staré rozdělení věcí na corporales et incorporales do zákona nepřijali — jest lhostejno — i tenkrát, kdyby jako *Zacharias* »Handbuch des fran-zoesischen Civilrechtes« 7. vydání 1886 za to byli měli, že všechny statky vůbec jsou předměty hmotné a že tudíž rozdílu není třeba. Neboť porovnejme pojem statku čili bien s pojmem věci dle naší theorie, totiž s oněmi třemi kardinálními vlastnostmi věci, jaké *Unger* Syst. str. 214 a 354 vypočítává — totiž:

1. aby byla hmotou prostorně omezenou (kusem),
2. aby náležela do zevnější volné přírody a
3. podrobena byla fysické moci člověka.

Při statku vyhledává se předmět zevnější přírody, jenž potřebě lidské slouží.

Sloužití potřebě lidské a býti podroben moci člověka jsou pojmy, které se valně od sebe neliší. Rozdíly budou jenom v tom, že každá věc, neb každý statek buďto podle povahy své neb podle pokročilosti neb dovednosti lidského umění bude sloužití různým potřebám lidským.

Tak na příklad železo bude nám hlavně výtečnou látkou k vyrábění nejrozmanitějších nástrojů — ale za pokrm se nehodí — přece však možno užiti ho co léku. Za to plodů a látek rostlinstva velkou částí možno užiti co pokrmů — jistých částí (dříví, kořenů) však též k vyrábění nástrojů.

Železo možno kouti, taviti — jiné předměty nikoliv. Tím chtěli jsme prokázati, že fysická moc neb panství, jaké nad věcmi neb statky vykonáváme, není stejná ani co do směru ani co do objemu, nýbrž, že při různých předmětech jest jiná a že se rozšiřuje hlavně vynálezy a vymoženostmi přírodopisu a hlavně fysiky. Tedy nikoliv každý předmět, jenž jest ve vlastnictví člověka, jest způsobitý k tomu, aby na něm se vykonávala celá řada neb stupnice výkonů této soukromé vlády lidské, jaká se zejména v starších dobách co obsah práva vlastnického uváděla a vypočítávala. Po-učná ve směru tom jest právě elektrina. Jen sobě vzpomeňme, že ještě za našich mladších let elektriny se takměř k ničemu ve skutečném životě neužívalo. Jak jinak za nynějšího času a v budoucnosti snad nedaleké!

Tedy panství, jaké vykonávati možno fakticky jak nad statkem, tak nad věcí, není stejné, jest měnivé; není třeba, aby bylo úplné,

stačí jen částečná vláda, neb ovládnání jistým směrem — avšak s možností rozšíření až do úplného ovládnání ve všech směrech.

V druhé a třetí vlastnosti není tedy mezi statkem a věcí žádného rozdílu.

Nejpodstatnější však rozdíl mezi »věcí« a »statkem« jest, pokud se týče vlastnosti první. Věc, má-li býti podle naší panující teorie věcí, musí býti kusem, hmotou prostorně omezenou, u statku toho však není třeba.

Poněvadž, jak jsme již seznali, elektřina dle souhlasného výsledku nejproslulejších badatelů v oboru přírodovědy vlastnosti té nemá, ovšem ale má ostatní vlastnosti »statku« (bien), dle práva francouzského nebude pochybnosti o tom, že elektřina jest předmětem práv věcných a že požívá také veškeré ochrany, které code civil právům věcným poskytuje. Tím spíše se rozumí, že požívá také veškeré ochrany francouzského práva trestního, zejména možno spáchatí krádež elektřiny — neboť ve výměru art. 379 code pénal (quiconque a soustrait frauduleusement une chose, qui ne lui appartient pas, est coupable de vol) má slovo chose právě jenom význam »bien« čili statku, jako v definici vlastnictví v art. 544 cod. civil, poněvadž právě článek předcházející uvedl co předmět veškerých práv věcných, mezi nimi výslovně i vlastnictví — s t a t e k (bien) a nikoliv věc (chose).

Tak také, pokud nám bylo možno sledovati, i francouzské soudy uznávají (viz *Pfeghart*, str. 53).

Proto *Kahl* l. c. správně praví, že pro Francii nestává alespoň na ten čas ani žádné potřeby, aby v příčině elektřiny, pokud se týče práva hmotného, nastala činnost zákonodárná, jak toho, jak jsme byli seznali, v Německu ukázala se potřeba téměř neodbytná po vyhlášení německého práva občanského.

Proto také francouzský zákon z 25. června 1895 o zařízení elektrických vodičů mimo vodiče telegrafní a telefonní jedná toliko o upravení řízení v příčině položení takových vodičů, o bezpečnostních opatřeních a úradech, jimž ve věcech takových přísluší jednání — a nikoliv o právní povaze elektřiny vůbec. Zákon ten (loi concernant l'établissement des conducteurs d'énergie électrique autres que les conducteurs télégraphiques et téléphoniques) podán byl sněmovně poslanců

(jak vyjímáme z *Edmond Hirsch* legislation et jurisprudence administratives concernant l'électricité Paris Marchal et Billard 1898) *M. Marty* ministrem obchodu dne 12. prosince 1893; referentem ve sněmovně poslanců byl posl. *Berger* a zákon přijat dne 13. a 20. listopadu 1894. V senátu byl zpravodajem *M. Cochery* a zákon přijat bez debaty dne 20. června 1895. Zásady, jichž mělo se novým zákonem šetřiti dle *Hirsche*, str. 203, byly tyto:

1. volnost soukromého vlastnictví ve vnitřní správě t. j. takové, která nedotýká se veřejnosti;
2. úprava v příčině veřejných cest a v jich bezprostředním sousedstvu za účelem zajištění bezpečnosti osob a zabezpečení vodičů telegrafních a telefonních;
3. stanovení stálé kommisce;
4. zvláštní pravidla pro podniky již stávající, státní kontrole podrobené.

O bezpečnost veřejnou třeba dbáti tenkrát, když vodičové energie elektrické jsou položeny nad neb pod veřejnými cestami; jejich přetržení neb zlomení, ano již jejich nedostatečná izolace (dle *Hirsche*, str. 208) může způsobiti nejvážnější ohrožení těch, kteří po cestách se pohybují; následkem toho má stát povinnost, aby k tomu přihlížel a toho dbal, aby zařízením takových vodičů zájem veřejný byl šetřen, a zejména aby bezpečnost veřejných cest byla zachována. Z toho následuje, že vodiče elektrické položené na cestách soukromých a uvnitř závodů — neohrožující též telegraf neb telefon — nejsou závislé na nějakém povolení moci státní.

Z toho dále následuje obsah art. 1. zák., podle něhož mimo cesty veřejné vodiče elektrické, které nejsou určeny k přenášení signálů neb slov neb písma — možno postaviti bez povolení a schvalování moci státní.

Aby zabráněno bylo účinkům influence i derivece, dle art. 2. kovová vedení nemohou býti položena v pásmě desíti metrů v horizontální projekci z každé strany čáry telegrafické neb telefonní bez předcházejícího dohodnutí se správou pošt a telegrafů.

Důsledně každé položení vodičů ve vzdálenosti v předcházejícím art. vyměřené musí napřed býti ohlášeno praefektovi departementu a policie, jenž ohlášení oznámí čefu lokálních pošt a telegrafů. Département pošt a telegrafů má oznámiti ve lhůtě

tří měsíců buď přijetí došlého projektu, neb změny, jichž položení kovových vodičů vyžaduje.

V případe nedohodnutí vedení kovové může býti položeno jenom tak, jak rozhodne ministr obchodu a pošt i telegrafů po předcházejícím zdání komitétu elektřiny (après avis du Comité d'électricité) — o němž zvlášť jedná art. 6. zák.

Po dojití tohoto zdání stanoví ministr potřebné změny ku zabezpečení telegraf. a telef. čar a stávajících již vodičů a to se zachováním práv již nabytých (art. 3.).

Ve lhůtě 6 měsíců od vyhlášení tohoto zákona vydá département pošt a telegrafů oznámení těm podnikatelům, jejichž vodiče ve smyslu tohoto zák. bude třeba změnit. Uživatelé takových vedení jsou povinni přizpůsobiti je příkazům ministerským ve lhůtě nejdelší jednoho roku, čítaného ode dne vyzvání, došlého od départementu pošt a telegrafů.

Tu jeví se veřejnoprávní ráz zákona, jenž účinkuje také nazpět na vedení elektrická, založená již dávno před zákonem. Řízení úřední v příčině té upravuje právě art. 3. zák.

Poněvadž, jak hned z kraje řečeno, zákonem zajištěna býti má bezpečnost cest veřejných, tedy stanoví čl. 4., že žádný vodič nesmí býti položen nad neb pod cestami veřejnými, bez povolení daného prefektem dle technického zdání ingénieurů pošty a telegrafů v souhlasu s instrukcemi ministerstva obchodu, pošt a telegrafů.

Z toho předpisu jsou však vyjmuty ony instalace vodičů elektrické energie, které podniknuty jsou samou správou státní, aneb podniky veřejných prací, které podrobeny jsou dozoru státní správy. Podniky takové jsou podrobeny povolení ministra pošty a telegrafů.

Ku spolupráci poraďní při provádění zákona dle art. 6. jest zřízen ministerstvem obchodu, průmyslu, pošt a telegrafů stálý komitét elektrický (Comité d'électricité). Skládá se polovičkou ze zástupců velikých podniků elektrických ve Francii, neb průmyslových podniků, při nichž se elektřiny užívá. Druhá polovice skládá se ze zástupců státní správy, kteří se vyberou z úředníků pošty a telegrafů, veřejných prací a ministerstva vnitra. Členové tohoto komitétu a jeho předseda jsou jmenováni ministerstvem. Předseda volí se nad počet všech členů.

Komitétu přikázán jest dvojitý druh záležitostí (dle *Hirsch-e* § 7, str. 221). Prvým druhem jest rázu povšechného a obsahuje všeobecná pravidla platná pro prefekty s hlediskem technického při udělování povolení ku položení vodičů elek. energie pod neb nad půdou cest veřejných, dále pravidla, jichž třeba šetřeti při položení vodičů samou správou státní.

Druhá část věcí komitétu přikázaných má ráz sporný a vztahuje se na spory i neshody, které vznikají mezi správou státní a jednotlivci v příčině položení vodičů v pásmu ochranném, vyhrazeném na prospěch čar telegrafních a telefonních; neb vztahují se na neshody, které vznikají tenkrát, když jedná se o změnu neb modifikaci již stávajících vodičů v tomto pásmu; vůbec patří před elektrický komitét všechny neshody vznikající mezi správou státní a jednotlivci, jichž podniky mají za následek potřebu přeložení linií státních vodičů.

Ve všech těchto záležitostech však komitét dává toliko svoje zdání a sice jak ve věcech reglementárních, tak ve věcech sporných. Nějaké výkonné neb rozhodující vlastní moci komitét nemá; zdáním jeho ministr není vázán; ale odborná znalost jeho členů dává jeho zdání autority takové, že pro rozhodnutí ministra jest velice závážná.

Pro rozvoj průmyslu elektrického velmi cenné jest spojení, jež takto udržuje komitét stále mezi průmyslem a státní správou a dána mu tak příležitost k hájení zájmů a tlumočení tužeb průmyslníků.

Proto pokládá také *Hirsch* l. c. utvoření tohoto elektrického komitétu za nejpůvodnější dílo celého zákona — ač již před tím stávalo poněkud podobného ústavu v »Bureau de contrôle des installations électriques« — který však vznikl z pouze soukromého počínání.

Elektrická vedení mimo cesty veřejné a mimo vyhrazené ochranné pásmo pro čáry telefonní a telegrafní nejsou podle projednávaného zákona podrobeny státnímu dozoru, a každý, kdož chce nějak použiti soukromého vlastnictví za účelem položení elektrického vodiče, na příkl., kdo chce postavití podpěru pro vedení na cizí střechu neb zeď, musí opatřiti sobě povolení vlastníkovo — nechť se jedná o vedení elektrické v zájmu podniku soukromého neb v zájmu podniku veřejného.

Tu tedy shledáváme z á s a d n ý r o z d í l mezi zákonem italským a francouzským; neboť — kdežto italský zákon váže jakýkoliv nemovitý majetek soukromý i veřejný na prospěch elektr. podniků, ukládá mu služebnost snášení průchodu elektrického vedení, zachovává zákon francouzský, pokud se týče soukromého majetku alespoň v zásadě téhož neobmezenost a svrchovanost i vůči vedením elektrickým.

Dle art. 7. francouzského zákona třeba užívati každého elektrického vedení takovým způsobem a udržovati je v takovém stavu, aby nezpůsobena byla žádná indukce, neb derivace (odchýlení proudu) neb jiné porušení ve vodičích elektrických a telefonních položených již dříve, než zmíněný podnik elektrický.

Toho účelu má se již dosíci vyměřením zmíněného ochranného pásma pro čáry telegrafické a telefonní a mimo to v čl. 7. položena všeobecná záповěď takového užívání, jež by mělo za následek indukci, derivaci, neb jakoukoliv poruchu proudů telegr.

Kdyby k tomu účelu t. j. k zamezení takových poruch proudů telegrafních a telef. jevila se potřeba, aby dříve již existující čáry telegrafní neb telef. byly změněny neb přeloženy, tedy především brán jest na potaz komitét elektrický. Náklady takové změny neb takového přeložení jdou na účet uživatele neb podnikatele (exploitant) nového podniku.

(Zákon italský, v příčině později nastalé potřeby přeložení vodičů, jest podrobnější, poněvadž jedná také o přeložení a nákladech takového přeložení, jehož potřeba nastane v budoucnosti z vážných příčin jakýchkoliv — tedy i dávno po vystavení nového podniku a položení jeho vodičů — kdykoliv se toho potřeba ukáže.)

Konečné ustanovení trestní obsahuje art. 8. zák., dle něhož bude trestán podle art. 2. zák. z 27. prosince 1851, kdož by jednal proti předpisům tohoto zákona, neb jeho provozovacím nařízením — nedbaje vyzvání a lhůty jemu k uposlechnutí vyměřené.

Zmíněný zákon z 27. prosince 1851 jedná v titulu II. o přeštopcích, přečinech a zločinech spáchaných na čarách telegrafních.

Obáváme se, že pro větší rozvoj, zejména soukromých elektrických podniků za účelem přenášení sil, francouzský zákon sotva bude stačitelným; neboť pokud se týče položení vodičů nad neb

pod veřejnými cestami, podnikatel jest vázán zcela úředním povolením — a bude třeba vskutku liberální praxe francouzských úřadů, nemá-li všechen ruch podnikatelský býti udušen úředními zákazy. Ještě povážlivější však jest, že zákon francouzský podnikateli nedává nejmenšího prostředku, aby mohl přemoci neb odstraniti překážky, které by se mu činily třeba jen následkem pouhé umítnosti vlastníků soukromých statků nemovitých, i proti takovému způsobu provádění, který by soukromému majetku nižádným způsobem nebyl na škodu. Pouhá umítnost majitele rozsáhlejšího domu neb pozemku může tu valně ochromiti podnik jinak velmi prospěšný, národohospodářsky třeba velice žádoucí.

Proto pro elektrické podniky, pro jich rozkvět a rozšíření výhodnější jest zákon italský, ukládající nemovitému majetku všeobecně služebnost snášení a trpění elektrických vodičů, ovšem způsobem nejméně obtížným.

Na druhé straně sluší však respektovati neporušitelnost soukromého majetku — a proto jest tu jednak nesnadným úkolem úřadu správního, aby rozluštili otázku takovým způsobem, by soukromý majetek stížen byl způsobem co nejmenším — přece však, aby nebyl nepřekonatelnou překážkou i neškodnému položení vodičů elektrických podniků.

Úřadník, řídící kommissionelní jednání, má tu úkol velice nesnadný — ale také velmi vděčný a záslužný.

Přikročující k vylíčení práva italského ve věcech elektrických, musíme přede vším zmítni se o tom, jaký názor v příčině té panuje v obecném zákoně italském o právu soukromém. Italský codice civile z roku 1865 s platností od r. 1866 spočívá na zásadách práva francouzského a v druhé knize jedná »o statcích, o vlastnictví a změnách téhož« [dei beni, della proprietà e delle sue modificazioni]. Čl. 406. pojednává o rozdělení »statků« (della distinzione dei beni) a nikoli »věcí« (cose).

Praví sice čl. 436, podávající výměnu vlastnictví: »Vlastnictví jest právo užívání a nakládání s věcmi způsobem co nejsvrchovanějším, jen když se neděje užívání způsobem zákony neb řády zapovězeným«. [La proprietà e il diritto di godere e disporre delle cose nella maniera più assoluta, purché non se ne faccia un uso vietato dalle leggi o dai regolamenti]. —

Avšak pojem »cosa« v zákoně není vyměřen a vlastností kusovosti, ba vůbec hmotnosti všeobecně se nevyhledává.

Tu pochopujeme, že soudové itaľští také ve smyslu práva francouzského elektrině přímou ochranu poskytují.

Tak uznal kassační soud v Římě nálezem z 22. srpna 1899 a před tím již nálezem z 13. července 1898, že neoprávněné uzmutí elektriny jest krádeží — ano také soudní dvůr v Janově rozhodl z 20. prosince 1898, že užívání elektrické energie za úplatu jest nájmem věci.

Tu sluší připamatovati, že itaľští právníci honosí se mohou znamenitými pracemi o těchto nejmodernějších otázkách, jako o právu telegrafním, telefonním a elektrickém vůbec, jakých bychom v jiných literaturách marně hledali, jak také sama německá kritika uznala.

Na místě nejpřednějším mezi italskými spisovateli o naší látce stojí *Umberto Pipia*, advokát a professor práv na královské universitě v Janově, jehož objemný spis »L'elettricit  nel diritto« jest pro nás vydatn m pramenem k poznání názorů italských.

V tomto spisu sv m vychází *Pipia* právě z rozhodnutí kassačního dvoru římského z 13. července 1898 a uvádí doslovn  obšírn  důvody tohoto rozhodnutí, kter z jsou tak d ležit , že alespoň nejpodstatnější část jejich v doslovn m překladu uvádíme. Právě totiř důvody:

»Jestli někdo svými silami aneb svými prostředky (roz. stroji) »vyrobil neb vytvořil tuto zvl stn  formu energie, kter z nazývá »se elektrinou, jestli ji mocí svou vt sna do svých drátů kovových »a z ní učinil proud, jenř m  hořejř  u inky (osvětlení, hnan  »strojů, vozů atd.) a pakli toho dokázal, že částice neb vibrace tohoto »proudu dají se poslati neb p en šet  s m sta na m sto, tedy jest »tato elektrina v hradn  jeho a její produkt jest legitimn  část »jeho movitého vlastnictví. Jestli shledáváme právnickou vlastnost »věci movit  v tom, aby měla cenu a mohla býti p en řena, tedy »tyto prvky nalézáme u elektriny. Ona jest předmětem drřby, »jsouc drřena na uzdě vodícími dráty, a sice jest to drřba sou- »kromn ka, jenř ji vykonává vn jř mi skutky, uřivaje j  v hradn ; »ona m  vn řn  nepopíratelnou cenu, kter z ji činí předmětem

»smluv a ona jest pramenem přiměřených výhod, kter  se také »měří m rami přiměřenými.«

Po bedliv m pozorování seznáme, že výměr o věci, jak  tu kassační soud Římsk  podává, kryje se téměř s naukou práva francouzského o statku (bien), j mř jest vře to, co člověku jak si uřitek poskytuje, a jest způsobilo, aby soukromopr vn  bylo opanov no (viz hořejř  citát z *Baudry-Lacantinerie*).

Vlastnosti hmotnosti neb kusovosti se tu nevyhledává; — mluví se sice o způsobilosti býti p en řenu z m sta na m sto, čímř vřak m  býti, jak myslíme, naznačena jen vlastnost věci movit , nikoliv kusovost. Proto také *Ludovico Barassi* ve svém pojednání, str. 7 a násl, zcela spr vn , stru n  sice, ale p esn  a podstatn  k tomu poukazuje, že dle názoru přijatého zákonodárnou soustavou práva italského pokladajú se za »v c« nejen předměty hmotn , ale i nehmotn , a  mají-li vlastnost statku (bene), totiř: 1. jsou-li zp sobil  ukojit  jist  lidsk  potřeby, 2. mohou-li býti ovládány (di cui si pu  avere la disponibilit ) a následkem toho 3. mají cenu — coř vře platí o elektrině kinetick , přes to, že bychom p esn  neznali  pln  její fyzikální povahy.

Proto souhlas  *Barassi* s náleznem kassačního soudu Římského, jenř prohlařuje, že energie elektrick  jest v c ceniteln , lidsk  výrobek schopn , aby podroben byl právním vztahům (»cosa valutabile, prodotto del uomo, suscettibile di rapporti giuridici«).

Naproti tomu *Pipia* prohlařuje se proti tomuto opět-němu rozhodnutí kassačního dvoru římského, avřak zdá se nám, že ponejvíce jenom proti tomu, že rozhodnutím odsuzuje se neoprávn n  uzmut  elektriny jako kr deř.

V prvé řadě vy it  *Pipia* římskému a janovsk mu rozhodnutí, že se snař , aby na podivuhodn  vynálezy lidského ducha p ilořila výzbroj starých formulek juridick ch.

Zdá se, že výčitka tato jest nejméně oprávněna, neboř nejpodstatn jř  část nař  pr vnick  činnosti v životě právě v tom spo iv , abychom i nejnov jř  úkazy života, pro právo d ležit , subsumovali pod zn m  a ohrani en  j ř pojmy právní a tak je přivedli do nař  soustavy právní.

Život jest ovřem bohatř  n z theorie. Kde zm n n  snaha nař  vůči nov m úkazům života, najm  vůči netuřen m vymořenostem

věd technických více nestačí — tam zůstává nám v právu civilním ještě pomůcka analogie, a kde i tato nás opouští, pro naprosto původní, ničím neporovnatelnou novotu úkazu — tu nezbyvá nám nic jiného, než pokusit se o další vybudování dosavadní soustavy práva civilního, vytvořiti pro zcela nové úkazy nové pojmy právní a podrobiti jejich právní soud novým organickým pravidlům. To ovšem jest činnost, na kterouž odvážiti se mohou jenom duchové nejpovolnější, avšak jest to také činnost důstojná nejvznešenější duševní tvorby.

Zmínili jsme se již, že vůči elektřině i tento pokus se již stal, totiž, aby byly k soustavě práva soukromého přičlankovány též síly přírodní, co zvláštní předmět práva.

Proto zdá se, že prvá výtka, jakou *Pipia* soudům své vlasti činí, jest neoprávněna.

Závažnější jest výtka druhá, že zneuznávají fyzikální podstatu elektřiny, kteráž není hmotou, jaká by mohla býti přenášena s místa na místo.

Pipia odůvodňuje výtku tuto nám již známými výzkumy fyziky, podle nichž elektřina jest toliko stavem (un stato) aetheru, jeho pohybem, totiž harmonickými vibracemi neb vlnami aetheru a nikoliv summou částiček, které by se daly s místa na místo přenášeti — zkrátka elektřina není věcí, jako na příkl. sám plyn.

Patrně, že *Pipia* nesleduje tu theorii francouzskou o pojmu věci, nýbrž německou, a také skutečně vychází z definice *Ungrovy*, o věci říká, že jest věc »una porzione materiale del mondo esterno« — tedy hmotným kusem zevnější přírody.

Avšak *Pipia* tu přichází do velkého rozporu, neboť konečně připouští a sám učí, že jest možná držba i právo vlastnické elektřiny — a přece sám, drže se *Ungrovy* definice věci, praví, »že vlastnictví spočívá v absolutní a výhradné vládě nad substancí ohraničené části vnějšího světa« [l'imperio assoluto ed esclusivo sopra la sostanza di una determinata parte del mondo esteriore].

Avšak *Pipia* sám co nejlépe dokazoval a dokázal, že elektřina takovou částí ohraničenou světa zevnějšího není, že jest pouhým pohybem, neb pouhým stavem.

Co doklad svého, jak myslíme, nikoliv přesně důsledného tvrzení uvádí *Pipia*, str. 14, že elektřina může býti předmětem

držby a tato držba že se opíráti může o titul práva vlastnického a že není pochybné, že elektřina, co výsledek konané práce a určitých prostředků mechanických (strojů), patří do vlastnictví majitele strojů, který jich užil a práci konal.

Z toho vidno, že *Pipia*, co se pojmu věci týče, staví se na odpor rozhodnutí římského soudu kassačního, avšak co do pojmu vlastnictví opakuje jenom jinými obraty vlastní odůvodnění téhož kassačního soudu.

Ctě pak asi rozpor, v němž se octnul, *Pipia* uvádí, že firma, klientela (odběratelstvo) a chod neb provozování obchodu neb závodu (avviamento) také jsou nehmotny, nejsou schopny uchopení, a přece prý jsou předmětem vlastnictví a tak prý i tomu při elektřině.

Avšak tu sluší uvážiti, že nehmotnost, neb immateriálnost elektřiny jest naprosto jiná, než nehmotnost firmy neb snad práva provozovacího; neboť sám *Pipia* uznává, že tato práva nejsou schopna, aby smysly byla pozorována. Zkrátka jsou to vskutku předměty skrz naskrz nehmotné, quae tangi non possunt, jako práva vůbec, o nichž možno říci, že skutečně existují výhradně jenom mocí právního řádu (in iure consistunt, tangi non possunt — sicut hereditas, ususfructus, usus, obligationes). Ony nenáleží ani světu zevnějšímu; naproti tomu elektřina

1. od nepamětných dob existuje a bude existovati i beze všeho právního řádu — jsouc věcí světa zevnějšího, jakými ona práva, produkt to ponejvíce moderního vývoje — naprosto nejsou (viz *Randa*, Sborník, I, 1).

Tak na příkl. právo »firmy« neb »obchod. známky«, právo »provozování« — neexistovala dříve než řád právní vysokého stupně vývoje dosáhl;

2. elektřinu, jak již prokázáno, možno různými smysly pozorovati.

Z toho tedy jest vidno, že porovnání a odůvodnění, jaké *Pipia* činí, není případné a že nečiní rozdílu trojího mezi věcmi ve smyslu německé theorie, dále věcmi, kteréž sice hmoty nemají, avšak přece jsou smysly znatelné — poněvadž jsou částí světa zevnějšího — a předměty, které nejsou částí světa zevnějšího, nýbrž jedině v lidské představě existují, třeba dle názorů mezi vzdělanými národy davno ustálených.

Rozporu toho by se *F.* byl vystříhal, kdyby se byl důsledně přidržel názorů *code civil* o pojmu «bien» — na němž založena práva věcná dle práva francouzského, jehož zásady také přešly do práva italského, jak jsme již na náležitém místě ukázali.

Leč přes tento vytknutý odpor jest objemný spis *Pipia* velice cenný — ano snad nejcennější publikace, kteráž v literatuře právníkové vůbec o elektřině vyšla.

Neboť přiznává se jedenkrát k nauce, že při elektřině jest možna držba i vlastnictví, podává velice cenné výklady o zvláštěnostech této držby a takového vlastnictví. Poněvadž o držbě a vlastnictví na elektřině pojednávati míníme při výkladě práva rakouského, zajímá nás, jak na věc nazírá čelný učenec země, v níž průmysl elektrický došel mnohem mohutnějšího rozvoje než u nás, a proto budiž zde v největší stručnosti podán jeho náhled.

Pipia připouští, že jest možná držba elektrického proudu, když osoba jest ve skutečném jeho užívání («in un stato di godimento dell'energia elettrica»). Tento stav skutečného užívání jest chráněn zákonem, a proto i kdyby sám dodavatel elektřiny náhle přiváděcí drát přefal a tak vzal mi faktické užívání proudu, tedy mne násilně o držbu mou připravuje a proti němu přípustna jest žaloba pro rušenou držbu na vrácení v předešlý stav (l'azione di reintegrazione).

V pouhém přerušení proudu bez přetnutí vodivého drátu však *Pipia* činu rušebního neshledává, poněvadž prý proud mne v tom případě ještě ani nedošel, a nejsem tudíž (prý) v držení jeho a poněvadž prý elektřina není vůbec věcí, nýbrž jen stavem.

Tento výklad *Pipia*, pokud se držby týče, zdá se méně zdatným, poněvadž nerozeznává dosti přesně držení vodičů, neb přístrojů od držby proudu samého, a dle názoru našeho jest dán čin rušební i tenkrát, když se elektrický proud, v jehož stálém souvislém užívání odběratel jest, náhle přeruší i bez přerušení drátu, poněvadž i poživatel jest i podle názoru *Pipiova* alespoň v držení práva poživacího ohledně proudu.

Co se týče vlastnictví na elektřině, připouští, jak již podotknuto, *P.* téhož možnost, vykládaje, že jeví se v tom, že držba elektřiny opírá se může o titul práva vlastnického; co však se žalob vlastnických týče, dokládá, že zvláštní přirozená povaha elektrické energie ve většině praktických případů učiní nemožným

výkon žalob vlastnických. Tak pravá vindicatoria in rem actio bude prý zpravidla nemožná při elektřině, poněvadž jest stavem a nikoliv věcí; taková actio rei vindicatoria jest možna jenom v tom jediném případě, když elektřina jest obsažena neb uložena (immagionata) v akumulátorech.

Podle náhledu našeho bude actio rei vindicatoria na vrácení uzmutí elektřiny nepraktická, ne tak z důvodů právnických, jako spíše pro zvláštní prchavost elektřiny, následkem kteréž uzmutím již také uniká, a protože ve valné většině případů nemožno ji vrátiti (dle *Pfleggharta*, str. 56); vždyť i z akumulátorů elektřina již za několik hodin uniká.

To však není zvláštnost právníková, ani zvláštnost jen elektřině vlastní, nýbrž vyskytá se též při hmotných věcech zvláště prchavých jako při plynech a není to na ujmu povaze a existenci práva vlastnického.

Jinak italský autor ve svém alespoň na ten čas nejlepším a nejobširnějším díle probírá podrobně právní povahu nejčelnějších právních jednání, jichž předmětem za našeho moderního života jest elektřina, jak tomu tak jest při osvětlování, při elektrických drahách i dodávání proudu soukromníkům k vykonávání prací. O všem tom, jakož i o právní povaze koncesse k závodu elektrickému *Pipia* jako právník podrobně pojednává řečí krásnou a ušlechtilou.

Nauka jeho vrcholí v tom, že elektrárna dodávající elektřinu jest obchodníkem, ať dodává ji k účelům jakýmkoliv, a že právní jednání z toho plynoucí třeba spravovati dle práva obchodního. Dle obchodního práva italského jest to ovšem správné; neboť *codice commerciale* nenazývá obchodem jenom dodávání takových věcí, které dodavatel sobě teprv odjinud zjedná, jako náš rak. zák. obchodní, nýbrž jest obchodem dle italského zákona každá: «impresa di somministrazion», každá dodávka, každé obstarání — ať si podnikatel zaopatří předmět jakýmkoliv způsobem, tedy třeba vlastní výrobou neb i prvotním pěstěním na příkl. plody na vlastním poli vypěstované.

Konečně vyslovuje *Pipia* a dokládá naléhavou potřebu jediného a organického zákona o elektřině [una legge unica ev organica sulla materia] poukazuje k tomu, že tu naprosto nestačí, aby se řeklo: wird dem Verordnungswege überlassen — poněvadž na

řízení taková, vycházejíce z různých ministerstev, na mnoze sobě jsou na odpor. Tomu by se také zabránilo podle příkladu Francie zřízením zvláštního permanentního »comité d'électricité« — jež zřízeno bylo při ministerstvu obchodn. Polovice členů má se skládati ze zástupců velkopřumyslu elektřiny užívajícího. Ministr jmenuje členy i předsedu, jenž vybrán bude mimo členy komitétu, jenž podává svá dobrozdání o otázkách elektrických zákonem vytčených i jiných, v nichž bude brán na potaz.

Přiznáváme, že i pro nás (ačkoliv elektrické podniky přece ještě nenabýly takového rozšíření a takového počtu, jako na příkl. ve Francii) též jeví se již pro praktického právníka, soudce i správného úředníka — a pro toho snad měrou nejcitelnější, potřeba jediného organického zákona pro elektrické podniky veškerého druhu — aby nemusel praktik sbíratí membra disjecta roztroušených nařízení z různých zákonů a sbírek nařízení všech ministerstev.

Pokud se týče italského práva, nestačí nám však pouze zabývatí se výklady theoretiků, nýbrž třeba, abychom povšimnuli sobě i pozitivního zákona, kterýmž v Itálii značně uvolněna dráha elektrickým podnikům, založeným za účelem vytěžení bohatství italské půdy na síly přirozené. Zejména severní Itálie vykazuje převeliký počet říček i řek, svádějících vodstvo z jižních boků Alp a též z obou svahů Appennin velký počet toků jak do moře Adriatického tak do zálivu Janovského rychlým proudem spěje. Všecko toto živé vodstvo přímo vyzývá člověka, aby využítkoval přírodní síly v něm uložené, aby hledal v této síle náhradu za fossilní hmotu, kterou příroda Itálii odepřela — neboť Itálie platila do posledních dob rok co rok za uhlí z ciziny dodané těžký peníz 110 millionů lir ve zlatě.

Vhodnou náhradu za energii tepelnou, ukrytou v černých zkamenělinách z ciziny dovážených Itálie našla v energii elektrické, k jejíž buzení neb vyrábění bohaté vodstvo nejlepší síly v bezpečném množství koňských sil zdarma poskytuje.

Podobná, ano ještě výhodnější jest tvárnost půdy Švýcarska.

Tím zcela přirozeně vysvětluje se úkaz, proč Švýcarsko a Itálie mohou honositi se největším počtem elektráren a elektrických podniků a proč také v těchto zemích zákonná úprava elektrických podniků nejprve podniknuta jest. Přednost časová v příčině té náleží Itálii.

Tam záhy poznáno, že elektrické podniky slouží ne tak zájmu soukromému, jako spíše prospěchu veřejnému, že jsou podmínkou podniků průmyslových socialně i obchodně nad jiné vděčných (srov. *Carlo Cesarini*, L'illuminazione pubblica e privata e la nuova legislazione sulle trasmissioni a distanza dell'energia elettrica. Firenze 1903). Tím vysvětluje se snaha, aby podnikům elektrickým dostalo se největšího rozšíření, aby překážky jim bránící byly odstraněny a zejména, aby jinak nedotknutelné vlastnictví soukromé nebránilo provozování elektrických podniků využítkujících sílu domácího vodstva — a tím octli jsme se u samé základní myšlenky italského zákona ze 7. června 1894 »o rozvádění elektrických proudů na dálku za účelem přenášení a rozvádění síly pro potřeby průmyslové« (legge sulla trasmissione a distanza delle correnti elettriche destinate al trasporto ed alla distribuzione dell'energia per uso industriale). Zákon tento provázen provozovacím nařízením, schváleným dekretem z 25. října 1895 (regolamento per la esecuzione della legge).

Návrh zmíněného zákona učiněn jest v italské sněmovně poslanců dne 12. března 1894 ministrem průmyslu, zemědělství a obchodu *Bosselim* a po jednodenní debatě jest zákon přijat. V senátě sice uznána referentem nejvyšší důležitost zákona vzhledem k nejrozmanitějším zjevům elektřiny v objevech mechanických, tepelných, světelných a t. d.; vyslovena však obava, že bude třeba vrátiti zákon sněmovně poslanců k doplnění; ale na horlivou přímmluvu státního podsekretáře *Adamoliho* zákon přijat, jak byl předložen a vyžádáno jenom, aby potřebné dodatky a vysvětlivky staly se provozovacím nařízením čili regulamentem, k čemuž hned v zákoně v art. 8. poukázáno.

Regulament vydán rok na to 1895. (*Cesarini*, str. 58.) Zákon čítá jenom 9 článků — provozovací nařízení však článků 20; jest třikrát tak dlouhé jako zákon.

Jak již podotknuto, hlavní péčí zákona bylo, aby majetek nemovitý neučinil nemožným plnění úkolů podniků elektrických, zabývajících se zejména přenášením energie do dálky; neboť jak by bylo možno přenášeti síly, kdyby majitel nejmenší parcely pozemní neb nejmenší výstavnosti umíněností svou zabránil mohl vedení vodičů jeho pozemkem, ano i vzduchovým prostorem nad jeho pozemkem? Tím by všechny elektrické podniky hned v zá-

rodku byly také udušeny. Proto hned v čelo zákona do art. 1. uložena zásada: »Každý vlastník jest povinen připustiti přes svoje nemovitosti průchod elektrickému vedení buď zavěšenému, neb podzemnímu, jež provádí, kdo má k tomu právo — k účelům průmyslovým.«

Tedy ve prospěch podniků elektrických, sloužících účelům průmyslovým, založena zákonem italským všeobecná služebnost pozemková a sice jak na statcích hospodářských čili pozemkových, tak na statcích městských (domech) — služebnost průchodu elektrických vodičů buďto cestou podzemní, aneb prostorem vzduchovým nad statkem sloužícím se nalézajícím.

Leč byla by to přece přílišná krutost, aby ani nejintimnější domácnost, nejintimnější část soukromosti nebyla šetřena, a proto ze služebnosti vyjmuty jsou domy mimo fačadu do cest a náměstí obrácenou, dvory, zahrady a stodoly s domy související.

Jinak všechny nemovitosti i veřejné podrobeny jsou řečené služebnosti průchodu na prospěch průmyslových elektrických podniků. Toto břemeno uložené vlastníkům nemovitostí zákonem na prospěch elektrických vedení se regulamentem čili nařízením provozovacím ještě podstatně rozšiřuje; neboť toto nařízení v art. 2. dává již pouhému podnikateli, t. j. tomu, kdo elektrárnu zaříditi čili teprv stavěti míní, právo, aby mohl po případě za účelem předběžných studií vstoupiti na cizí pozemek i tenkrát, nebylo-li k tomu od vlastníka půdy dáno svolení. Za udělení takového povolení musí však podnikatel na král. prefekturu podati žádost, ve kteréž třeba jmenovati dobu, po kterouž se mají studie konati, dále pozemky, na kteréž bude třeba vstoupiti, konečně potřebná data, znázorňující podstatu zamýšleného podniku.

Toto udělené právo, jež může býti podmíněno i složením náležité jistoty za škodu jím způsobenou — jest ovšem jen dočasné a sice má býti hned v povolujícím dekretu prefektury vyznačena doba, na kterou se právo přístupu uděluje. Naproti tomu se art. 1. zákona majetek nemovitý v zásadě trvale obtíží břemenem trpění neboli snášení elektrického vedení průmyslového (vyjímaje telegrafy a telefony, o nichž vydán zvláštní zákon).

Jest zjevno, že toto trvalé obtížení nemovitého majetku břemenem snášení neb trpění elektrického vedení má ráz služebnosti a italský zákon také výslovně nazývá je služebností v al. 2, art. 1.

Jsou však značné úchytky od pojmu služebností a zemějna od pojmu služebnosti pozemkové, na niž tu v první řadě mysliti třeba.

Statkem sloužícím jest tu ovšem nemovitost obtížená. Kde však jest statek panující? (Budiž podotknuto, že pouhé dočasné vstoupení na pozemek cizí za účelem studií má význam jenom podružný, pročez nebudiž déle k němu přihlíženo — nýbrž zabýváme se toliko právní povahou zákonem trvale uloženého břemena.)

Komu tedy, které osobě přísluší právo průchodu elektrického vedení cizím pozemkem?

Art. 1. zákona praví, že jest to osoba, kteráž má buď trvale neb jen dočasné právo užití elektrického vedení k účelům průmyslovým. Patrně, že právo takové není tedy zákonem omezeno, ani na vlastníka elektrického podniku, nýbrž přísluší již jeho uživateli.

V ohledu tom má tedy pravdu *Cesarini*, praví-li (str. 86), že služebnost italským zákonem uložená nevyhledává žádného statku panujícího, následkem čehož nelze tu mluvit o služebnosti pozemkové, nýbrž toliko o služebnosti osobní, ovšem na sloužícím pozemku vykonávané.

Skorem zdá se nám, že italským zákonem v příčině oprávněné osoby dáno tu ustanovení příliš široké; neboť podle ustanovení art. 1. it. zák. jest k této služebnosti oprávněný i každý odběratel, každý zákazník elektrického proudu, jenž proud za poplatek z elektrárny odebírá a k účelům průmyslovým ho užívá, kdežto snad stačilo přiřknouti právo služebnosti průchodu elektrického vedení provozovateli elektrického podniku čili elektrárny, čímž by se pak služebnost více přibližovala služebnostem pozemkovým tím, že též na straně oprávněného by bylo třeba, aby elektrický podnik, tedy statek nemovitý, buď trvale neb dočasně provozoval, byť by i nebylo třeba, aby byl jeho vlastníkem, jak tomu bylo obdobně v právu římském při služebnostech pozemkových (*Windscheid* § 201 I.). Ovšem že tu také není oněch tří náležitostí při služebnostech pozemkových vyhledávaných, totiž utilitas, vicinitas et perpetua causa; neboť pozemek průchodem elektrického vedení stížený může býti od elektrárny neb uživatele proudu velice vzdálen, a mezi ním a elektrárnou může býti mnoho

jiných nemovitostí rovněž služebností průchodu stížených a také trvání služebnosti nebude takové, jako při čistých pozemkových služebnostech (via, iter atd.), nýbrž bude existovati jen, pokud podnik elektrický trvá a s podnikem tím na každého přechází, kdo nabývá právo ku jeho provozování. Také utilitas a perpetua causa, t. j. aby pozemek sloužící jakousi trvalou vlastností svou byl na prospěch oprávněnému, stlačeny na míru nejmenší a možno je shledati nanejvýš v místní poloze sloužícího pozemku, ač třeba jest, aby služebnost průchodu elektr. proudu byla uživateli proudu vskutku na prospěch.

Vzpomeneme-li našeho zákonodárství, shledáme v něm jakousi obdobu se služebností zákonem italským na prospěch elektrických podniků ukládanou a sice jest obdoba ta obsažena v našem zákoně vodním, totiž v zemském zákoně vodním z 25. října r. 1870 č. 71 zem. z.; neboť vedle § 28 zák. za účelem zvýšení užitečnosti vodstva, neb k zabránění škodlivých jeho účinků, možno ukládati cestou správní, totiž úřadem politickým vlastníkům pozemků jisté služebnosti vodní i tenkrát, nedostává-li se náležitosti čili podmínek vyvlastnění dle § 365 obč. zák.

Může totiž dle odst. b) § 28 zemsk. zák. vodního uložena býti vlastníkům pozemků za náležitou náhradu služebnost k tomu účelu, aby jejich pozemkem odváděna byla cizí voda. K dosažení toho cíle mohou býti na sloužících pozemcích zřízena potřebná díla odváděcí. Avšak vlastník může se břemene neb povinnosti zřízení služebnosti sprostiti tím, že za náležitou náhradu postoupí majiteli vody za účelem zřízení vodovodu potřebnou část pozemku, ano může žádati i vykoupení celého pozemku, když by zřízením vodovodu stal se neupotřebitelným.

Jsou zde však také značné rozdíly mezi naším zákonem zemským a italským zákonem elektrickým. Italský zákon zcela všeobecně stanoví závazek každého vlastníka půdy, ku snášení elektrického vedení — kdežto český zákon vodní ponechává uložení takového závazku v každém případě rozhodnutí a uvážení úřednímu. Na místě postoupení potřebné půdy stanoví doplňující provozovací nařízení italského zákona v art. 14., že jak držitel sloužícího pozemku, tak držitel neb podnikatel elektrického vedení neb uživatel jeho mohou žádati za přeložení původně zřízené

služebnosti průchodu z původního místa na místo jiné, příhodnější a pro vlastníka půdy méně obtížné.

V jednom však jak služebnost generální pro elektrická vedení, tak služebnost k odvádění vody cizí se shodují alespoň podle názorů našich, totiž v tom, že ta i ona služebnost původ svůj bere v ohledech na veřejnost, totiž na nezbytnost, neb alespoň na obecnou prospěšnost jak vody tekoucí, tak elektřiny proudící dle názoru italského hned z počátku vylíčeného.

Ohledně vody tekoucí vyslovena zásada ta § 10, odst. 2. našeho zem. zák. vodního.

Italský vykladatel (*Cesarini*, str. 88) má ovšem za to, že při služebnosti vodní v první řadě jedná se o zájem soukromý a jen v druhé řadě jaksi reflexem o zájem veřejný.

Takový, našim názorům neodpovídající náhled vysvětluje se tím, že právo vodní valnou částí upraveno jest v italském zákonodárství zákonem občanským, totiž v codice civile, čl. 536—545. Ovšem též doplněno zákonem o veřej. pracích (sui lavori publici) z 20. března 1865. Následkem toho italskému autoru vidí se býti předmětem práva soukromého, kdežto u nás práva vodního zákonem občanským jen velmi spoře a nedostatečně jest se dotčeno a rozhodování v otázkách práva vodního ponecháno v podstatě úřadům politickým — až na spory o rušenou držbu na právu vodním, jakéž dle § 82 zák. o příslušnosti soudní přenechány soudům (*Ott*, Soustavný úvod, str. 88, 3).

Podle našich názorů tedy spřízněnost zákonné úpravy o elektrickém vedení za účelem převádění proudu elektrického se zákonem o vodách tekoucích čili vodních proudech jest velice na snadě a možno tu shledati příčinu k ustanovením alespoň obdobným.

Není tedy pochybnosti o tom, že služebnost na majetku nemovitém, založená italským zákonem na prospěch podniků elektrických, bere svůj původ z důvodů veřejných, jichž cílem jest, aby elektrické podniky pro svou obecnou prospěšnost v celé Itálii se rozšířily. Proto služebnost uložena veškerému majetku nemovitému, soukromému i veřejnému čili státnímu, neboť služebnost tu snášeti musí také veřejné cesty, veřejné řeky, kanály, ba i železné dráhy.

Má tedy služebnost tato ráz veřejnoprávní, jak vychází z čl. 3. a 4. zák. a zejména z art. 5. regulamentu, jenž připouští

možnost, že protíná elektrické vedení veřejné cesty, dráhy, řeky potoky, kanály, linie telegrafní neb telefonní s veřejnou službou, ano dotýká se i veřejných pomníků, neb že se jim alespoň značně přibližuje. V případě tom třeba předcházejícího povolení příslušné prefektury neb ministerstva, kteráž po případě napřed vyslechne strany — a udělí povolení ve smyslu zákona a regulamentu na zodpovědnost žadatele.

Veřejnoprávní ráz služebnosti založené italským zákonem vychází tedy z její všeobecnosti i veřejný majetek nemovitý v zásadě stihnoucí.

Z veřejnoprávní povahy této služebnosti vyplývá však další velice důležitý důsledek pro časové účinkování zákona, jímž služebnost jest zřízena.

Kdežto zákony čistě soukromoprávní z pravidla neúčinkují nazpět a netýkají se práv již nabytých, italský zákon z 7. června r. 1894 účinkuje alespoň tak dalece nazpět, že se ho dovolávají a zřízení služebnosti pro elektrická vedení se domoci mohou všechny již stávající elektrické závody, založené dávno před zákonem ze 7. června 1894, třeba by dosud byly užívaly jiného, cizího majetku se nedotýkajícího — ale snad obtížného vedení!

Tento veřejnoprávní ráz služebnosti však také naopak má za následek, že i v budoucnosti o přípustnosti již existujícího vedení elektrického rozhodují v první řadě ohledy veřejné, tak že dle art. 13. regul. z veřejných ohledů mohou úřady vždy naříditi přeložení vedení elektrického!

Z toho následuje, že elektrický podnik, nabyv služebnosti průchodu vedení cizím statkem, nemůže se toho práva dovolávati jako nabytého práva soukromého, nýbrž že jest, i pokud se existence služebnosti týče, závislým na ohledech veřejných, které se časem mohou velice změnit, na př. vznikáním nových podniků, nových lidských obydlí neb celých osad a obcí atd.; neboť dle art. 5. zák. již při založení služebnosti průchodu pro vedení třeba vzíti náležitý zřetel na polohu sousedních pozemků a na podmínky trati a místa. Když pak sousední pozemky a vůbec sousední poloha veskrz změni tvářnost a povahu svou, má to též účinek na delší trvání vedení elektrického, jehož přeložení může úřad z ohledů veřejných naříditi, aniž může se podnikatel dovolá-

vati práva nabytého, čímž veřejnoprávní ráz celého zákona nejlépe se osvědčuje.

Známo dále, že na poli elektrotechniky vynálezavý duch lidský neodpočívá; stále se pracuje, stále dodělávají se elektrotechnické nových prostředků k lepšímu využitkování energie, neb k umenšení neb úplnému zamezení nebezpečí při elektrickém podniku člověka ohrožujícího ano i vynálezy zcela nové nejsou řídké; proto také zákonodárství jest nuceno, přihlížeti, pokud toho vůbec jeho povaha dopouští, k novým vymoženostem a vynálezům elektrotechniky a musí zavázati též existující již závody, aby dbaly a šetřily nových zkušeností, vynálezů i vymožeností na ochranu člověka i na lepší využitkování obdivuhodné síly přírodní.

Proto také art. 10. zák. zavazuje majitele elektrického podniku, že musí zachovávatí nejen to, co jest, ale také co bude nařízeno ve věcech elektrického vedení ano i telegrafů a telefonů — a art. 10. regul. praví, že podnikatel čili uživatel elektrického vedení (l'utente) bude povinen zachovávatí pod svou zodpovědností všechny opatrnosti a všechna opatření k zabezpečení osob a věcí, jak kteroukoli dobou budou přikázány vědou i praxí! Tedy nejen výslovným zákonem a pozitivním nařízením zákonné moci, ale i všemi budoucími příkazy vědy i praxe jest podnikatel vázán. Vědou a praxí elektrotechnickou obecně uznaná pravidla jsou tedy pro podnikatele též zákonem!

Souhrn těchto praktických pravidel a příkazů vědy elektrotechnické jest onou »technickou autonomií«, jež se na poli elektrotechniky tak zvláště uplatnila, jak k tomu ukazuje *Krásný* ve své přednášce v Ger.-Ztg. z 13. a 20. prosince 1902 uveřejněné.

Taková pravidla vydal na př. spolek vídeňských elektrotechniků.

Zdalo by se, že tu stanoveno něco z brusu nového, co dosud platnosti nikde nemělo; avšak jest to jen zdánlivá novota; vždyť i v každém jiném umění neb řemesle, kdož je provozuje po živnostensku neb alespoň za plat, jest vázán, aby je provozoval podle pravidel umění neb řemesla a vzejde-li z toho škoda, jest za ni zavázán civilně ba i trestně. Civilní i trestní soudce opatří sobě znalost takových pravidel vědy, umění neb řemesla slyšením znalců.

Novotou v předpisu italského zákona však přece jest, že i starší, dávno existující podniky jsou povinny dbáti nových vynálezů a pokroků elektrotechniky a jsou tudíž zavázány, aby svoje závody a jich zařízení řádně opravovaly a modernisovaly.

Jest tedy břemeno uložené italským zákonodárstvím nemovitému majetku na prospěch elektrického vedení pro svůj veřejnoprávní ráz podrobeno značným odchylkám od práva soukromoprávních služebností.

Leč přes to třeba při něm zachovati některé zásady při vykonávání soukromoprávních služebností obvyklé a sice:

1. služebnost průchodu elektrického vedení cizím pozemkem neb cizí nemovitostí a způsob jeho provedení musí býti pro elektrický podnik vhodný, ano nejpřiměřenější (art. 5. zák.). Kdyby tedy bylo možno založiti stejně účelné vedení bez služebnosti průchodu cizí nemovitostí, tedy služebnost nelze povolití (utilitas). Proto také nařizuje art. 13. regulamentu, že provedení podniku služebnost vyžadujícího musí se státi způsobem pro statek sloužící a pro možné spoluuživatele služebnosti nejméně obtížným a mimo to

2. sluší služebnosti užívati, čili vykonávati ji civiliter, t. j. způsobem šetrným pro statek sloužící, neboť art. 4. zák. předpisuje, že třeba užívati služebnosti způsobem vlastníku půdy co nejméně škodlivým.

Z této šetrnosti, jakou zákon jeví pro majitele služebné nemovitosti, plyne také povinnost k úplné náhradě za veškerou škodu zřízením služebnosti způsobenou, jakou poskytnouti musí, kdo zřízení služebnosti žádá, a sice jest objem této náhrady velice široký, takže se rovná náhradě za vyvlastnění; neboť musí nahraditi žadatel újmu, způsobenou zmenšením či umenšením ceny nemovitosti, na kteréž služebnost má býti zřízena, ať jest umenšení to způsobeno uložením neb provozováním této služebnosti; dále třeba nahraditi škodu rozdělením neb protětím půdy způsobenou, tedy tím na př., že nelze na rozdělených částicích pozemku tak výhodně hospodařiti jako na původním celém pozemku; konečně třeba dáti náhradu též za potřebný zvýšený dozor a za škodu způsobenou udržováním vedení na statku sloužícím (art. 6. zákona).

Byla-li služebnost zřízena jen dočasně, ovšem na řadu let, musí po uplynutí doby pozemek sloužící přiveden býti do předešlého stavu a to péčí a nákladem koncessionáře elektr. podniku. (Art. 7. zák.) I za předběžné vstoupení na půdu třeba dáti náhradu a prefekt může i naříditi, aby přiměřená summa za škodu byla napřed složena (art. 4. regulam.).

Rozumí se, že podnikatel při podniku i jeho provozování jest povinen zachovávatí pod svou zodpovědností všechny opatrnosti a všechna opatření sloužící k zabezpečení osob a věcí, jaká kteroukoliv dobou jsou neb budou přikázána vědou i praxí. Takových opatření nařízena zejména art. 9. regulamentu veliká řada.

Tak zejména ohledně vedení (drátů) budiž užito všech opatření k zabránění přetržení, při čemž třeba dbáti jejich váhy a napjetí.

Vedení čili dráty, mezi nimiž jest rozdíl v napjetí energie elektr. v nich proudící, musí tak umístěny býti, aby při přetržení neb roztazení nepřišel drát s drátem do styku.

Kovová vedení na příbytcích musí býti tak umístěna, aby lidé nepovolaní nemohli se jich dotýkati; v otevřených místech nemají býti níže položena než na 7 metrů nad zemí; na fačadách domů mají býti mimo dosah ruky lidské. Podpěry neb koly musí býti opatřeny chránidly zamezujícími nepovolaným přístup; zejména třeba zabrániti všemu sblížení drátů telefonních a telegrafních s dráty podniku atd. atd.

Dále obsahuje art. 12. regulamentu ještě mimo to řadu předpisů k zabezpečení veřejných děl, dráh, řek, potoků a kanálů. Z nich vyjímáme, že pokud možno, třeba vstříhati se položení vedení podle drah železných a na jejich půdě; kovová vedení mají křížovati dráhu úhlem pravým ve výšce ne menší než 7 metrů nad rovinou kolejí; podpory čili sloupy vedení musí býti postaveny tak daleko, aby nemohly padnouti na koleje a třeba vůbec učiniti zvláštní opatření proti padnutí neb vyvrácení; kanály pro vedení podzemní musí býti položeny v hloubce nejméně jednoho metru atd.

Konečně stanoveno art. 9. zákona, že všechny spory čili processy povstávající v příčině užívání tohoto zákona, mají se vždy projednati řízením stručným. Vlastníci pozemků, na něž má býti vložena služebnost, mohou býti pohnáni jedním processem čili jednou žalobou. V případech takových sporů nařizuje art. 18.

regul. soudům, aby povolily alespoň provisorní provedení podniku takovým způsobem a za takových podmínek, které by slučovaly neb smiřovaly soukromá práva vlastníka půdy s veřejnou užitečností podniku elektrického, při čemž ovšem třeba zachovávat formalit zákona.

Z uvedeného jest patrné, že italské zákonodárství podnikům elektrickým velice přeje a že proto hledí napomáhati jejich rozšíření a proto přičiňuje se, aby odstranilo dosti radikálně všechny překážky jim v cestu se stavící, jak ukázáno také z důvodů italského patriotismu a národního hospodářství. Proto hned v čele italského zákona vyslovena zásada, že ani soukromý ani veřejný majetek není překážkou elektrického vedení. Tím zdá se zamýšleného účelu dosaženo; — naproti tomu sluší vytýkati zákonu italskému nedostatečnou soustavnost, což má za následek citelné mezery; tak postrádáme zejména upravení otázky ručení elektrických podniků mimo smlouvu, na př.: v případě úrazu osob podnikem neužívajících, dále upravení otázky ručení v případě úplatného a smluveného dodávání proudu, ano nedotčeno se ani otázek trestní zodpovědnosti.

Nedostatky ty, zdá se, pocitovány byly při poradě o zákoně druhou sněmovnou (senátem); — tu, aby nemusil se státi odklad vrácením zákona do první sněmovny, slíbena vládou náprava a doplnění zákona provozovacím nařízením čili regulamentem — avšak nezdá se, že by doplnění to bylo úplně dostatečné, poněvadž ani provoz. nařízení čili regulament neobsahuje řešení a upravení dotčených otázek.

Že však zásada italského zákona, totiž opatření volného průchodu vedením elektrických proudů majetkem soukromým i veřejným jest správná, toho dokladem jest, že pro jistý druh takových proudů, totiž pro proudy telegrafické i telefonní takový volný průchod v podstatě zřízen jest četnými pozitivními zákony velké části států evropských.

Tak v Belgii již zákonem ze 14. dubna 1852 stanoveno jest, že majitelé i nájemci pozemků i výstavností, nad kterými neb pod kterými vláda uzná za nutno zříditi čáry telegrafní, musí snášeti postavení tyčí a vedení drátů nad neb pod zemí a vůbec vše, čeho zřízení, udržování a dohled na telegrafní linie vyhledává, zač se jim dostane přiměřené náhrady.

Zákonem z 11. června 1883 vysloveno pak, že vlastníci a držitelé výstavností a pozemků jsou povinni trpěti nad svým majetkem dráty telefonní, zač jim též po případě náhrada přísluší.

Podobná ustanovení obsahuje v Dánsku zákon z 11. května r. 1897, ve Francii zák. z 28. července 1885 a obdobné zákony mají Řecko, Velká Británie, Nizozemsko, Norsko, Švédsko atd. (obsaženy vesměs ve spisu *Alfred Wengler*, »Elektricität und Recht im deutschen Reiche«, Leipzig, 1900, z něhož jsou citovány). Zejména také zákon italský ze dne 7. dubna 1892 dává podnikateli oprávněných telefonů moc, aby napjali dráty nad majetkem soukromým a veřejným a též podle budov na té straně, kde není oken neb vyhlídky.

V Rakousku stanoví jenom zákon o podnicích železničních ze 14. září 1854, § 10, lit. b), že podnikatelstva železnic musí povoliti zřízení státního telegrafického vedení na své půdě podél dráhy, aneb užívání svých vlastních telegrafických zařízení — a sice bezplatně. Ustanovení to jest zejména pro města a pro telefony zcela nedostatečné.

Za to v Německu vydán jest říšský zákon z 18. prosince 1899, upravující dráhy neb cesty pro telegrafy, a jim na roveň postavené telefony, a nazván proto *Telegraphenweggesetz* čili zákon o cestách neboli dráhách pro vedení telegrafická a telefonní.

Zákon ten spočívá hlavně na dvou zásadách v motivech vyslovených, a sice: Všechny veřejné cesty dosud sloužily, ano byly určeny k tomu, aby se po nich buď pěšky neb koňmo dopravovaly zprávy. Když nyní dospělo se k tomu, že se podávají zprávy telegraficky a telefonicky — tedy jest slušno a spravedливо, aby možno bylo všech veřejných cest užití k zařízení státních telegrafů a telefonů. Za veřejné cesty pokládají se ovšem též mosty, ulice, náměstí, veřejné řeky atd.

Co pak se týče položení sítě telegrafní a telefonní, tedy ve městech a obydlených místech způsobem účelným nedá se provésti než většinou přímočárně, následkem čehož jest nutno přiznati státnímu telegrafu a telefonu právo položit dráty i nad soukromým majetkem v náležité výšce, a sice nad výstavnostmi i nad pozemky.

Taková povinnost uložena nemovitému majetku soukromému, a to jen tenkrát, není-li to na újmu dosavadnímu trvalému užívání. Soukromému majetku však neuloženo břemeno, že by musil snášeti podpěr pro vedení, na příkl. na střechách — v čemž německý zákon jest mnohem mírnější, než tu a tam zákony jiných zemí (§ 12 cit. zák.). Dle německého zákona tedy k objemnějším užitím soukromého majetku k účelům telegrafním třeba dohodnouti se s majitelem neb držitelem.

Seznáváme tedy, že tyto zákony zabývají se celkem jenom tím, aby státním telegrafům a telefonům, co sprostředkovatelům, a služebníkům veškerého zpravodajství zjednaly cesty a průchody; o nějakém upravení užívání elektrických proudů ať slabých (mimo telegraf a telefon) — ať silných k účelům jiným, zejména k účelům průmyslovým, není tu řeči. Takového úkolu podjal se teprv vylíčený zákon italský, a jenom pro vnitřní souvislost — poněvadž i při zřízení telegrafu a telefonu jedná se o to, aby proudu elektrickému zjednan byl průchod volný i cizím majetkem — dovolili jsme sobě při vypisování nejpodstatnějšího obsahu italského zákona ukázati též k zákonům jiných států, třeba že zákony tyto jednají jen o proudech slabých, užívaných telefonem a telegrafem.

O soukromoprávní povaze elektřiny kinetické nedostalo se nám probíráním zákona italského valného poučení; — avšak poznali jsme z něho, že úprava a uvolnění drah pro proudy elektrické (Elektricitäts-Weg-Gesetz) druhu jakéhokoliv jest úkolem nejzávažnějším.

IV.

Anglické zákony elektrické.

Nejstarším a nejobjemnějším kodifikovaným právem o elektřině honosí se v Evropě Anglie.

Jest to zákon elektrický, zvaný »Electric Lighting Act.«, z r. 1882, jenž, jak sám se nazývá, jest výsledkem činnosti moci zákonodárské za účelem usnadnění a upravení dodávek elektřiny pro osvětlování a jiné účely ve velké Britanii a v Irsku. Za účelem doplnění tohoto prvního zákona vydán jest pod tímž jménem Electric Lighting Act. z r. 1888.

Čelnou snahou tohoto doplňujícího zákona bylo, aby úřadům místním (local authority) zajištěn byl vliv při zakládání elektrických podniků tím, že založení podniku učiněno jest závislým na souhlasu místního úřadu, při čemž však státnímu úřadu obchodnímu (Board of Trade) dáno právo dáti dispens z důvodů, o nichž úřad obchodní musí podati podrobnou zprávu.

Dalším účelem této novely bylo, aby způsobem co možná nejrozhodnějším vyslovila se proti názoru, jakoby udělení povolení k založení elektrického podniku dávalo podnikateli nějakého monopolu neb výhradního práva; proto co nejrozhodněji vysloveno, že takové dané povolení nižádným způsobem nemá zabraňovati neb obmezovati právo k udělení nové licence na témže území, pro kteréž prvější byla udělena.

Třetí novella k anglickému zákonu vydána jest roku 1890, kterouž rozšířena platnost zákona též na Skotsko, pročež nazývá se »Electric Lighting Scotland Act.«; konečně »Electric Lighting Clause act. 1899« má za účel, aby jistá

obvyklá opatření při udělování licencí, jaká se během let byla osvědčila, zahrnuta byla v zákon.

Kdo by očekával z těchto zákonů valného poučení pokud se týče otázek hmotného práva, došel by značného sklamaní; neboť obsahují skorem veskrz ustanovení administrativní, správní, a ustanovení, týkající se řízení v příčině zakládání a provozování podniků elektrických. V největší stručnosti budiž podotknuto tolik:

K založení elektrického podniku jest třeba koncesse, neb licence, jež se uděluje na dobu obmezenou 7 let nepřesahující. Žádosti musí býti doloženy plány míst, ulic a zejména zvláštních podrobností se vyžaduje, domáhá-li se žadatel licence pro kraj, v němž již nějaký elektrický podnik jest umístěn. Patrně za účelem zamezení kollisí vzájemným soubudem.

Žádostem lokálních autorit přísluší přednost před žádostmi soukromníků.

Licence udělená nedává právo monopolu, neboť může býti obmezena, ano v určitých případech i odvolána; zejména když podnikatel jedná proti daným podmínkám neb klausulím, jež jsou velmi podrobné, bezpečnostní, technické, správní, dohledu se týkající atd.

Uvedeny tresty peněžité, počítané za každý den, pokud podnikatel nevyhoví danému příkazu a vrcholí v odnětí licence.

Udělením koncesse jest koncessionář nejen oprávněn, ale též p o v i n e n udržovati a dodávati trvalé množství elektřiny, zejména na jistou vzdálenost v okruhu pro veřejné lampy.

Zřizuje se ústav elektrických inspektorů.

Zavedeny míry elektrické, pak metody čítání cen a obmezení cen, jež se každých 7 let revidují.

Zřízen v rozsáhlé míře a upraven soud rozhodčí pro velikou řadu praktických případů, když nastanou spory příkladně o změnu vedení, kohoutů, spojení, o formu a druh lamp, způsob užívání, kollise s telegrafem neb s telefonem, o nedostatečích vedení neb aparátů, o náhradu způsobených škod.

Podnikatel musí před započítím podniku prokázati, že jest úplně s to dostáti svým povinnostem a musí k tomu účelu složití jistotu, jinak jest povolení odvolatelné.

Podnikatel ručí za svoje lidi, kteréž v podniku svém zaměstnává. Musí oznámiti každou nehodu neb příhodu neprodleně, jež se vyšetří.

Roku 1894 schválena v Anglii nová ustanovení a pojmenování elektrických jednotek, jak usneseno při konferenci zástupců Německa, Francie a Ameriky, jež nazvány Ohm, Ampère a Volt. Konference ta odbývala se v Chicagu r. 1893 při příležitosti světové výstavy (viz *Novák*, str. 42).

Jest třeba, abychom sobě znázornili tyto internacionální jednotky, které také přijaty již citovaným zákonem německým o elektrických jednotkách.

Odpor, jaký klade vodič proudu elektrickému, měří se na »Ohmy«. Co látka vodičova zvolena k zjištění této jednotky rtuť, poněvadž se dá dokonale čistit (dle *Nováka*, l. c.) a jest tudíž odpor její stejnoměrný. Odpor, jaký činí neb vykonává rtuťový sloupek dlouhý 106·3 centimetru, průřezu čtverč. milim. (massa 14·4521 grammů) jest jednotkou odporu a nazývá se »Ohm«.

Síla chemická proudu, to jest síla, kterou dovede látky chemicky rozlučovati, měří se na »Ampéry« — a jest takovou jednotkou síla taková, jež dovede vyloučiti v jedné vteřině 0·001118 grammů stříbra z roztoku dusičnanu stříbrnatého.

Hnací (elektromotorická síla) měří se na Volty a jest jednotkou čili jedním Voltem hnací síla, jaký má proud jednoho Ampèru při odporu jednoho Ohmu.

Co takový proud o jednom Ampèru s napjetím jednoho Voltu dovede vyk on a t i, jest jeden »Watt«, t. j. $\frac{1}{750}$ jedné koňské síly, takže 750 Wattů jest jedna koňská síla.

Pojmenování vesměs učiněna dle jmen proslavených fysiků, o nichž možno dočísti se životopisů u *Nováka* (l. c. a rejstřík).

Jak možno seznati již z tohoto nejstručnějšího výtahu, anglické zákonodárství elektrické, ač jest velice obšírné, nestaralo se mnoho o otázku právní povahy elektřiny, jež nás na pevnině tak zajímá. Veskrz převládá upravení otázek praktických, správních a technických.

Jenom v trestních ustanoveních nalézáme, že Electric Lighting Act z roku 1882 v sekci 22. poskytuje zvýšenou ochranu elektrickým závodům a jich vedení, ustanoviv na jejich

zlomyslné poškození za účelem přetržení dodání neb svedení elektřiny trest vazby až do pěti let (»penal servitude«) aneb nucené tvrdé práce (»hard labour«) do dvou let.

Co však pro nás nejzajímavějším, obsahuje hned následující 23. sekce, jež stanoví zvláštní, dosud nebývalý delikt, totiž krádež elektřiny, jak praví marginální rubrika: »Stealing electricity« — tedy asi podobně jako německý zákon, jenž ale pojmenování »krádež« se vystříhal, kdežto anglický zákon neostýchal se užití starého pojmenování — ač angličtí právníci dobře jsou sobě toho vědomi, že se tu jedná o delikt nový, s předmětem zcela novým.

Zní pak tato pamětihodná sekce 23. anglického elektrického zákona z r. 1882 doslovně takto:

»Any person who maliciously or fraudulently abstracts, causes to be wasted or diverted, consumes or uses any electricity shall be guilty of simple larceny and punishable accordingly«.

Přeložen slovně bude zníti článek ten takto:

»Kdožkoliv zlomyslně neb úskočně elektřinu uzme, neb způsobí, aby byla poškozena neb odvrácena, aneb ji stráví neb užívá, jest vinen jednoduchou krádeží a budiž přiměřeně potrestán!«

Vidno z toho, že pod tímto deliktem shrnuto nejen to, co za krádež budeme pokládati, uznáme-li, že elektřina jest způsobilým předmětem krádeže, nýbrž i také zlomyslné poškození i jednání podvodné, směřující ku poškození elektřiny.

Shledávame tu tedy shrnuty bez mála všechny delikty, které němečtí kriminalisté v uzmutí neb poškození elektřiny v známém v našem počátečním výkladu vylíčeném boji spatřovali — a máme za to, že s hlediska praktického ustanovení to zcela vyhovuje a to lépe a objemněji než zákon německý z 9. dubna 1900, poněvadž zákon anglický stíhá také zřejmě případy podvodu, kdežto zákon německý v § 1. stíhá toliko jednání směřující k tomu, že pachatel má úmysl, aby sobě elektřinu bezprávně přivlastnil, a § 2. stíhá též objektivní skutek, při němž však jest úmysl pachatelův poškození cizího zájmu, což odpovídá našemu zlomyslnému poškození cizího majetku. Jiného ustanovení zákon německý nemá, takže podle našeho názoru mohou nastati případy podvodu, které se pod německý zákon nedají subsumovati, jako

ještě mnohé jiné případy uzmutí jiným způsobem, než v německém zákoně vyznačeným, jak již Dr. Fick k tomu ukazuje ve své přednášce v Ger.-Ztg., r. 1900, No. 14 a 15, uveřejněné. Přes to angličtí právníci jsou sobě toho vědomi, že sekci 23. electric lighting act vytvořen nový skutek trestní, který nelze nikterakž přirovnati ke krádeži plynu, neboť uvádí *John Shires Will* ve svém vydání anglických zákonů elektr. při sekci 23. actu z r. 1882, že plyn může býti předmětem krádeže dle obecných zákonů (common law) — tedy nikoliv elektřina.

Patrně tedy, že jsou sobě angličtí právníci zcela vědomi, že povaha elektřiny jest podstatně jiná, než povaha plynu neb vody.

Jinak ale v celém obšírném zákoně, ve všech jeho dodatcích, není zmínky o právní povaze elektřiny co předmětu práv soukromých. Tato otázka, kteráž na pevnině, jak ukázáno, byla a jest právníkům velmi tvrdým oříškem, praktické Angličany nikterakž neznepokojuje; je-li elektřina věcí hmotnou neb nehmotnou, jest jim takřka Hekuba, což zavdalo Dru *Fickovi* l. c. podnět k poznámce, že bezstarostnost anglického zákona o právníckou konstrukci jest skutečně »pohnutlivá« (»rührend«).

Jak jsme však ukázali, nezakládá se tato bezstarostnost nikterakž v nezalosti neb nevědomosti, nýbrž myslíme, že až v přílišné snaze anglosaské po praktičnosti, kdežto zase my, rovněž jako Němci, pro samé theoretisování, pro nejvšednější potřeby života dosti často postrádáme zákonného upravení — jako právě pro elektřinu, ač jí svítíme, snad i topíme, vaříme a jí se dáváme voziti takřka co den atd.

Snaha anglosaského plemene po zákonech praktických jeví se i v tom, že v severní Americe různé státy mají zákony elektrické, jakým jest na př. »Electrical Law of the State of New-York« — který nám ale dostupným nebyl.

Byť bychom tedy pro soukromé právo hmotné ze zákonů anglických málo vytěžili — tolik přece jest jisto:

1. že tyto zákony vrchní správu elektrických podniků a vrchní dozor nad nimi dávají do rukou nejvyššího úřadu obchodního (Board of Trade);

2. že dodávání nebo-li dovádění elektřiny kinetické pokládají za smlouvu dodávací v širším smyslu — jak svědčí již pojmeno-

vání prvního zákona z r. 1882 co acte za účelem usnadnění a upravení dodávání elektřiny (the supply of Electricity). Pojem ten kryje se s pojmem contratto di somministrazione obchodního práva italského, jako dodávka, opatření, dovážení.

To vychází též ze sekce 21. anglického zák. z r. 1882, jež dodavateli dává právo, aby dodávku přerušil, když odběratel dlužnou cenu v čas neplatí.

3. Elektřina kinetická se tu pokládá za zboží — a odběratel výslovně se nazývá konsumentem — (consumer), jak vychází zejména ze sekce 31. electric Lighting Clauses act 1899, jež nařizuje způsob placení ceny, kterou konsument za odebranou elektřinu platiti má.

Ježto stanoví se také jednotky kinetické elektřiny, jež se konsumentu dodává, ježto se cena dle těchto jednotek stanoví, možno souditi, že právo anglické pokládá dodávku elektřiny za smlouvu kupní, neboť jenom v takovém případě možno mluviti o konsumování dodané kinetické elektřiny.

V.

Švýcarský zákon o podnicích elektrických.

Dne 4. dubna 1895 usneslo se spolkové shromáždění švýcarské konfoederace, aby spolková rada podala návrh zákona o podnicích i provozování elektrických závodů a dozoru na ně. Spolková rada (dle *F. Meili*, Der Schweizerische Gesetzentwurf über die elektrischen Stark- und Schwachstromanlagen. Ve Schweizer Zeitfragen 1902, sešit 30.) vypracovala a předložila spolkovému shromáždění:

1. návrh zákona o podnicích se silnými a slabými proudy elektrickými;
2. návrh obsahující všeobecné předpisy o elektrických podnicích vůbec a
3. návrh o podniku a stavbě elektrických drah.

Prvý návrh, předložený 5. června 1899 po přecházejících poradách a některých změnách stal se zákonem z 24. června 1902 vyhlášeným ve spolkovém věstníku dne 16. července 1902. (Viz přednášku o tomto zákoně uveřejněnou Drem *Arnoldem Krásnym* v Ger.-Zeitg. Nro 50 a 51 z 13. a 20. prosince 1902.)

Zákon má dobré uspořádání a v prvním z 8 oddílů zásadně vyslovuje, že podniky elektrické o slabých i silných proudech jsou podrobeny dozoru státnímu. Slabé proudy jsou dle zákona takové, které nehrozí žádným nebezpečím, ani lidem, ani věcem; naopak silnými proudy jsou takové, které za jistých okolností ohrožují osoby i věci.

Upustil tedy zákon od ciferního rozdílu, čili od ciferní hranice mezi slabými a silnými proudy dle počtu volt (100 volt),

poněvadž, jak ukázáno *Meilim* v cit. spise, str. 7, může se státi, že i proudy o 100 volt a i slabší někdy jsou nebezpečné, třeba na př. jen ohněm.

Zákon vztahuje se v zásadě též na elektrické podniky staré, účinkuje nazpět, čímž tedy přiznán veřejnoprávní ráz jeho; avšak spolková rada může povolití starým podnikům lhůty k tomu, aby se přizpůsobily novému zákonu a může jim povolití i odchylky od něho.

Přes tento zjevný veřejnoprávní ráz obsahuje zákon též řadu soukromoprávních ustanovení, zejména pokud se týče povinnosti k náhradě škody elektrickými podniky způsobené. V tom ohledu jest zákon skutečně *lex per saturam rogata* — jak *Krásny* str. 432 k tomu poukazuje — což však zákonu dle našeho názoru není nikterak na újmu, ano spíše dosahuje alespoň částečně účelu jediného organického zákona, jenž by obsahoval pokud možno veškeré zákony v příčině užívání elektřiny (*una lege unica et organica*, jak *Pipia*, *l'electricità nel diritto* po něm touží), kdežto nám jest namnoze sbíratí rozházená a roztroušená zákonná ustanovení.

Druhý oddíl zákona obsahuje podrobná ustanovení o prouděch slabých, obmezuj a ohraničuje účinkování zákona na takové proudy slabé, které užívají půdy veřejné neb půdy železnic, aneb které pro blízkost jiných elektr. podniků o silných prouděch mohou zavdati podnět k perturbacím (poruchám) neb přivoditi nebezpečí.

Nevztahuje se tedy zákon na čistě domácí installace o slabých prouděch (*»installations intérieures«*, art. 16.) jako zvonky, domácí telegrafy a p.

Ačkoliv Švýcarsko má ohledně telegrafů a telefonů zvláštní zákon z 26. června 1899 — přece neostýchala se spolková rada předsevzítí jeho podstatnou změnu zákonem, o němž právě jednáme, a přiznala v art. 5. konfoederaci, čili Švýcarskému státu právo, aby za účelem zřízení linií telegrafních a telefonních bezplatně mohl užiti veřejných náměstí, ulic, tříd, pěšin, vod proudících, kanálů, jezer a potoků — při čemž ovšem má šetřiti vždy účelu těchto objektů.

Za těchto podmínek má stát právo natáhnouti i nad majetkem soukromým dráty telegrafní a telefonní a sice bez

náhrady, jen pokud napjaté dráty pozemkům neb výstavnostem, nad nimiž jsou napjaty, nepřekážejí, aby se jich užívalo k účelům, k jakým určeny byly původně.

Tu tedy shledáváme poněkud neobvyklý úkaz, že Švýcarsko, ačkoliv má zvláštní zákon o telegrafech a telefonech — přece neostýchalo se umístiti v novém zákoně ustanovení, kterým se telegrafům a telefonům cesta uvolňuje, k čemuž v jiných zemích zvláštní zákony slouží.

Kde by měla konfoederace potřebu užiti soukromého majetku pro telegraf neb telefon jiným způsobem, než zde vylíčeno, může se toho domoci jen cestou expropriace (art. 12.).

Třetí oddíl zákona jedná o podnicích o silných prouděch. K jich založení a provedení jest třeba předložiti plán podniku a vypočítává art. 15., že třeba předložiti plán ke schválení departementu pošt a železnic, jedná-li se o stavbu dráhy elektrické, neb má-li vedení silného proudu dráhu železnou křižovati neb býti vedeno podle dráhy.

Jiné podniky elektrické o silných prouděch musí předložiti plán k předcházejícímu schválení zvláštnímu inspektorátu nad podniky o silných prouděch, jenž vyslechne napřed ředitelstvo telegrafů a v případech důležitých i vládu interessovaných kantonů.

Pouhé domácí installace by i o silných prouděch t. j. podniky takové, které se obmezují na vlastní půdu podnikatelovu, plánu předkládati nepotřebují, jest jim však vyměřena hranice nejvyššího napjetí.

Spolková rada vydá předpisy k tomu čelící, aby zabráněno bylo nebezpečí a škodě, které by mohly býti způsobeny vedením proudů silných neb následkem blízkosti jiných vedení, třeba proudů slabých (art. 3. ve spoj. s art. 17.). Toto bezpečnostní opatření třeba přizpůsobiti v každém případě zvlášť všem okolnostem, ať jsou installace jakékoliv. V případě nedohodnutí rozhodne spolková rada pro slyšení komisse instalační.

Konečně ustanovuje tento oddíl, jakou měrou mají přispívati interessované podniky ku provedení zmíněných opatření bezpečnostních.

Kontrollu neboli dozor nad závody elektrickými upravuje čtvrtý oddíl zákona. Především jest samozřejmě každý vlastník neb

uživatel elektrického vedení povinen, aby dbal o udržování podniku v dobrém, schopném stavu (art. 20.) a vykonával k tomu potřebný dozor.

Kontrollu nad zachováváním vydaných předpisů vykonávají úřední orgánové spolkoví a sice:

a) ohledně instalací o slabých proudech, pak ohledně křížovatek vedení o silných a slabých proudech (nepatřících ku železnicím), departement pošt a drah oddílem pro telegrafy (divisions des télégraphes);

b) ohledně elektr. drah, křížovatek drah s vedením o silných i slabých proudech, aneb ohledně postavení vedení podle drah též departement — avšak oddílem pro železnice;

c) ohledně ostatních instalací o silných proudech, v čemž zahrnuty i stroje elektrické, zvláštní inspektorát spolkovou radou jmenovaný.

Na místě těchto tří dozorcích orgánů dle art. 22. může spolková rada utvořiti jediný ústřední inspektorát.

Mimo to jmenuje ještě spolková rada pro stavbu elektr. podniků »komissi o instalacích elektrických«, skládající se ze 7 členů, odborníků elektrotechnických neb zástupců vědy elektrické (de la science électrique). — Tedy kontrollních orgánů nadbytek — na štěstí dána možnost ku jich valnému zjednodušení.

Pátý oddíl zákona jedná o ručení elektrického podniku za škodu, čili o jeho zodpovědnosti za škodu způsobenou na osobách a na majetku.

Známo, že dnes dvojí zásada, čili dvojí theorie v příčině ručení za způsobenou škodu spolu zápasí. Panující dosud theorie zákonná též dle našeho občanského zákona rakouského jest, že každý ručí za škodu zaviněnou. Vina jest tedy základem povinnosti k náhradě škody. Způsobená škoda mimo to musí býti ve svazku příčinném s prokázanou škodou.

Avšak vedle této zásady razí sobě cestu druhý princip t. zv. princip kausální, který sobě zejména zjednal platnosti pro podniky parou hnané, neb podniky, při nichž jest hybná síla voda, elektřina, neb jiná přírodní síla kromobyčejná. Takové podniky ohrožují větší mírou bezpečnost osob a věcí a proto jejich majitelům neb držitelům ukládá se povinnost k náhradě škody jimi

způsobené — i když nelze jim prokázati zvláštní viny — kteréž se mohou sprostiti jenom, podaří-li se jim prokázati odvodem, že škoda způsobena byla buď neodolatelnou mocí vyšší, na př. pohromou živelní, neb osobou třetí, za kterouž podnik neodpovídá — neb zaviněním poškozeného samého. (O tom novější výklad podává *G. Rümelin*. Archiv f. civil. Praxis 1898. Culpahaftung und Causalhaftung dle přednášky ve Vídni konané; další literaturu uvádí *Krasnopolski* v Ulbrichově »Oesterr. Staatswörterbuch« pod: Haftpflicht für Verletzung und Tödtung von Menschen. Pak jednání sjezdu českých právníků r. 1904 o druhé otázce I. sekce: »Doporučuje-li se reforma norem práva občanského v příčině ručení za škodu nezaviněnou?« a práce k ní podané, zejména obšírné pojednání Dra *Pavlička*.)

Máme za to, že této theorii kausální v podstatě se přiblížil rakouský zákon z 5. března 1869 č. 27 ř. z. v příčině ručení železnic parou hnaných za škodu usmrčením neb poškozením lidí způsobenou — třeba k vůli kontinuitě se zákonem občanským zachoval zjevně ještě formu principu zavinění, přesunuv břemeno průvodní tím, že ukládá dráze parou hnané, aby ku svému vyproštění prokázala, že škoda způsobena vyšší mocí neb cizím zaviněním osob, za něž dráha neručí. Ne prokáže-li totiž žalovaná dráha ani vyšší moc, ani zavinění poškozeného neb třetích osob, za něž dráha neručí, neplyne z toho ještě s logickou nutností že by nehoda a škoda musela býti zaviněna drahou, neb jejími orgány. Mohou tedy nastati a také nastanou případy, že dráha musí dáti náhradu i za škodu nezaviněnou, prostě proto, poněvadž jest velkým podnikem, bezpečnost nad poměry normální ohrožujícím. (Srov. *Randa*, Über die Haftg. von Eisenbahnuternehmungen, pak *Randa*, *Bráf*, Gutachten über die Haftpflicht beim Betrieb gewerblicher Unternehmungen nach oest. R. ve »Haftpflichtfrage« zdáních, vydaných spolkem pro sociální politiku, Lipsko 1880. *Karl Hulse* Haftpflicht der Kraftfahrzeuge, Berlin 1900. Dr. *Š. Prušák*, »Vztah příčinný« ve Sborníku, sešit 1., roč. 1903/4, jedná sice v první řadě o principu kausálním pro právo trestní — ale též o jeho důležitosti pro právo civilní zmínky činní.)

Švýcarský zákon o elektrických proudech slabého a silného napjetí přijal rovněž jako švýc. zák. o železnicích a par-

nících ze dne 1. června 1875 princip kausální a následkem toho majiteli podniku elektrického o prouděch silných i o prouděch slabých ukládá ručení za škodu provozováním podniku (Betrieb, par exploitation d'une installation) způsobenou — zůstává však majiteli podniku, aby, může-li, se z toho vyprostil, tím, že dokáže, že nehoda způsobena byla vyšší mocí, neb zaviněním třetí osoby (za jakouž podnik neodpovídá) neb hrubým zaviněním zabitého neb poškozeného.

Stejně zodpovědn jest podnik za poškození věcí — avšak nikoliv za přerušení provozování (art. 27.).

Toto přísnější ručení omezeno jest tudíž na nehody při provozování podniku a nevztahuje se na dobu stavby jeho — kdežto původní návrh čl. 28. i pro dobu stavby je byl předpisoval (*Meili*, str. 25).

Dále jest nápadno, že přísné ručení uloženo vedením elektrickým o silných prouděch stejnou měrou jako takovým o slabých prouděch, což platí zejména také o vedeních telegrafních a telefonních.

V tom zdá se býti jakýsi odpor, poněvadž právě zákon sám v art. 2. za slabé proudy prohlásil takové, které bezpečnost osob a věcí neohrožují — a také zejména vedení telegrafní již mnoho let existující, na kolik víme, samo o sobě skorem nikdy nemělo za následek nehody neb úrazy. Takové nastaly teprve zavedením proudů silného napjetí a stykem těchto s dráty telegrafními. Zdá se, že tu rozhodovaly ohledy na bezpečnost obecnostva, kteráž jest ohrožena i proudy slabými tenkrát, když přijdou do styku s proudy silnými. Také by bylo kruto žádati na poškozeném, aby on teprv vypátral čili vyšetřil a pak dokazoval, který z podniků nehodu zavinil.

Podnik se může brániti tím, že prokáže, že nehoda vznikla vyšší, neodolatelnou mocí. Tato vyšší moc musí býti tedy neodolatelná — a nerovná se proto kterékoliv moci živelní; neboť dle technického a fyzikálního umění možno zabrániti do jisté míry též nehodám čili škodlivým vlivům síly živelní, na př. hromosvodem možno zabrániti poškození bleskem. Zákon neobsahuje žádného bližšího vylíčení vyšší moci čili force majeure a ponecháno tedy soudcovskému uvážení, byla-li v konkrétním případě moc tak neodolatelná, že nebylo lze podniku, aby se jí

ubránil řádnými prostředky technikou a technickým uměním k tomu danými. (*Krásny*, G.-Z. I. c., pozn. 30.) Přece však vyslovuje art. 33. zák., že obrana vyšší moci nemá místa, když škoda mohla býti zabráněna bezpečnostními opatřeními dle art. 3. předepsanými. Vinou svých zřízenců neb úředníků se podnik brániti nemůže, poněvadž jest za ně zodpovědn dle art. 34. zák.

Zavinění poškozeného samého jen tenkrát jest peremptorní obranou podniku elektrického, když jest to zavinění hrubé (faute lourde), kdežto na př. podle našeho zákona z 5. března 1869 č. 27 ř. z. železnice brániti se může jakýmkoli zaviněním poškozeného neb usmrceného vůbec. (Praxe soudů: culpa mixta.)

Ze všeho toho možno seznati, že tu zodpovědnost a ručení elektrických podniků zvýšeny jsou i nad míru citovaného zákona našeho. To platí zejména též v případech, když usmrcení neb poškození způsobeno bylo setkáním se vodičů proudů slabých a silných.

O těch nařizuje art. 30. švýcarského zákona: »když škoda způsobena jest setkáním se (par le contact) různých linií elektrických, podniky z toho jsou zodpovědny solidárně«.

Tedy poškozenému ručí oba neb všechny podniky solidárně; mezi sebou mají ovšem regress, t. j. stihá-li vina jen podnik jeden; není-li toho regressu vnitřního, nesou mezi sebou škodu stejným dílem — a mohou i napřed o tom se smluviti, jakým dílem chtějí přispívati na uhrazení takové škody.

Obviňují-li se podniky navzájem a nedá-li se prokázati vina toliko jednoho z nich, rozdělí se zodpovědnost spravedlivou a slušnou měrou.

Lze opětně pozorovati, že vůči vedením slabých proudů leží v tom dosti značná tvrdost, poněvadž se úplně na roveň staví vedením proudů silných.

Stanoven jejich solidární závazek, poněvadž poškozenému jest těžko ano snad i nemožno, aby pátral, který podnik zavinil setkání se obojího vedení a tím i nehodu.

Proto ručí všechny podniky solidárně, ať starší, ať mladší, ať s proudem silným neb slabým.

Omlouvá-li podnik již hrubá nedbalost osoby poškozené neb zabitě, neb majitele poškozené věci, rozumí se, že náhrada

škody nepřiznává se též v tom případě, když zabitá neb poškozená osoba neb majitel poškozené věci přivedl se ve spojení s podnikem elektrickým činem trestným neb protizákonným, neb když v e d o m ě porušil ochranné předpisy řádně vyhlášené a výstrahy (art. 35.).

Na installace domácí se tyto přísné předpisy oddílu V. o zodpovědnosti za způsobenou škodu nevztahují (art. 41.).

O míře náhrady rozhodují obyčejné zákony. Soudce může sobě vyhradit pozdější revisi svého názoru pro event. případné zlepšení neb zhoršení, neb pro nastalou smrt poškozeného, když následky poškození nedají se hned určit (art. 36., al. 3.).

Úmluvy neb předpisy atd, které by vylučovaly neb umenšovaly ručení podniků zákonem předepsané — nemají platnosti (art. 39.). Že jest takové upravení zodpovědnosti elektrických vedení za škodu na životě lidském neb na majetku způsobenou velice praktické, zjevným toho dokladem jest, že také již našemu nejvyššímu dvoru soudnímu bylo rozhodnouti o případě, kde poškození osoby způsobeno bylo setkáním se drátu různých vedení, totiž vedení telefonního s drátem elektrické dráhy. Přetrhl se totiž drát telefonní, spadl a položil se na vedení dráhy elektrické, s něhož visel dolů a člověka poškodil.

Aerar co podnikatel telefonu ovšem se bránil, že jemu nelze škodu přičítati, poněvadž užívá proudů co nejslabších, úplně neškodných; poškození že způsobeno jen silným proudem, jehož výhradně dráha užívá. Elektrická dráha však toho se dovolávala, že přístroje a vedení dráhy zůstaly neporušeny a při provozování dráhy žádná nehoda se neudála. Prvé dvě stolice odsoudily k náhradě jenom elektrickou dráhu — avšak nejvyšší soud rozhodnutím ze dne 5. listopadu 1901 č. 12919 odsoudil k náhradě solidární jak podnikatelstvo dráhy elektrické, tak aerar co podnikatele telefonu (G.-H. 26. ledna 1902, No. 17.).

Různé mohou tu povstati náhledy a nikoliv nepodstatné, jak ukazuje polemika vzniklá z tohoto praktického příkladu v Jur.-Bl. 1901 No. 51 a 1902 No. 4 mezi Drem *Schneller-em* a *Schreiber-em*.

Také zajímavo jest pokusiti se o rozluštění nejposlednějšího případu, jaký se v Praze sběhl: ženština jakási cídila okno: rám okna vypadl, padl na drát telefonní, jež přetrhl. Utržený drát

telefonní padl na drát elektrické dráhy, visel dolů a poranil koně. Kdo ručí za škodu?

Dle práva rakouského nárok na náhradu škody proti dráze elektrické bude nemožný, poněvadž zákon z 5. března 1869 č. 27 ř. z. rozšířený na všechny dráhy silou elementární hnané zákonem z 12. července 1902 č. 147, vůbec na poškození věcí se nevztahuje. Sluší-li přičítati vinu ženštině okno cídívší, tedy ani dle práva švýcarského nebude možno odsouditi podnikatelstvo dráhy elektrické neb telefonu k náhradě škody; neboť ženština ta jest osobou třetí, za jejížto zavinění elektrické podniky nikterak neručí a zákon švýcarský při takových osobách třetích nečiní ani rozdíl v mírách zavinění (art. 27., odst. 1. a 2.).

Dejme však tomu, že by drátem přetrženým, dolů visícím, poškozen neb dokonce usmrčen byl člověk, ulicí jdoucí. I tu podle náhledu našeho bude rozhodno, zda-li bude možno žalovaným podnikům elektrickým prokázati nějaké zavinění čili nedbalost oné ženštiny neb vůbec osoby třetí (snad majitele domu); nedokážou-li toho, dle švýcarského práva oba podniky budou odsouzeny solidárně. Dle rakouského práva nastalo by odsouzení dle právě cit. judikátu nejvyš. soud. dvora.

Úkolu otevření volné dráhy pro elektrická vedení hledí dosci zákon švýcarský v oddílu VI. přiznáním práva expropriace čili vyvlastnění.

Kdežto tedy zákon italský hned předem v čl. 1. veškerému majetku nemovitému ukládá povinnost neb břemeno propustiti průchod elektrickému vedení — zákon švýcarský v art. 43. přiznává majitelům podniků o silných prouděch i odběratelům energie — právo expropriace. Staví tedy švýcarský zákon podniky elektrické o silných prouděch na roveň veřejným komunikacím, čili takovým obecně prospěšným podnikům, jimž přísluší vůbec právo expropriace. Slabým proudům mimo telegraf a telefon dle švýcarského zákona art. 43. právo expropriace přiznáno jen tak dalece, pokud jich třeba k využitkování proudů silných.

Oprávněným k žádosti za provedení expropriace jest vlastník elektrického podniku o silných prouděch, rovněž jako odběratel energie pro zařízení, sloužící rozvádění a rozdělení síly (preneurs d'énergie pour les installations de transport et de distribution), což zákon švýcarský vyslovuje s větší určitostí než zákon italský.

Právo expropriace přiznáno, jak řečeno, pro zařízení sloužící rozvádění a rozdělování energie, čili prostě pro elektrické vedení, jak zákon italský se krátce vyjadřuje (*conduttore elettriche sospese e sotteranee*).

Také zákon švýcarský art. 45. k nim počítá:

1. vedení vzduchem i pod zemí s příslušenstvím, jako jsou tyče, opory, kanálky, věžičky atd.;

2. stanice transformační s příslušenstvím.

Nápadno jest, že ani italský ani švýcarský zákon nepřiznává práva expropriace k stavbě elektrických podniků nebo ku postavení strojů elektrických čili generátorů, nýbrž jedině pro umístění vedení čili drátů; neboť co platno přiznati pro vedení takového práva, když nepřekonatelné překážky brání postavení podniku, v němž se elektřina budí nebo vyrábí? — Tuto výtku jako hlavní vadu zákona švýcarského vytýká *Krásny* l. c., str. 439, pozn. 23. — ale sám uvádí závažný důvod, pro který spolková rada s plnou rozvahou se o tomto právu nezmínila, a sice proto, poněvadž pro Švýcarsko zdálo se býti prospěšnějším pojednávat o eventuelních právech takových podniků čili elektráren v souvislosti se zákonem o upravení práva vodního, poněvadž elektrárny švýcarské podle zkušenosti užívají přechetných sil vodních jako síly hnací; — tentýž důvod rozhodoval také v Itálii, neboť i tam sledován cíl, jak jsme se již zmínili, aby využitkovány byly domácí síly vodní, a tím aby přestala poplatnost země za uhlí z ciziny dovážené.

Nárok expropriační, o němž rozhoduje spolková rada dle předpisu čl. 50, obsahuje buďto postoupení potřebného vlastnictví půdy k zařízení vedení aneb zřízení trvalé nebo dočasné služebnosti k tomuto účelu (art. 50.). Oba návrhy jsou sobě postaveny na roveň, jenom ohledně statku veřejného stanoveno (čl. 46.), že nemůže býti žádáno oprávněným, aby mu statek veřejný byl postoupen do vlastnictví, nýbrž že může žádati toliko právo spoluužívání, při čemž musí býti šetřeno účelu, jemuž majetek ten jest určen, jenž musí zůstat netknut (posl. al. čl. 46.).

Rozdíl mezi způsobem, jakým švýcarský a italský zákon hledí zjednatí volný průchod elektrickým vedením soukromým nemovitým majetkem, jest dosti závažný, neboť italský zákon

v art. 1. dává v první řadě elektrickému vedení jenom právo služebnosti na cizím majetku, nikoli však právo, žádati vlastnictví potřebné půdy, jak by se snad zdálo dle *Krásnyho*, str. 440, pozn. 24., praví-li, že podnikatel má právo »Privatgrund in Anspruch zu nehmen« — neboť al. 2., art. 1. italského zákona jmenuje břemeno soukromému majetku uložené výslovně »služebností«.

Nárok expropriační dle art. 46. švýc. zák. čelí jak proti soukromému, tak proti veřejnému majetku.

Ohledně železných dráh však na jejich prospěch položeno značné omezení v tom smyslu, že jejich půda požadována může býti jen potud, pokud vedení o silných proudcích neporušuje a neohrožuje provozování dráhy a když zůstává stačitelné místo pro vedení, nutné ku provozování dráhy a administrativní linie telegrafické a telefonní.

Naproti majetku veřejnému může pro podnik o silných proudcích cestou expropriace žádáno býti jenom spoluužívání tohoto majetku veřejného. Avšak i tu jest dáno obcím právo, že mohou nárok na právo spoluužívání veřejného majetku zamítnouti nebo jej omeziti — když se to týče jejich vlastních legitimních zájmů. Rozumíme tomu tak, že obce mohou odepřítí žadateli spoluužívání takového veřejného statku, jenž již slouží vlastním, obecně prospěšným účelům. Jenom naproti elektrickým drahám i obce plně vázány jsou uznati jejich nárok i na statek veřejný, obecní.

Proti odepření postoupení spoluužívání přísluší rekurs na vládu kantonální a na vládu spolkovou ve 20 dnech.

Vyvlastněnému přísluší náhrada, která však podle okolností dle art. 48. může pozůstávat nejen ve výplatě úhrnného kapitálu, ale také ve výplatě ročního důchodu.

Se souhlasem obou stran náhrada může obsahovati také úhradu škody způsobené na kulturách a náhradu jiných škod, které způsobeny býti mohou změnami nebo opravami vedení elektrického.

Nebylo-li mezi stranami o tomto předmětu docíleno žádného dohodnutí, tedy o nároku o náhradu škody způsobené v době provozování bude v případě sporu rozhodováno obyčejným pořadem práva.

Kdožkoliv chce obdržeti právo expropriace ve prospěch elektrického podniku, musí podati žádost na inspektorát elektrických podniků o silných proudech (art. 50.) a předložit mu plán zamýšleného vedení a parcel pozemkových, jichž se týče.

K udělení práva expropriace jest příslušna spolková rada po předcházejícím veřejném vyložení plánů, o čemž se stane veřejná vyhláška. Komise odhadovací skládá se ze 3 členů pro každý kanton. Po schválení plánů může býti počato se stavbou vedení i v tom případě, není-li náhrada odhadní komisí ještě ani vyměřena (art. 53.), avšak jen, složí-li žadatel náležitou jistotu, kterou v případě sporu vyměří komise odhadní. Proti rozhodnutím odhadní komise možno vznést rekurs na spolkový soud ve smyslu všeobecného švýcarského zákona expropriačního z 1. května roku 1850.

Trestní ustanovení obsažena jsou v posledním, VII. odstavci švýcarského zákona.

Známo, že v Německu vydán jest zákon, obsahující trestní ochranu elektrické energie již 9. dubna 1900, kteráž, nejsouc věcí ve smyslu něm. obč. zák., nepožívala dříve trestní ochrany, tak že nebyla ani předmětem krádeže. Proto německý zákon z 9. dubna roku 1900 utvořil nový delikt a stíhá uzmutí elektrické energie s úmyslem bezprávného přivlastnění a pomocí vodiče k řádnému odvádění neurčeného — a týž skutek spáchaný toliko s úmyslem způsobiti škodu — tedy zlomyslné poškození cizí energie. Jiných druhů trestných skutků německý zákon nestíhá, zejména ani všechny druhy krádeže zákonem tím nejsou stíženy, jako zejména případ, když se energie s úmyslem ziskuchtivým ujímá vodičem, obyčejně k odvádění sloužícím; mimo to zůstávají mimo zákon všechny druhy zpronevěry elektrické energie, ano i podvodu na př. sfašování počítadla čili elektroměru.

Zákon švýcarský jest v příčině té objemnější a sice především chrání elektrické podniky proti poškozování a ohrožování, určí v art. 55. trest na zúmyslné poškození neb ohrožování a sice buď omissivní neb komissivní. Trest stanoven tu různý, dle výsledku trestného činu, totiž na případ pouhého vážného ohrožení, dále skutečného vážného poškození věcí a konečně

vážného poškození neb usmrcení osoby. Trest může dosahovati až 10letého žaláře.

Obdobnou stupnici trestů dle trojího výsledku stanoví zákon na ohrožení neb poškození elektrického podniku pouhou nedbalostí (čl. 56).

Od ohrožení neb poškození elektrických podniků sluší dle zákona švýcarského rozeznávati úmyslné neb nedbalostí způsobené překážení neboli rušení užívání neb provozování, na něž stanoven art. 57. zvláštní trest a sice ohledně slabých proudů toliko pokud se týče přerušení užívání telegrafů a telefonů — a pak instalací o silných proudech vůbec.

Rozlišování takové jest správné, poněvadž vskutku dají se mysliti a přicházívají pouhá porušení v užívání proudu čili turbace, aniž s tím spojeno již poškození neb ohrožení podniku samého.

Elektrická energie sama o sobě (absolutně) jest předmětem trestní ochrany stanovené art. 58., podle něhož bude trestán pokutou neb vězením, kdo odvedl elektrickou energii v úmyslu, aby sobě neb jiným zaopatřil zisk neoprávněný neb nedovolený.

Dle zákona švýcarského jest tedy lhotejno, jakým vodičem se tak děje — což jest správnější ustanovení, než jaké má zákon německý, poněvadž není vždy třeba zvláštních vodičů k neoprávněnému odvádění energie.

Trestem peněžité pokuty stíhá se konečně (art. 60.) nezachovávaní čili neuposlechnutí příkazů a nařízení inspektorátu o proudech silných, vydaných v základě předpisů rady spolkové; rozumí se však, že předem stíhána budou taková opomenutí, jako těžší, nahoře vypočtené delikty, dostává-li se jejich skutkové povahy.

VI.

Elektrina dle občanského práva rakouského.

A) § 1. Vstup.

Chtějíce po stručném přehledu zákonů cizokrajných pojednati o elektrině dle práva rakouského, opětne musíme k tomu poukázati, že tu jde o první pokus v naší i rakouské literatuře vůbec, a proto o pokus dosti nesnadný, jednak pro naprostý nedostatek pozitivních zákonných ustanovení, jednak pro praskrovný výtěžek, jaký poskytuje literatura rak. práva o této materii, pročež právě pro tuto část výkladů vyprošujeme sobě obzvláštní shovívavosti čtenářů.

V první řadě jednati se nám bude o to, jak, podle kterých zákonných pravidel a předpisů máme konstruovati neb sestrojiti ochranu elektrické energie, jakáž jest ve vládě soukromníka — proti každé osobě třetí, t. j. proti osobě od vládnoucího rozdílné.

To jest tedy především ochrana absolutní — na rozdíl od ochrany pouhých práv obligačních ohledně elektrické energie, kteráž čelí proti určité, předem ustanovené osobě, jako jsou právo na dovádění energie, neb právo na ponechání energie k dočasnému užívání a pod. Práva tato sluší prováděti naproti té určité osobě, jež k takovému činění jest zvlášť zavázána. Naproti tomu absolutní ochrana má střežiti elektrickou energii, jež v moci jednotlivcově se nalézá, naproti poruchám a útokům kteroukoliv osobou třetí podniknutým. (Srov. o tom referát prof. *Tilsche* na jednání I. sekce Pražsk. sjezdu právníckého v máji r. 1904.)

Řekli jsme již, že o absolutní ochraně jednáno býti může jen při takových energiích, jakéž možno alespoň jistým směrem sou-

kromě prostorně opanovati. Bez takového prostorného opanování není možna žádná absolutní právní ochrana. (Srov. o tom mou práci sjezdu práv. k ot. 2. podanou.)

Moc neboli vláda, jakou člověk vykonávati může nad elektrinou, není žádnou smyšlenkou; ona jest dokonce reelnějšího obsahu, než držení práv a zejména vyniká bezprostředností nad držbu práv obligačních, kterouž připouštíme při oněch právech obligačních, jejichž výkon dle pojmu může býti opakován.

Připouštíme na příklad, že člověk může býti v držení práva k vybírání jisté, občasně, ročně neb měsíčně se opakující dávky peněz neb věcí zastupitelných. V takovém případě jest předmětem držby jenom právo vybírání — nikoliv předmět vybraný, který třeba ještě ani neexistuje, neb není určen speciálně, nýbrž toliko druhově, tak že tu ještě nemůže býti ani řeči o panství nad věcí speciální. Naproti tomu při ovládnání energie elektrické, na příkl. v akumulátorech, neb ve vodičích, drátech, kolektorech atd. vykonává se již alespoň pro jistou dobu, třeba jen několika hodin, člověkem vláda soukromá nad skutečným, reelním, ano i ohraničeným předmětem! Proto zdá se nám to býti nesrovnalostí, abychom připouštěli možnost držby na právu vybírání oné dávky — popírali však možnost držby nad elektrinou kinetickou a upírali jí veškerou ochranu právní.

Jest tedy nezbytno ku přiznání jakékoliv absolutní právní ochrany energie elektrické vykonávání jistého prostorného ovládnání této energie a proto k objasnění poslouží rozbor této faktické moci vůbec možné.

Tato skutečná moc neb vláda člověka nad elektrinou kinetickou jeví se hlavně v následujících praktických směrech:

1. Člověk může pomocí elementů neb prvků, zvláště však strojů elektrinu buditi neb vyráběti — třeba nikoliv tvořiti. Tvořiti z ničeho nic vůbec nedovedeme, nedovedeme tvořiti také ani železo, ani olovo etc., právě tak, jak nedovedeme elektrinu tvořiti. Neboť když těžíme železo z rudy, netvoříme, nýbrž toliko železo od strusek oddělujeme. Však elektrinu můžeme buditi i tam, kde dosud nebyla ani znatelná.

2. Můžeme elektrinu poutati, do drátů vtěsnati a rozváděti na příhodná místa na velké vzdálenosti.

3. Můžeme elektrický proud vysokého napjetí rozdělit a přeměnit (transformovati) jako zboží na proudy slabší a vůbec i jiného způsobu.

4. Na místech, kam jsme dle vůle své elektřinu zavedli, můžeme jí užití ke konání různých prací, k dávání znamení zvukových ano i písemných, k tlumočení samé řeči lidské (telegraf, telefon) — dále k osvětlování, zahřívání, vaření, ku pracím mechanickým, hnaní kol, vozů, strojů, pil, lodí atd.

(Zejména hnaní lodí proti vodě elektřinou má nepopíratelně velkou budoucnost pro svoji neuvěřitelnou láci [viz *Zeit* z r. 1901 z 15./6. *Electricität an Schifffahrtskanalen von W. Berdrou*], kde vypočteno, že možno hnát elektřinou sto tun [1 tuna = 10 metr. centů] na jeden kilometr nákladem 15·5 haléřů na základě zkušenosti nabyté mezi Sprevou a Havolou.)

5. Člověk může spojení elektrické přerušiti, neb přetrhnouti tak, že proud na dřívější místo nedojde.

6. Může získanou elektřinu i bez potřeby nechati uniknouti do země a tak se jí vzdáti.

7. Může získanou elektřinu pomocí akumulátorů na delší dobu, byť i jen na hodiny čítanou (3—10 hodin) uschovati a pak teprv užívatí, ano může nabitě akumulatory a tím i elektřinu v nich obsaženou s místa na místo přenášeti! (Viz *Novák*, O magnetismu a elektřině I, úvod, str. 9 a II., str. 143 a násled.) Akumulatory jsou tak sestavené články galvanické, že v nich možno elektřinu delší dobu chovati, přechovávatí a přenášeti z místa na místo. Vynálezcem *Gastonem Plantéem* užito ke článkům dvou desek olovených, které vloženy, odděleny byvše guttaperchou, do zředěné kyseliny sírové (viz *Novák* l. c. a nejrůznější soustavy a užívání akumulátorů). Pro elektrárny, zejména pro osvětlování jsou skutečnými reservoiry.

Seznáváme tedy, že možno užití elektřiny nejrůznějším způsobem, a sice že se dá užívání takové stupňovati až do obdoby něho zničení neb vzdání se.

Že člověk nemůže užití elektřiny každým způsobem neb směrem, jaký by se vymysleti dal — to není pranic zvláštního, nýbrž možno též ukaz pozorovati při každém předmětu na příkl. na kusu kamene, a přece tento kus kamene jest, neb může býti v nejuplnějši moci neb vládě člověka.

Způsob a hranice této vlády jsou právě u každé věci podle zvláštní povahy její zvláštní (máslo — železo), přes to jsou však předmětem držby. Tak jest zvláštností při užívání proudu elektrického, že proud cirkuluje, čili krouží mezi elektrárnou a odběratelem.

Jestli se vědám přírodním, fysice a lučbě, podaří — o čemž ani nelze pochybovati — aby učinily elektřinu služebnou novým účelům a potřebám lidským — tedy nepopíratelně tomu, kdo dosavadní moc nad elektřinou vykonával, bude náležeti i tento nově vynalezený, dosud neznámý užitek, aniž k tomu třeba nového nabývání právě tak, jako při jiných věcech, které jsou nepopíratelným předmětem vlastnictví a držby právní, na př. uhlí.

V tom okamžiku, kdy technické a fysikové dovedli vyráběti z uhlí plyn, v tom okamžiku mohl tak právem učiniti kterýkoliv dosavadní oprávněný držitel neb vlastník uhlí, a právě tak může dosavadní výrobce a oprávněný držitel elektřiny užití jí k vaření, topení, hnaní etc., vůbec ke všem novým účelům, jakmile technika neb fysika novými vynálezy to učiní možným. Jeho moc a vláda nad elektřinou jest tedy dle pojmu též neobmezena.

Pokusivše se tudíž o to, abychom uvedli přibližně směry a způsoby, jakými možno elektřiny užití, neměli jsme při tom nikterakž v úmyslu vyčerpávati všechny tyto nynější a snad budoucí způsoby užívání (viz *Richarz*, *Die neuesten Errungenschaften auf dem Gebiete der E. Leipzig-Berlin 1902*), nýbrž chtěli jsme jenom znázorniti činy držební, z nichž na jevo vyjde, že elektřina jest předmětem faktické moci člověka, jako kterékoli předměty jiné.

Nežli však přikročíme k dalšímu podrobnějšímu probírání držby elektřiny dle rak. práva občanského a dalších právních vztahů, pokud se užívání elektřiny týče, budiž nám dovoleno poukázati na tomto místě k tomu, proč se čtenář v následujících skromných výkladech našich nesetká se zvláštními odstavci, jednajícími o dvou otázkách při právních vztazích elektrických podniků jinak dosti praktických.

Jest to předně otázka o ručení elektrických podniků za škody jich provozováním způsobené a za druhé otázka, jak dalece elektrickým podnikům sluší přiznati právo expropriace.

Nebezpečí a sice vůči normální míře zvýšené nebezpečí, jaké spojeno jest s provozováním elektrických podniků, není žádným zjevem, a žádnou vlastností, kteráž by toliko při elektřině

jako její podstatná příznačka sejevila, nýbrž takové nebezpečí jeví se i při mnohých jiných podnicích průmyslových — zejména při těch, které pracují parou, kondensovaným vzduchem, benzinem atd.

Proto má se upravit otázka ručení elektrických podniků všeobecným ustanovením záručním, platným pro všechny průmyslové podniky, jichž provozování má za následek nezbytné zvýšení nebezpečí pro bezpečnost lidí neb majetku, jak tomu tak jest na př. podle práva francouzského, dle něhož pro dráhy, uhelné doly, továrny, etc. platí stejná ustanovení záruční, jak možno se dočísti v souhrnném, poučném a přehledném výkladu celé otázky záruční ve spise *Die Haftpflichtfrage* — vom Verein für Socialpolitik, Leipzig 1880, kde pojednáno o otázce záruční dle práva rakouského *Randou a Bráfem* — die francouzského *Petrsemem* (str. 5, 59 a násl.), anglického, nového německého atd.

Kdyby však v nové době tak mocně účinkující zásada dělby práce donutila zákonodárce i vědu ku specialisaci neb specifikaci i v příčině té, tu stačí alespoň na ten čas pojednati o otázce záruční při podnicích dopravních, zejména při všech dopravních prostředcích, poháněných silou živelní; příliš úzkým zdá se nám však ustanovení, že toliko na dráhy železné, živelní silou poháněné se vztahovati má, jak tomu jest při zákonu ze dne 12. července 1902 č. 147 ř. z. — neboť tím zůstávají zase neřknuty jiné podniky dopravní, zejména veškerá paroplavba — která má již velký význam a za krátko ještě většího významu nabude. Jinak zase při nehodách na parnicích snadno setkáme se s dosti povážlivou extensivní interpretací zákona, s kterouž právník rigorosní nemůže vždy souhlasiti — vzdor zásadě humanity vrch nabývající nad platným zákonem, ač přece na př. dle švýcarského práva platí totéž o parnicích, co o drahách. (Srovn. též *Em. Tilsch* ve Sborníku 1902, seš. 1.—2., O ručení dopravních podniků, *Hubáček*, O ručení obce Pražské za úraz tělesný na dráze elektr., *Právník*, r. 1900.)

Otázku ručení elektrických podniků za škody jich provozováním způsobené sluší tudíž řešiti buďto současně při vyměření ručení všech průmyslových podniků za nehody jimi způsobené — aneb alespoň při upravení otázky té při podnicích dopravních.

Podobně tomu jest s expropriací, kteráž má místa, kdekoliv toho vyžaduje všeobecné dobro — tedy nejen při podnicích elektrických. Proto zvláštní podrobné pojednávání o jmenovaných dvou předmětech nezahrnuli jsme do obsahu této práce, kteráž byla by jinak daleko překročovala meze, jaké jsme sobě při tomto krátkém úvodu vytkli.

§ 2. Držba elektřiny dle práva rakouského.

Jakkoliv držba sama není ještě právem, nýbrž pouhou skutečností — přec požívá ochrany právní proti porušení i útokům, nechť by rušitel neb útočník byl kdokoliv. Ochrana ta čelí tedy proti každé třetí osobě, která by se útoku na držbu dopustila — a jest ochranou absolutní — proto ale ještě nikoliv také ochranou věcnou. Řád právní poskytuje absolutní ochranu v prvé řadě držbě — kteráž při spořádaných poměrech majetkových jest alespoň zpravidla jenom zevnějším zjevem práva. Běží tedy o to, jestli onu faktickou prostorně obmezenou moc nad kinetickou energií, jejíž zjevy jsme vypočetli v předešlém článku (1.—7.) — když se k ní přidruží animus sibi habendi, můžeme prohlásiti za držbu ve smyslu našeho zákona občanského. Zodpovídáme-li otázku tuto kladně — tedy připustili, ano přiznali jsme tím také absolutní právní ochranu držební pro držbu elektřiny kinetické. Běží tedy také o to, můžeme-li ony výkony faktické moci nad elektřinou, jaké jsme v předcházejícím článku vypočetli, kvalifikovati dle rak. práva soukromého jako činy držební nad elektřinou.

Dle §u 311 našeho zák. obč. mohou býti předmětem držby všechny věci hmotné neb nehmotné, které jsou předmětem právního obchodování. Že elektřina kinetická jest předmětem právního obchodu, vidíme každého dne.

Dle úsudku a souhlasného výzkumného výsledku alespoň valné většiny nejčelnějších fysiků, které docházejí co den nového potvrzení, spočívá podstata kinetické elektřiny v pouhém pravidelném pohybu neb vlnění aetheru — není tedy sama o sobě věcí hmotnou. Jest tedy otázka, zda-li na takovéto věci nehmotné dle rak. práva obč. jest možná držba.

Dle výkladu, jaký se dává § 292 z. obč. ve spojení s §§ 285 a 291 z. obč., sluší vyrozumívati pod nehmotnými věcmi § 292 toliko práva majetková, vyjímaje vlastnictví (*Randa, Besitz*, 3. vyd., str. 28, poz. 2.).

Podle toho by byly předmětem držby toliko věci hmotné a práva majetková. Elektřinu dle našeho názoru nelze vřaditi ani pod pojem věcí hmotných — ani pod pojem práv. Tak by na elektřině kinetické nebyla možna držba. Avšak jest tomu skutečně tak, že § 292 z. obč. zná co věci nehmotné jenom práva a to práva majetková?

Zdá se nám, že § tento uvádí právo lovení neb rybolovu a ostatní práva jen co příklady věcí nehmotných, takže co předmět držby jsou možné i jiné věci nehmotné mimo právo (arg.: »z. B.«).

Jen o tom mohla by povstati pochybnost, zdali ono »z. B.« vztahuje se také na poslední čtyři slova »und alle anderen Rechte« aneb snad toliko na právo lovu a rybolovu?

Máme za to, že také práva vůbec uvedena jsou co pouhý příklad, tak že ono »z. B.« též na poslední čtyři slova § 292 z. obč. se vztahují. Tomu nasvědčuje:

a) konjunktivní spojení »und« a tudíž stejnoměrné seřazení všech ostatních práv s dvěma zvláštními právy jmenovitě uvedenými.

b) Dle prvotního návrhu zák. obč. a dle protokollů konferenčních o jeho redakci skutečně sluší za to míti, že členové konference i práva **jen za příklad** věcí nehmotných pokládali, neboť dle protokollu z 21. března 1803 (*Urentwurf und Protokolle*) učiněn byl návrh, aby při § 12 (nynějším § 292) příklady jak věcí hmotných, tak nehmotných byly škrtnuty. Návrh ten přijat ohledně příkladů věcí hmotných (*Häuser, Wiesen, Thiere*), kteréž škrtnuty — avšak ohledně věcí nehmotných usneseno, aby příklady jich byly v textu zachovány a nečiněno při tom nejmenší zmínky o tom, že by »alle anderen Rechte« byla něčím jiným, než pouhým příkladem. Konference tedy pouhými příklady nechtěla řadu nehmotných věcí vyčerpati, nýbrž pokládala práva vůbec jen za příklad věcí nehmotných a tím připuštěna možnost držby i nad jinými věcmi nehmotnými.

Máme tedy za to, že dle nynějšího znění § 292 rak. z. obč. jest dána možnost existence i jiných nehmotných věcí než pouze práv, jako právě elektřiny a že také takové jiné věci nehmotné a ne toliko práva dle zák. obč. mohou býti a jsou předmětem držby jako elektřina — ano, budou-li vědy technické tak úžasně pokračovati jako dosud — snad také za krátko budou předmětem držby světlo i teplo!

Téhož výsledku doděláváme se argumentem de minori ad maius, jež v přítomném případě zdá se nám býti dosti spolehlivým.

Jestli totiž, jak o tom vůči znění §§ 312 a 313 zák. obč. nelze pochybovati, možna jest držba na právech, tím spíše možna jest na elektřině, neboť práva jen mocí právního řádu existují a náleží ani světu zevnějšímu, kdežto elektřina existuje i bez právního řádu a náleží světu zevnějšímu. Elektřina není tedy věcí smyšlenou (*ein Gedankending*), jak vyjadřuje se *Exner, Rechts-erwerb durch Tradition*, str. 30.

Máme tedy za to, že dle práva rak. obč. zák. jest také kinetická elektřina zcela způsobilým předmětem držby právní.

Po úsilovném přemítání a uvažování došel jsem tu, pokud se týče držby energie elektrické, jiného náhledu, než jaký vysloven resolucí prvního vědeckého sjezdu českých právníků, jež doporučuje také, pokud se držby energie elektrické týče, pouze analogického užití zákona obč. o držbě, kdežto zde pronesen názor, že předpisů rak. zák. obč. o držbě ohledně elektrické energie možno přímo a bezprostředně užití. Ježto jsem na sjezdě i já s resolucí tou souhlasil, budiž uvedeno k zdůvodnění mého nynějšího odchylného mínění, pokud se držby elektrické týče, ještě tolik:

a) jednání sjezdové před resolucí nejednalo zvlášť o držbě, nýbrž vztahovalo se skorem výhradně na práva věcná, dále

b) na sjezdě jednáno o absolutní ochraně energií vůbec, nejen energie elektrické. Při energiích jiných, jako při světle neb teple ony nahoře v předcházejícím paragrafu pod č. 1—7. uvedené skutky držební nejsou alespoň dosud tak konkrétní, tak do očí bijící, jako při elektrické energii v případech 1—7. předešlého paragrafu.

c) Rakouský zák. obč. v § 311 připouští možnost držby výslovně též na věcech nehmotných — a nezdá se pravdě podobno,

že by redaktoři místo významu »právo« byli úmyslně užili významu »věc nehmotná«.

Seznavše takto možnost právní držby na elektřině, pokusíme se o to, abychom prozkoumali, jak dalece držba ta těší se ochraně právní, čili jinak řečeno, pokud může držitel elektřiny chrániti se

a) žalobou pro porušení držby proti útoku částečnému [interd. retinendae possessionis] § 339 z. obč.,

b) žalobou pro úplné uzmutí neb totalní vypuzení z držby (§ 346 zák. obč.) interd. recuperandae possessionis.

(Rozumí se, že tu sledujeme ve stručnosti chod myšlének *Randova* veledíla »Der Besitz«, vyd. 3.)

Ad a): V případě žaloby držební dle § 339 z. obč. jest porušením držby také každé, jakékoliv zkrácení téže (Beeinträchtigung), jež však nejde ještě přece tak daleko, že by mělo za následek úplné zrušení držby neb úplné vyhostění z držby.

Jsem-li v držení proudu elektrického, jenž dochází dráty na moje stroje neb lampy, bude tedy činem rušebním dle § 339 z. obč. pro mne každý skutek odpůrcův, jímž se proud neb síla jeho zeslabuje neb částečně odvádí, což má za následek, že držitel dosavadní nemůže proudu více užívati v takových rozměrech jako dosud, zkrátka: což zkracuje, neb obmezuje jeho dosavadní držbu.

Bude tedy činem rušebním dle § 339 z. obč., když rušitel proud částečně přímo odvádí, na př. tím, že zavěsí na drát vodící drát vlastní neb jakýkoliv jiný předmět vodivý s drátem přivede ve spojení, následkem čehož nastává zeslabení proudu.

Rozumí se, že není ani třeba, aby rušitel tak jednal zúmyslně, nýbrž že stačí již bezděčné zeslabování neb zkracování držby — jakož o činu rušebním, lépe o turbaci (porušení) držby elektrického proudu platí v případě tom vše to, co platí o turbaci dle § 339 z. obč. vůbec — o čemž srov. *Randa*, Besitz, str. 160 a 168 a násl.

Zvláštní zmínky zasluhuje porušení držby proudu elektrického indukci čili soubudem.

Na proud neúčinkuje se totiž, jak známo, jen tenkrát, když se nějaký vodič s ním (s drátem vodivým, jímž se proud přivádí) přímo a bezprostředně spojuje, nýbrž již tenkrát, když přicházejí vodivé předměty neb cizí proudy již do jisté vzdálenosti (pole) proudu. Na př. kdyby se v přílišné blízkosti vodících drátů do-

savadního držitele proudu postavila budova, na niž by se dala veliká kovová střecha, není pochybnosti, že tím může proud býti částečně odváděn neb zeslaben.

Byly-li v přílišné blízkosti vodících drátů dosavadního držitele proudu vedeny dráty jiného podniku, jimiž by přiváděn byl proud nový, nastane porušení držby držitele dosavadního (staršího) proudu vyvoláním neb soubudem nových proudů indukovaných třeba směrů protivných, takže dosavadní držitel ve svém klidném užívání či držení bude poškozen.

Tedy také rušení dovodní držby proudu soubudem jest činem rušebním dle § 339 z. obč. a žalovaný může se hájiti jen excep-cemi takovými, jaké přísluší vůbec proti žalobě dle § 339 z. obč., tedy na příklad bude namítati, že svou železnou neb měděnou střechu postavil po předcházejícím řádném řízení a povolení stavebním, k němuž žalobce byl řádně zván a při němž námitek nečinil.

Z toho tedy jde velice praktický důsledek, že jest prospěšno, ano nutno, aby ke komissím stavebním, ke komissím v příčině položení nových vedení elektrických volání a při nich slyšení byli také držitelé sousedních elektrických vedení, jak anglickými pozitivními zákony předepsáno a jak se i z našeho řádu stavebního dá odůvodňovati, neb i takového držitele elektrického vedení, jenž jest interessován projektovanou novostavbou, možno nazvati soubudem ve smyslu § 35 ř. stav. z 8. ledna 1889, č. 5, aniž se tím činí násilí zákonu; neboť soubudem možno nazvati každého mezujícího držitele jakéhokoliv díla neb zařízení nemovitého a netoliko výhradně vlastníka pozemku neb budovy (opácná minist. rozh. z 5. června 1868, č. 240 a ze dne 14. června 1874, č. 6528, došla ovšem dávno před platností nynějšího řádu stavebního).

Řekli jsme již, že žalovaný pro porušení držby proudu elektrického ke své obraně užiti může všech námitek, které přísluší vůbec tomu, kdo žalován jest dle § 339 z. obč. Tedy přísluší žalovanému také námitka § 1305 z. obč. toho obsahu, že užíval toliko práva svého a že není za to zodpověden, má-li to za následek zkrácení držby žalobcovy. Vzhledem k tomu, že, jak již podotknuto, ku porušení elektrického proudu není ani třeba bezprostředního dotknutí neb spojení — nabývá námitka ta pro elektřinu zvláštní důležitosti. Poněvadž námitku tuto lze

činiti též proti žalobě vlastnické, kterouž vlastník chrání se proti částečným útokům na jeho právo, a poněvadž posouzení toho, jak dalece rušitel může se obhájití proti žalobě námitkou § 1305 zák. obč., souvisí s otázkou tou, v jakých mezích vlastník může užívati svého práva vlastnického, budeme o námitce § 1305 zák. obč. pojednávatí ještě obsírněji při vyličování dosahu žaloby zápůrcí na ochranu (alespoň obdobného) vlastnictví k elektřině.

Ad b): Byl-li držitel držby své bezprávně úplně zbaven neb z ní vyhostěn zcela, může naproti tomu, jenž jej držby takto zbavil, vystoupiti žalobou dle § 346 z. obč. na navrácení v předěšlý stav a na náhradu interesse. (Viz *Randa, Besitz, § 7c, str. 205.*)

Rozumí se, že tu nemíníme probrati celou tuto žalobu odpovídající interdiktu recuperandae possessionis, nýbrž jenom zvláštnosti její, jevící se při držbě elektřiny pro zvláštnost její povahy buď právnické neb fysikální.

Fysikální zvláštností elektřiny jest, že jest velmi těžkava, snadno prchá i z vodičů a nedá se dlouho udržeti. Z toho následuje, že ten, kdo držitele elektřiny z této držby úplně vypudil neb elektřinu jemu úplně uzmul, z p r a v i d l a nebude s to, aby ji vrátil, poněvadž jest buď spotřebována neb unikla, prchla.

Podle toho by se zdálo dle slovného znění § 346 zák. obč., že na něho nelze pak více podati žalobu dle § 346 z. obč., poněvadž takový škůdce nemůže uzmutou elektřinu více vrátiti, nejsa sám již jejím držitelem.

Avšak dle přesvědčujícího výkladu § 346 (viz *Randa, Besitz, § 7c, str. 206 a zejména pozn. 5.*) má i v takovém případě místa žaloba dle tohoto paragrafu alespoň v tom smyslu, že držitel elektřiny držby své bezprávně zbavený může proti škůdci podati žalobu dle § 346 z. obč. i tenkrát, když tento škůdce sám držby již pozbyl, neboť není základem žaloby nepravá držba žalovaného, nýbrž držba žalujícího a passivní legitimace žalovaného zakládá se v jeho bezprávním jednání, nikoliv v jeho nepravé držbě. Nemá-li žalovaný více držby, pak ovšem *dammandus est, quanti actoris interest* — avšak dle zásad o rušení držby.

Jest tedy na ochranu držby elektřiny kinetické co statku hospodářsky velice cenného dle práva rakouského možná žaloba pro rušenou držbu jak dle § 339, tak dle § 346 zák. obč. —

třeba bychom i elektřině vlastnost neb právní povahu věci hmotné nepřiznávali.

Je-li elektřina obsažena v akumulátorech a byla-li držba těchže buď částečně neb zcela porušena, pak jedná se vůbec jen o rušenou držbu věci hmotné, jakou jest akkumulátor neb batterie akkumulátorů.

Zvláštnost jeví se jen v tom, že i z nabitých akkumulátorů elektřina již za několik hodin prchá, takže žalovaný zpravidla bude museti za tuto uniklou elektřinu dávatí náhradu vedle povinnosti vrácení akkumulátorů.

Kdyby náš obč. z. znal toliko držbu věcí hmotných, pak snadno elektřina byla by i bez ochrany držební, jakož k tomu vede přesná důslednost zásady nového obč. práva německého.

Tento zákon totiž, jak jsme měli příležitost ukázati častokráte, za věc ve smyslu zákona § 90 prohlašuje jedině a výhradně věc hmotnou. Předmětem obrany držební jest mu jenom držení věci hmotné, jelikož prvý oddíl třetí knihy zná jenom držbu věcí hmotných (*Sachbesitz*), držbu práv a předmětů nehmotných vůbec nezná — ano zařaduje držbu docela pod práva věcná, ač není právem a nemusí předmětem jejím býti věc hmotná. Zaměňuje tu německý zák. obč. nesprávně absolutnost ochrany držby proti každému třetímu čelící s věcností, jež spočívá v bezprostřední moci nad věcí dle něm. práva obč. výhradně hmotnou. Důsledně německý zák. obč. nezná držby práv, jež u nás má tak rozsáhlé a řekněme zpříma, pro život velenutné platnosti. Jenom zcela výmínečně připouští čl. 180 a 191 úvod. zák. k něm. zák. občanskému jakýsi druh držby služebností pozemkových. Když pak, jak se stalo důvody německého zákona z 9. dubna 1900, prohlášena byla elektřina tak kategoricky za věc nehmotnou, tedy nezbytná důslednost k tomu vede, že podle nyní platného práva německého, držbě elektřiny, kteráž, jak prokázáno, fysicky jest úplně možná a kteráž jest každodenním zjevem — nedostává se ani obrany držební!

I v tomto ohledu ukazuje se tedy, že nauka o držbě již systematicky způsobem velmi povážlivým zařaděna nov. něm. zák. obč. mezi práva věcná, jest pro praktický život nanejvýš nedostatečná, ano snad nejslabší stránkou jinak znamenité práce zákonodárské,

takže skutečně těšiti se můžeme, že v příčině té střízlivá ustanovení našeho rak. obč. zák. potřebám života v každém ohledu lépe vyhovují, než ustanovení něm. zák. obč., jež budou potřebovatí asi co nejdříve nápravy, kterouž, je-li toho potřeba nezbytná — zaopatří život a praxe i přes theoretické znění zákona.

§ 3. Možno-li vlastnictví elektřiny dle práva rakouského?

Dle předcházejícího výkladu nemáme pochybnosti o tom, že dle pozitivního obč. práva rakouského jest možna právní držba na elektřině a že táž těší se také absolutní ochraně držební. Opírá-li se tato právní držba o takový základ, který právem pozitivním uznán jest za titul způsobilý k nabývání vlastnictví, pak bychom snad mohli uzavíratí, že stává se i dle rak. práva vlastnictvím, t. j. dle pojmu neobmezenou mocí nad elektřinou.

Nejprvotnějším a snad dovoleno říci nejspravedlivějším titulem právním pro nabývání vlastnictví jest vlastní výroba čili specifikace z vlastní suroviny. Kdo vlastními stroji, vlastním nákladem elektřinu vzbudil, neb možno-li říci vyrobil buď třením neb soubudem — ten o svém výrobku říci může: »res mea est«, ať jest jakýkoliv — jen když jej alespoň tak ve své výhradné, od jiných statků oddělené moci má, jak to zvláštní povaha toho výrobku připouští. Tak i výrobce elektřiny může říci o elektřině, již vzbudil a kterouž alespoň dočasně ovládá ve svých vodičích, strojích neb akumulátorech: »res mea est«.

Avšak čehož jsme se tu dodělali, jest jenom výsledek naší spekulace. Nesnadnější práce nastává nám, máme-li prozkoumati, zdali výsledek tento platí také pro pozitivní právo rakouské — a platí-li zejména, když jsme se seznámili se skutečnou fyzikální povahou elektřiny co pouhého vlnění, co pouhého pokračujícího pohybu aetheru?

Jsou tu dva pojmy, na kteréž ihned takřka narážíme.

Především jest to pojem »věci« dle našeho obč. zákona a sice dle § 285 a § 292. Dle paragrafu prvního jest věcí vše to, co jest od osoby rozdílné a slouží ku potřebě lidí. Podle této definice nebylo by překážky, bychom uznávali též dle práva rakouského

elektřinu za »věc« ve smyslu právním, třeba že podle dnes nejvíce rozšířených nauk a podle výsledků bádání *Hertze, Marconiho, Righiho, Tesly* a mnohých jiných i slovanských badatelů (Koláček, Felix, Lebedev, viz přednášku *Dra Ernsta Lechra* z 23. září 1901, »Über die Entdeckung der elektrischen Wellen durch H. Hertz und die weitere Entwicklung dieses Gebietes«) spočívá v pouhém pohybu transversálních vln aetheru.

Ani známý výklad § 292 z. obč. o »věci hmotné« přesněji řečeno *res corporalis* není nám na překážku pokládati elektřinu za věc. Ano ve smyslu tohoto paragrafu mohli bychom elektřinu dokonce pokládati za *res corporalis*, neboť paragraf ten pro věci takové vyhledává jediné vlastnost tu, aby byly smysly znatelné (*welche in die Sinne fallen*). Elektřina pak, jak jsme prokázali, jest znatelná hmatem, zrakem i chutí i sluchem — ale vlastní hmoty nemá, tak že třeba rozeznávati 1. věci hmotu mající, 2. věci bezhmotné, přes to však smysly znatelné jako na příkl. každý pohyb a 3. věci bezhmotné a smysly nepoznatelné.

Široký pojem »věci« dle těchto paragrafů dovolil by nám tedy, bychom dle pozitivního znění zákona pokládali elektřinu za věc ve smyslu zákona. Kdyby tedy vlastnictví podle pozitivního zákona občanského bylo dle pojmu neobmezenou mocí nad věcí buďto dle § 285 zák. obč.; aneb i pouhou věcí »*quae tangi potest*« (*welche in die Sinne fällt* dle § 292 z. obč.), pak neváhalí bychom uznati též vlastnictví k elektřině a spravovali bychom beze všech dalších starostí její právní osudy dle pozitivních předpisů rak. zákona občanského.

Avšak výměr, jaký podává zákon občanský o vlastnictví, neshoduje se ani s § 285, ani s § 292 z. obč. Setkáváme se tu se značným rozporem mezi pojmem věci vůbec a pojmem vlastnictví. Rozumí se, že dle nauky našeho věhlasného učitele a nyní také dle *communis opinio doctorum* shledáváme výměr práva vlastnického dle rak. zák. obč. toliko v § 354 rak. zák. obč., jenž výslovně praví, že podává výměr »práva vlastnického« a nikoli v § 353 zák. obč., jenž jest příliš široký, an zahrnuje veškerá práva majetková.

Tento jediné rozhodný § 354 zák. obč. vyhledává pro objekt čili předmět vlastnictví více než pouhé *tangi posse*, neb pouhou znatelnost smysly (*in die Sinne fallen* § 292) — neboť on vyhle-

dává, aby předmět vlastnictví měl substanci; že však substance jest hmota — vychází z § 293 (Verletzung der Substanz).

Tedy dle § 354 jenom věci hmotné v přesnějším neb správnějším smyslu, než jaký vyslovuje § 292, totiž věci prostorně omezené světa zevnějšího, čili kusy t. j. věci, mající všechny nám známé tři kardinální vlastnosti mohou býti předmětem vlastnictví dle pozitivního práva rakouského, jak nezvratně dokázáno *Randou*, *Eigenthum*, *Objecte des Eigenthums*, str. 44, vyd. 1.

Dle výsledků nejnovějších výzkumů elektřina však není věci hmotnou, jak prokázáno několikrát jmenovanými badateli, nýbrž toliko vlněním čili pohybem aetheru — právě tak jako světlo — rozeznávají se od něho jenom délkou a rychlostí vln. O kusovosti čili o »kusech« elektřiny jednati nemožno.

Proto nezbyvá nám, než trvati při názoru a náhledu, jaký vyslovil *Randa*, *Eigenthum*, vydání první, str. 44, pozn. 38. a opět ve vyd. druhém 1893, str. 53, pozn. 38., že dle práva rakouského není možné vlastnictví na elektřině, jak také konstatuje *Dr. Hermann Blass*, *Das Rechtsgut der E.* 1898, str. 6, dovolávající se autority *Randovy*. Nelze nám tedy přistoupiti k novějšímu náhledu, jaký slovutný učitel náš vyslovil ve *Sborníku věd právních a státních*, sešit 1., roč. 1901, str. 2, pozn. 2., jako by elektřina záležela ve fluidu, které opanovati lze a byla proto věci hmotnou, neboť starší názor slovutného učitele našeho podporován jest veskrz souhlasným učením novějších badatelů vědy přírodopysné od *Maxwella* až na doby nejnovější.

Elektrická látka žádná neexistuje právě tak, jako není látka světelná a tepelná; o »kusech« elektřiny nelze jednati, právě jako nemožno jednati o kusech světla neb tepla.

Pochopujeme ale a přiznáváme, že elektřina jest statkem na nejvyšším cenným a že, jak jsme již výrok *Dra Ficka* citovali, příčí se zdravému rozumu, aby takový drahocenný statek, jenž denně jeví se jako předmět právních jednání — zůstal bez právní ochrany a to jest příčina, proč, jak jsme již ukázali, proslulí právníci, jako na příkl. též *Dernburg*, hájí její hmotnost a věcnost — čímž přicházejí do rozporu s výsledky bádání přírodopysců. — Jakkoliv německý zákon z 1. dubna 1900 nepokládá za zdražilou práci zákonodárskou — o čemž jsme na náležitém místě pojednali, přece

sluší dáti za pravdu jeho motivům, když mají za to, že elektřina hmotnou věcí dle souhlasného učení fysiky není, na kterémž základě stojí také anglický zákon elektrický.

V příčině té nezbyvá nám — ač nikoliv bez předcházejícího urputného zápasu vnitřního — než podrobiti se alespoň dočasně výsledkům a vymoženostem často jmenovaných badatelů z oboru přírodopysku, neboť netroufáme sobě korigovati vynálezy jejich — nýbrž prostě je akceptujeme. Dovede-li toho věda fysikální, aby prokázala způsobem přesvědčujícím, že elektřina jest věcí hmotnou a nikoliv toliko zvláštním pohybem všude přítomného aetheru, velice z toho budeme potěšeni, poněvadž tím dnem také odstraněna bude největší obtíž, kteráž se staví tomu na překážku, aby právní vztahy a osudy tak drahocenného statku byly i právnícky řádně a způsobem vědomí právní uspokojujícím upraveny — a tak záhubná nejistota a kolísavost právní vymýtěna. Dokud však přírodopysk zmíněného důkazu o hmotnosti nám nepodá — ano spíše pravý opak dokazuje, nemůžeme s elektřinou kinetickou nakládati jako s věcí hmotnou. (Viz na příklad »*Die neusten Errungenschaften auf dem Gebiete der El. von Dr. H. G. Graf*«, 3. vydání 1902 Berlín, Heuser.)

Dočítáme se ovšem, jak nesmíme zamlčeti, v dubnovém sešitu *Věstníku České Akademie* 1902 v *Přehledu pokroků fysiky za rok 1901* *Dra Bohumila Kučery*, str. 298, že také v nové době jsou učenci, kteří elektřinu kinetickou za fluidum pokládají — ale v plném odporu se starou teorií *Franklinovou* a *Symmerovou*, jež fluidum takové za imponderabilní (nehmotné) prohlašovala, mají za to, že se tu jedná o fluidum hmotné »ve smyslu mechaniky«, což není nám zcela jasné.

Avšak pouhá návštěva elektrárny a pohled na pracující stroje dynamoelektrické, myslíme, že každým názorem o hmotnosti proudu elektrického silně otřeše.

Práce elektrárny nespočívá totiž jako při jiných továrnách ve spracování nějaké suroviny; elektrárna nezná suroviny a žádné látky neb hmoty nespotřebuje; její výkon jest pohyb čili otáčení se dynamoelektrických strojů buďto pomocí parních strojů, neb pomocí síly vodní atd. Tento pouhý pohyb, tato energie mechanická přeměňuje se otáčením strojů indukci čili soubudem v energii elektrickou, jež se dále šíří a u zákazníka třeba zase v mechanickou

energii se přeměňuje. Po výměně látky neb hmoty alespoň pro obyčejného pozorovatele není ani stopy; proto při strojích elektrických nelze pozorovati většího opotřebení než při jiných strojích pracovních — jak by se dalo očekávati, kdyby elektr. proud byl hmotou; ano bylo nám odborníky řečeno, že stroje dynamoelektrické při správné konstrukci vykazují dokonce menší procento opotřebení než stroje jiné. Právnick musí na věci života nazíratí tak, aby názor jeho odpovídal názoru lidu na dobré zkušenosti založenému, neboť, má-li nějaká věda nárok na nyní moderní attribut »socialní« — jest to v první řadě věda právní, poněvadž svými konečnými výsledky čili zákony umožňuje klidné spoluzití ve společnosti státní.

Pro civilní právo rakouské však následek nehmotnosti elektřiny není tak závažný, jako pro nynější občanské právo německé, kteréž s naprostou, určitou výlučností jenom věci hmotné za předmět věcných práv, tudíž i vlastnictví — ano i držby (!) prohlašuje, takže pro tuto naprostou výlučnost i analogické rozšiřování předpisů o právech věcných na elektřinu dle práva německého jest vyloučeno.

Mnohem výhodnější jest tu naše postavení podle rak. práva občanského. Především dostává se elektřině kinetické, kterouž člověk ovládá, jak již ukázáno, absolutní ochrany držby. O vydatnosti a účelnosti ochrany držby se šfířiti není zde místa; to vložili povolanější způsobem dokonalým. (Viz *Randa*, Besitz, zejména o příčinách ochrany držby, Grund des Besitzschutzes, § 8 a přehled všech o tom vyslovených názorů.)

Není tedy elektřina dle práva rak. bez absolutní ochrany právní a proto dovolili jsme sobě obšírněji vyložití, jakými směry možno držbu elektřiny vykonávati.

Při tom ani k tomu nepřihlížíme, že právní ochranou strojů, vodičů, drátů, továren etc. nepřímou též částečně chráněna i elektřina (*Bekker*, v zprávách Berlínské akademie 1898).

Avšak dle našeho názoru dle rak. práva možno poskytovatí elektřině nejen ochranu držební, nýbrž možno jí poskytovatí i ochranu právní; neboť máme za to, že možno užití analogicky předpisu o právu vlastnickém též pro elektřinu a to proto, poněvadž náš zákon občanský ani při pojmu věci ani při pojmu vlastnictví dle § 354 nemá takového rázu zákona zapovídacího, vše-

ostatní vylučujícího jako § 90 něm. zák. obč. (»nur«). Vyslovili se sice i v Německu právníci pro obdobné užití zákonných ustanovení o věcech též na elektřinu, jako *Fischer-Henle* při § 90 a j. (jak vyjímáme z cit. již článku *Dra Kohlrausche*, Zeitschrift f. d. g. Strafrechtswissenschaft 1900) — avšak zapovídací znění § 90 německého zák. obč. vzbuzuje vážné pochybnosti o přípustnosti analogie dle pr. něm.

Pochybností takových není dle práva našeho.

Z prahubeneho výtěžku rak. literatury budiž uvedeno zde, co velmi stručně řečeno v posl. vydání komentáru *Stubenrauchova* z r. 1898 ad § 285: künstliches Licht und Elektrizität sind wohl Gegenstand des »Verkehrs« — »Eigenthum« vykladatel si netroufal říci —; jaké ochrany ale požívají tyto předměty právního obchodování — jaká jest jejich povaha, kam je sluší vřaditi — o tom pomlčel.

Vracíme se tedy k otázce, možno-li dle práva rakouského alespoň obdobně předpisů o ochraně vlastnictví užití též na ochranu kinetické člověkem ovládané elektřiny.

Průpravou ku zodpovídání této otázky budiž nám především vzpomínka na právo římské a úkol praetury. Praetor neodepřel ochrany právní i pro takové předměty, na kterých držitel úplného římského práva vlastnického ještě nebyl nabyt, nýbrž které měl toliko in bonis. Takovému držiteli nepřislušely žaloby přímé (non habet directas actiones, Gaius IV., § 35), ale praetor poskytl mu žaloby obdobné jako na příklad *Publicianam in rem actionem*, podle kteréž právo žalujícího mělo soudci býti tak posuzováno, jako by bylo vlastnictví *quiritské* a netoliko *bonitární*.

Takovým způsobem řadě předmětů a právních poměrů z moci praetorovy dostalo se v základě obdoby čili analogie právní ochrany, kteréž by jinak, nejsouce ex iure *Quiritium* předmětem přísného práva, nebyly účastny. Vidno z toho, jak znamenitým ústavem byla praetura římská, když o to šlo, aby novým právním poměrům a předmětům, jichž *ius Quiritium* neznalo, kteréž však staly se cennými statky skutečného života právního, poskytnuta byla právní ochrana k zabezpečení právního života nezbytná.

Podobná nalahavá potřeba jeví se při elektřině kinetické za našich časů. Dá se důvodně tvrditi, že praetor římský by jí byl poskytl alespoň ochranu obdobnou, k čemuž ukazuje *Meili*, Ger-

Zeitg. 1898, č. 25 a 26, Studien aus dem Gebiete der Electricität, an právem chválí znamenitost praectury pro takový vývoj práva, aby vyhovělo novým potřebám praktického života rychleji než pomalé zákonodárství. Dnes nemáme sice praectury, ale soudci dáno právo obdobného užívání pozitivních zákonných ustanovení při posuzování nových útvarů života, k nimž stávající zákon ještě přihlížeti nemohl — ovšem jen za určitých podmínek. Proto chceme v největší stručnosti opakovati, čeho třeba, abychom mohli jistého zák. ustanovení užití obdobné — čili jaké jsou náležitosti analogie, přidržující se tu *Ungra*, System I, § 10.

Má-li se užití obdoby neboli analogie, jest především třeba, aby v zákoně byla meze ra, totiž, aby se v zákoně nenalézalo žádného ustanovení, podle něhož jisté právní jednání neb i celá skupina právních jednání má býti spravována a posuzována.

Není pochybnosti, že ohledně veškerých právních jednání, jichž předmětem je elektřina, v rak. obč. zákoně nalézají se mezera, poněvadž skladatelé a redaktoři zák. obč. elektřiny buď vůbec neznali aneb alespoň ani potuchy o tom neměli, že by mohla býti předmětem právních jednání — nad tož pak v takových rozměrech, jako tomu dnes ve velkých městech. Vždyť my starší za svých mladých let tomu jen velmi málo jsme se učili. Elektřina byla nám jen zajímavým předmětem experimentálním.

Druhá náležitost analogie jest, aby důvod právní ochrany, jakou poskytuje stávající zákon, byl stejný, jako při právním jednání zákonem nerozhodnutém.

I této náležitosti se v našem případě dostává; důvod jest totiž ochrana práv majetkových absolutních t. j. takových, jež, jak známo, naproti každé třetí osobě účinnost jeví. Tak tomu jest při elektřině, pokud ji výrobce neb držitel výhradně ovládá, právě tak jako při vlastnictví věci hmotné.

Že pak jest po ruce i třetí náležitost obdoby, totiž podoba — o tom není pochybnosti; neboť spočívá podoba předně v tom, že elektřinu možno výlučně opanovati jako věc hmotnou, že má cenu majetkovou, že náleží ke světu zevnějšímu a právo k ní neb nad ní, pokud ji držitel výhradně ovládá, proti každému třetímu může býti prováděno. Ano podoba jest tak veliká, že, jak již podotknuto, i právníci věhlasní elektřinu dokonce za věc hmotnou

pokládají — ač proti souhlasným výsledkům celé řady nejznamenitějších badatelů a učenců věd přírodních.

Máme tedy za to, že předpisů rak. zák. obč. o vlastnictví věcí movitých možno obdobně užití též ohledně elektřiny, ovšem pokud se dostává značky výlučného držení čili jinak řečeno, pokud ji držitel ve vodičích neb strojích ovládá; vrchol takové vlády ovšem jeví se nad elektřinou v akumulátorech uloženou, jež i s nábojem t. j. s elektřinou přenáseti možno jako kteroukoliv věc hmotnou.

Může tedy bonae fidei possessor elektřiny, jenž opírá držbu svou o řádný titul, podati též žalobu alespoň dle obdoby žaloby vlastnické v zák. § 372 našeho zák. obč. a snad by bylo možno žalobu tu nazvati quasi Publiciana in rem actio, poněvadž se dle těchto pravidel řídití bude. Srovnáváme se tedy, pokud se týče ochrany práva na elektřině kinetické, s resolucí prvního sjezdu právníckého, vyznívající ohledně práv k energiím vůbec v ten smysl, že třeba jest, aby se energiím, pokud je člověk ovládá, dostalo civilní právní ochrany s účinkem absolutním tak, aby o nich užívalo se obdobně zákonných předpisů o vlastnictví a vůbec o právech na věcech movitých, pokud to jest vůbec přípustno přirozenou povahou těchto energií.

Že se přes tuto úplnou analogii budou jevíti v praksi a životě jisté odchylky, zejména pokud se týče provádění žalob vlastnických, podmíněné zvláštními fyzikálními vlastnostmi elektřiny, jest ovšem pravda. Rovněž bude možnost služebností na elektřině zejména usus neb ususfructus velice obmezena, ano usus a ususfructus budou zpravidla vyloučeny; avšak to není pranic, co by jenom a jenom při elektřině se jevílo, nýbrž jeví se i při jiných věcech skrz na skrz hmotných, jako při věcech quae usu consumuntur.

Uzmul-li rušitel vlastníku věc stravitelnou a skutečně ji strávil, pak ovšem věc přestala existovati a rušitel nemá více restituendi facultatem. Proto třeba naň nastoupiti žalobou na náhradu, jejíž právní základ však přece jest právo vlastnické žalobcovo, v našem pak případě obdoba práva vlastnického.

Je-li dále věc taková, že ji nemožno rozeznávatí od věcí jiných téhož druhu, tedy zpravidla dle § 371 zák. obč. nebude předmětem žaloby vlastnické, poněvadž nelze ji takovým způsobem popsati, aby se rozeznávala od podobných věcí téhož druhu.

Podobné zjevy a modifikace obdobné žaloby vlastnické jeví se také při žalobě, jejíž předmětem jest elektřina — a to pro její zvláštní vlastnosti fyzikální.

Rušitel, jenž držitelu elektřinu úplně uzmul takovým způsobem, že se proud vlastníku neb výrobci (elektrárně) více nevrací, na příklad odvedením proudu do země, nemá vůbec více možnosti, aby uzmutou energii vrátil, poněvadž se ztrácí, neb alespoň z moci lidské úplně vymyká. Rušitel tedy nemá více možnost vrácení čili facultatem restituendi. Z toho ale nenásleduje, že by v takovém případě, jak *Pfleghart*, str. 56, za to má, obdobná vindikace elektřiny byla vyloučena pro velkou pomíjejičnost tohoto statku, spíše sluší, tvrditi, že se v takovém případě, jak *Windscheidt*, P a n d., § 193, str. 548 vykládá, nárok vlastníka na vrácení věci přemění v nárok na náhradu interesse.

Jinak má se věc, když rušitel zapne do proudu cizího způsobem neoprávněným svoje stroje neb svoje lampy, proudu toho užije a pak po náležitém užití jeho síly proud zase nechá prouditi nazpět ke vlastníku.

Ku porozumění tohoto případu jest třeba kratičkého výkladu o silách elektřiny kinetické, čili proudu elektrického.

Vidíme, že se těžké vozy motorové na elektrické dráze ženou elektrickým proudem, který se z drátů svádí na kola vozu. Ta síla, která vozy pohání, jest elektromotorická síla, řekněme krátce síla hnací, která nahraňuje na příkl. potah koňský neb pohon parní.

Tato síla hnací měří se na volty.

Tato elektromotorická síla se vykonáváním fysické práce a sice poháněním vozů, rovněž jak rozžhavením uhlů neb drátů v lampách spotřebuje.

Avšak elektrický proud se proto neztrácí zcela, spotřebují se jenom volty — a proud zbaven napnutí neb síly hnací vrací se kolejemi ku elektrárně — jsa své síly elektromotorní zbaven jako naprosto vysílený kůň své síly tažní. Proto můžeme na koleje beze všeho nebezpečí vstoupiti, třeba jimi se proud vrací — avšak jiné vlastnosti podržel.

Má totiž proud mimo sílu elektromotorní také ještě sílu lučební jevíci se na příkl. v tom, že, projde-li roztokem dusičnanu stříbrnatého, způsobí, že se stříbro sráží. Tato síla proudu možno snad říci chemická se měří ampèry, jimiž se vyznačuje, kolik

stříbra dovede proud z roztoku vyloučiti. Vykonáním práce elektromotorní tedy k lepšímu znázornění řekněme poháněním vozu spotřebovala se hnací síla proudu čili volty, avšak jiné vlastnosti, jako síla chemická, t. j. ampèry zůstaly netknuty a proud zbaven síly mechanické neb elektromotorní vrací se ku elektrárně, ale jeho síla chemická, ampèrová, zůstala a když ji měříme ampèrmetrem, jest po vykonané práci elektromotorní (hnací) v kolejnicích právě tolik ampèrů jako před tím.

[Sledujeme tu výklad, jaký podává *Pipia*, cap. 1., str. 6, »la corrente ritorna al magnete dove e stata generata e la sua quantita o intensita misurata in ampere e sempre uguale in tutto il circuito.«.] Ampèry tudíž zůstávají a jen volty se spotřebovaly.

Zapnul-li rušitel bezprávně, jak nahoře řečeno do cizího proudu svůj stroj a užil jej ku hnání toho svého stroje čili k vykonání práce, tedy proud nekonsumoval, nýbrž spotřeboval toliko jeho sílu hnací (volty).

Avšak dle nynějšího stavu elektrotechniky stal se takový proud, zbavený síly elektromotorní čili napnutí, věcí pro obchod dále nepotřebnou neb bezcennou, poněvadž jest zbaven své síly pracovní (*Pfleghart*, str. 57).

Z toho pro nás právníky následuje, že i v tom případě, když rušitel uzmul cizímu proudu elektrickému napnutí čili sílu elektromotorní (volty), sluší takové uzmutí pokládati za uzmutí celého proudu bez možnosti vrácení a proto také i v tomto případě na místo nároku na vrácení věci nastupuje nárok na náhradu interesse — avšak prvotní základ žaloby zůstane v obojím případě obdobné vlastnictví žalobcovo. Týž i ve sporu o interesse bude museti tvrditi a dokazovati svoje právo quasivlastnické na uzmuté elektřině a žalovanému i v tomto sporu budou na prospěch námitky, které by mu byly na prospěch proti čisté žalobě vlastnické na vrácení věci, na příkl. exceptio rei venditae et traditae, že elektřinu koupil — aneb může namítati nutně učiněné náklady.

Avšak, jak již podotknuto, nejsou tyto odchylky žaloby vlastnické nic, což by jedině při elektřině se jevílo; nýbrž shledáme podobný zjev i při věcech, quae usu consumuntur, na příkl., kdo cizí uhlí spálil, bude museti nahražovati cenu celou, třeba že zbylo dosti popele, který není ani zcela bezcenný. Pravdou však jest, že na místo rei vindictae, čili právě žaloby vlastnické, jejíž účelem

jest vrácení věci, při elektřině zpravidla nastupovati bude žaloba na náhradu, poněvadž zpravidla již samým uzmutím pozbývá existence, neb alespoň hospodářské ceny a tak dalece jest pravda, že rei vindicatio při elektřině má význam podružnější. (Rozumí se, že tu nejednáme o žalobě na vrácení nabitých akumulátorů, která jest obyčejná vindikace na vrácení věci hmotné.)

Podle toho nezdá se býti správně, že (jak *Pipia*, str. 15, praví) při elektřině ve většině případů výkon žalob vlastnických by byl nemožný, neboť na místo rei vindicatio nastupuje žaloba na interesse a druhá obdobná žaloba vlastnická, proti **částečnému** porušení při elektřině naopak nabývá mnohem zvýšeného významu, než při obyčejných hmotných věcech.

Proti částečnému porušení práva vlastnického hájí se totiž, jak známo, vlastník negatorií čili žalobou zápůrčí.

Při věcech hmotných nastává takové částečné porušení cizího vlastnictví zpravidla teprv tenkrát, když neoprávněný rušitel svoji věc hmotnou přivedl do skutečného hmotného spojení s cizím vlastnictvím, tedy když dle známých školských příkladů nosič neb trám do cizí zdi zasadil, aneb když na cizí zeď něco přizdil, neb ji něčím zatížil atd.

Při elektřině však ku porušení kinetické t. j. hospodářsky cenné elektřiny čili proudu takového skutečného hmotného spojení ani zapotřebí není; neboť na elektrický proud působí již účinně, když toliko v jeho sousedství neb na blízkou něho postaví se dobrý vodič na příkl. velký předmět železný neb měděný.

Pak následkem soubudu (indukce) předmět ten účinkuje tak na elektrický proud, že se buď zeslabeje, neb alespoň, jiným směrem odvádí.

Rovněž tak tomu bude, když se na blízkou elektrického vedení čili lépe řečeno v příslušné blízkosti (v poli) položí neb postaví jiné vedení, takže proudy navzájem na sebe účinkují a se porušují.

V tom spočívá alespoň částečné porušení práva k elektřině a volného užívání téže a takové porušení může dle obdoby zák. obč. býti podnětem žaloby zápůrčí; tu však nastává nám teprv řešení nejnepřehlednější otázky, totiž: zda-li ono zařízení neb umístění předmětu, jaký na stávající proud účinkuje škodlivě následkem

soubudu, jest na straně žalovaného jednáním neoprávněným, když je předsevzal neb umístil na svém vlastním pozemku na svém vlastnictví?

Představme sobě následující dva konkrétní případy, které snad mohou býti praktické.

Drát elektrického vedení z elektrárny napnut jest nad šindelovou střechou velkého skladiště spediteurova.

Spediteur z důvodů bezpečnostních kryt šindelový odstraní a nahradí jej krytem z plechu železného neb měděného. Tato velká kovová plocha však účinkuje tak silně na elektrický proud ve vedení neb v drátech již třeba několik roků stávajících, že proud přestane pravidelně neb řádně účinkovati neb se značně zeslabí.

Druhý příklad: V parku velkostatkáře byl postaven vysoký železný stožár sloužící k vytahování vlajky, avšak tak na blízkou elektrického vedení, že jest proud porušen.

V obojím případě, totiž jak spediteur co majitel skladiště, tak majitel parku brání se § 1305 zák. obč., že užívají toliko svého práva jsouce na svém majetku (qui iure suo utitur atd.).

Přes to oba případy na první pohled od sebe se liší značně.

Spediteur odstraní šindelovou střechu a nahradí ji plechovou, učinil jenom zcela obyčejné opatření, k jakému snad dokonce byl donucen pro bezpečnost majetku; snad dostal i v ohledu tom příkaz příslušného úřadu policejního neb stavebního.

Naproti tomu majitel parku postavil dílo neobvyklé, neboť obyčejně k takovým účelům postaví se stožáry dřevěné.

Dle zásad práva římského (*Randa*, *Eigenthum*, první vyd., str. 105) by mohl proto býti majitel parku žalobou zápůrčí dohnán, aby stožár železný odstranil, poněvadž jest to opus neobvyklé, jež třeba nepřímě pro souseda jest škodlivé.

Naproti tomu proti spediteurovi žaloba by zůstala bezúčinná, poněvadž týž vykonal jen stavbu zcela obvyklou a při skladištích i nanejvýš potřebnou.

Stejně by asi rozhodnuto bylo dle nynějšího německého obč. zák., poněvadž týž v § 906 dává vlastníku pozemku práva, aby domohl se zákazu, když z pozemku souseda obtěžují jej výpary, kouř, hluk, teplo atd. (und ähnliche Einwirkungen) způsobené **neobvyklým** užíváním pozemku.

Avšak, jak *Randa* l. c. podrobně ukazuje, rak. zák. občanský této zásady obmezení práva vlastnického možným zákazem neobvyklého užívání nepřijal, ač snad de lege ferenda bylo by žádoucí, aby se také o vlastnictví stanovilo, že jenom civiliter v mezích obvyklé slušnosti vykonáváno býti smí, jak zejména *Steinbach*, Ersatz an Vermögensschaden, Wien 1888, se toho domáhá.

Dle pozitivního zákona rak. to však neplatí a tak by musela k vůli železnému stožáru elektrárna svoje vedení překládati neb izolovati.

Vidno, že tu ani analogické užití zák. obč. nestačí, což jest ovšem pro případ soubudu elektrického tím odůvodněnější, poněvadž při něm z pozemku neb majetku sousedova (ze střechy kovové, ze železného stožáru) do elektrického vedení pranic nevniká a snad spíše naopak elektrický proud na kovové předměty neelektrické působí a tím se zeslabuje.

Vidno, že tu třeba zákonného upravení buď cestou správní, neb soukromoprávnou — jak děje se zákonem anglickým a francouzským, jenž má přesné ustanovení o tom, jak již při zakládání elektrických podniků třeba dbáti toho, aby zabráněno bylo škodlivému soubudu a jak proti němu chráněny býti mají již stávající závody elektrické. U nás na ten čas, pokud není již zvláštních zákonných předpisů o užívání elektrických proudů, ba ani zvláštních předpisů o zakládání podniků elektrických a zařízení sítě vodící bude možno docíliti úspěšných výsledků rozumným užíváním řádu živnostenského a stavebního.

V prvním ohledu bude třeba zařaditi elektrárny pod § 25 ř. živn. a sice nejen proto, poněvadž budou zpravidla užívati zvláštních motorů na příkl. strojů parních neb síly vodní, ale též z toho důvodu, že při užívání elektřiny větší mírou zvyšuje se i pro okolí nebezpečí požáru. Bude tedy třeba zpravidla zvláštního řízení a schválení provozovárny.

Dále doporučuje se, aby se ke kommissionálnímu jednání volali všichni interessenti, jichž práv a zájmů se nový podnik týkati může a netoliko majitelé bezprostředně sousedních pozemků a budov, jak by se dle slova »Anrainer« (soused mezující) dalo snad souditi. Bude tedy záhodno volati také majitele závodů a zařízení elektrických, jichž vedení (dráty) jdou v takové snad blízkosti

nového projektovaného podniku, že jest se nadíti rušivého účinku soubudem — třeba závody samy (budovy a pozemky) nikterakž nesousedily.

Podobně, jak již podotknuto, jest se zachovati úřadu stavebnímu, jak zejména vychází na jevo, mám-li na mysli onen nahoře vylíčený případ konkrétní, když spediteur na své skladiště na místě střechy šindelové, dává kryt měděný neb vůbec kovový. Obezřetnost, kterouž zvláště každý úřad správní osvědčovati musí, káže, aby ke stavebnímu jednání volán byl i majitel sousední sítě elektrického vedení a při komissi dá se pak věc třeba vyřídití dohodnutím. Pak-li ne, tedy při nynějším nedostatečném zákonodárství bude majitel sítě, neprokáže-li se řádným právem k vedení téže na tomto místě, donucen, jeví-li se škodlivý účinek kovové střechy na proud elektrický, buďto aby drát s dostatek isoloval, neb aby jej přeložil.

Prokáže-li držitel elektrické sítě své právo ku vedení právě na dosavadním místě, pak bude museti spediteur hraditi náklad isolování neb přeložení vodícího drátu.

Podobně tomu bude, ukáže-li se následkem podniku nového potřeba přeložení neb isolování neb vůbec změny sítě již stávající; tu zpravidla nový podnik bude museti hraditi náklady těchto změn, k nimž podnět dává, jak již zmíněno při výkladu švýcarského zákona ohledně podniků se slabými a silnými proudy elektrickými.

Vůbec budiž dovoleno vysloviti zde náhled, že pro úřad správní ještě častěji jevíti se bude potřeba rozhodování v otázkách v příčině užívání elektřiny než pro úřad soudní, tak že správní úředník neobejde se bez znalosti alespoň základních pojmů o elektřině a právních vztazích téže.

Co pověděno zde všeobecně o zakládání a provozování závodů elektrických, dochází alespoň zásadního uznání v nařízení rak. ministerstva obchodu a vnitra z 25. března 1883 č. 41 říšs. zák. z r. 1883 jednajícím o živnostenských závodech na výrobu a vedení elektřiny ve smyslu §§ 30 a 33 řádu živ.

Především v § 1 tohoto nařízení prohlašuje se po živnostensku provozované zařízení závodů na výrobu a vedení elektřiny pro osvětlování, pro přenášení síly a pro jinou živnostenskou neb

domácí potřebu, jakož i živnostenské provozování těchto závodů za živnost koncessovanou.

Tedy nejen zařizování elektráren, ale i živnostenské provozování t. j. výroba elektřiny k naznačeným účelům jest podmíněno koncessí.

Vyšší stupeň důležitosti takových podniků pro veřejnost uznán tím, že k udělení dotyčné koncesse zmocněn nikoliv snad politický a živnostenský úřad I. stolice, nýbrž úřad zemský (§ 1); ano ani na tom nezůstalo; neboť § 5 předepsáno, aby v závažnějších případech, zvláště jde-li o přenášení síly před schválením zařízení závodu — vykonaná šetření skrze politické úřady zemské předkládána byla k posouzení ministerstvu obchodu.

Zdá se nám, že tu úřední ingerence až do ministerstva jest přílišná a že může býti i na újmu podnikateli, který investovaného kapitálu chce v brzkou užití. Také doufáme, že zařízení elektrických závodů též u nás záhy tak zobecní, a že nabyté při tom zkušenosti odborné a technické tak se rozšíří, že stačí definitivní schválení politického úřadu zemského. Takovým způsobem zachovaly by se pro podnikatele alespoň dvě instance, aby mohl podati odvolání z nálezu zemského úřadu politického na ministerstvo; kdežto všechny opravné prostředky jsou vyloučeny, předkládá-li se věc ihned ministerstvu.

Podnikatel musí se dle § 2 vykázati průkazem způsobilosti.

Zřízení závodu dle § 4 budiž schváleno dle ediktálního řízení ř. živnostenským předepsaného za přivzetí znalců a přihlíženo budiž k okolnostem místním a k požadavkům policejního dozoru.

Sluší tedy mezi živnostenské provozovárny § 27 řádu živnost., při nichž třeba zvláštního řízení ediktálního vřaditi také elektrárny a rozumí se pak, že již ediktem vyzváni jsou všichni interestenti dle § 29 živ. ř., aby své zájmy hájili. Nepochybujeme ani o tom, že také správa telegrafu a telefonu, pokud se jí zamýšlený závod týče, jest »Anreiner«, čili mezující soused dle § 29 ř. živ., a tudíž zvláště o řízení zpravena býti má. K tomu stanoví § 4 min. nař. ještě výslovně, že zamýšlený závod zvláště škoditi nesmí telegrafnímu vedení, pod čímž ovšem rozuměti třeba též telefonní vedení, poněvadž jest jen druhem telegrafního vedení.

Jinak ale jest dodatek ten velmi neurčitý a neobsažný, poněvadž neobsahuje žádného ustanovení o tom, kdo ustoupiti neb vůbec, co se státi má, když na příkl. nastane kollise mezi zájmem elektrárny a správou telegrafu, kdo nese náklady event. přeložení neb izolace atd.

Ostatně ministerské nařízení, jak se zdá, dobře jest sobě vědomo své nedostatečnosti a proto v § 5 slibuje, že podrobnější předpisy vydány budou zvláštním regulativem, na nějž ale dosud nedošlo, nýbrž nařízením z 20. prosince 883 č. 188 říšs. zák. z roku 1884 vysloveno jen, že svrchu vylíčené nařízení v celém obsahu i na dále v platnosti zůstává.

Pokud se týče stránky soukromoprávní, jest zjevno z nápisu a obsahu tohoto nařízení, že nemělo úmyslu a účelu upravovati takové poměry; přece však ve svých důsledcích i pro poměry soukromoprávní jest velice závažné; neboť kdo připouští, že lze elektřinu po živnostensku vyráběti a dováděti neb alespoň vésti, důsledně musí uznati oprávněného výrobce alepoň za quasivlastníka výrobku, jemuž důsledně také přísluší právo, aby svůj výrobek jako zboží dále zcizoval a za úplatu do obdobného vlastnictví neb užívání jiných předával neb odevzdával.

Důsledky tohoto nařízení ministerstva vnitra a obchodu vyhlášeného říšským zákonníkem pro budoucí upravu postavení elektřiny kinetické v právu soukromém a jeho soukromoprávní vztahy jsou tedy tak závažné, že třeba sobě zvlášť uvědomiti, že prohlášením buzení elektřiny v závodech za živnost koncessovanou uznána jest

1. práce generatorů čili budících strojů v závodech elektrických jako původní způsob nabývací alespoň obdobného práva vlastnického, totiž jako »výroba« neb specifikace, neboť nařízení dle nápisu svého jedná o živnostenských závodech »na výrobu« a vedení elektřiny.

2. Tím také implicity uznána elektřina uměle buzená jako živnostenský výrobek, tedy jako scizitelný hospodářský statek. Tomu také odpovídá skutečnost, že rakouské zákonodárství alespoň cestou nařizovací uznalo pro obchod s elektřinou kinetickou význam elektroměrů a elektrických počítadel; neboť nařízením ministerstva obchodu z 3. máje 1894 č. 82 ř. z. předepsáno jejich úřední cejchování.

3. Uznána implicity možnost obchodu čili živnostenské výměny vyrobené elektřiny kinetické jako zboží v základě smluv soukromoprávních; neboť na základě § 37 živnost. řádu z roku 1883 má každý živnostník právo prodávati svoje výrobky a obchodovati s takovými výrobky, třeba by jich sám nebyl vyrobil.

Dojde-li tedy na upravení soukromoprávních vztahů elektř. kinetické, bude třeba šetřiti těchto důsledností alespoň tak, aby nedošlo na rozpor mezi právem soukromým a tím, co již předepsáno řád. živnost. a jeho dodatky.

§ 4. Možná-li tradice elektřiny?

Pro velkou důležitost tradice pro nauku o vlastnictví budiž dovoleno krátké zkoumání, možno-li při translativním nabývání elektřiny užití předpisů našeho občanského zákona o tradici v případě tom, když zákazník od elektrárny k účelům osvětlování, topení, vaření neb ku pracím mechanickým atd. — dostává elektřinu kinetickou čili proud.

Jak jsme již v úvodu pravili, záleží fyzikální povaha elektřiny dle novějších výzkumů toliko ve vlnivém pohybu aetheru a dochází-li proud elektrický vycházející z centrály neb z elektrárny zákazníka, nenastává žádná výměna hmoty mezi elektrárnou a zákazníkem, nýbrž vlny aetherické čili pohyb aetheru v elektrárně uměle vyvolaný pokračuje aetherem všude přítomným od elektrárny až k zákazníkovi.

Pod tradicí dle *Randa*, *Eigenthum*, § 11, str. 249, vyzníváme stručně přenesení držby ku věci hmotné, provázené úmyslem přenášeti a přijímati vlastnictví.

Objektivně tedy dle vylíčené fyzikální povahy při dodávání elektrického proudu nenastává žádné přenesení držby věci hmotné, ale přece statku hospodářsky velice cenného, neboť nelze přehlížeti:

a) Že elektrárna uměle vyvolaný specifický pohyb aetheru ovládá v jistých mezích a vzdor značné rozpínavosti neb prchavosti jeho alespoň na takovou dobu, kteráž na hodiny počítána býti může, takže jest právnicky závažná a trvalá, odpovídajíc povaze ovládaného předmětu.

b) Úmysl elektrárny a úmysl zákazníka čelí k tomu, aby ona vládla nad elektrickým proudem, čili dle jistých pravidel se spravujícím pohybem aetheru byla přenesena z elektrárny čili z výrobce na zákazníka, jenž má tedy úmysl accipiendi quasi-dominium, t. j. převzetí alespoň takové právní vlády, jakou nad elektřinou dle její povahy vykonati možno.

Můžeme tedy říci, že jsou zde po ruce alespoň subjektivní momenty tradice a proto odpovídá to běžnému názoru jak elektráren tak zákazníků, jako by jim elektrárna dodávala elektřinu právě takovým způsobem, jako vodárna vodu. Strany totiž mají a zjevně osvědčují skutkem svůj úmysl, aby ona skutečná vládla neboli skutečná moc, jakou vykonával výrobce nad svým výrobkem, čili elektrárna nad elektřinou v ní buzenou, přenesena byla na zákazníka. Dle názoru obou jednajících i tato skutečná moc neb vládla jest neobmezena — a proto jejich úmysl jest skutečný animus transferendi et accipiendi dominium, třeba pro pozitivní ustanovení našeho zákona občanského, jenž vlastnictví toliko na věcech hmotných (substanci majících) připouští, na elektřině dle našeho zákona vlastnictví není možné.

Ježto souhlasná vůle jednajících při právních jednáních jest nanejvýše důležitá, ano pro posuzování obsahu ujednání rozhodná, tak ani při smlouvě mezi elektrárnou a zákazníkem nemůžeme tuto souhlasnou vůli stran přehlížeti, vzdor tomu, že se dle stávající theorie nedostává předmětu ke tradici způsobilého, totiž věci hmotné. Dostává se alespoň statku čili předmětu cenného t. j. potřebám lidským sloužícího, proti ostatnímu světu dostatek omezeného, třeba nehmotného předmětu světa zevnějšího ve vylíčeném již smyslu práva francouzského.

Kdybychom stáli na tak výlučném stanovisku, jako občanský zákon německý, jenž co předmět práv věcných ba i držby připouští výhradně toliko věci hmotné — pak bychom musili ovšem důsledně přiznati, že dodnes platí pro elektřinu výrok *Gajův*, I. II., § 28: *res incorporales traditionem non recipere manifestum est*. Nebyla by pak při elektřině kinetické ani možná držba její, tím méně ale její přenášeti, které jest přece vnější povahou tradice.

Avšak náš občanský zákonník rak. zejména v 5. hlavě II. dílu jednající o odevzdání právě tak jako při výměru pojmu »věci« nestojí na stanovisku výlučné hmotnosti, neboť připouští i ode-

vzdání pohledávek, tedy věcí rozhodně nehmotných znamením (§ 427).

Poněvadž pak připustili jsme, že právní moc čili vládu nad elektřinou možno spravovati alespoň obdobně podle pravidel o vlastnictví, připouštíme též, že při elektřině možno užití obdobně zákonných předpisů o tradici.

Tradice pak, jak již řečeno, jest zjevným aktem, jímž dosavadní vládce a nastupující v základě souhlasné vůle své toho dokážou, aby předmět dosavadní právní vlády odevzdávajícího přešel do právní vlády přijímajícího nebo nastupujícího.

Dovádí-li se elektřina kinetická čili elektrický proud z elektrárny vedením do lamp neb strojů zákaznickových, tedy se elektrický vlnivý pohyb z elektrárny vedením rozšiřuje do lamp neb na stroje zákaznickovy, tam práci vykoná (svítí, stroj pohání atd.) a po té se zase do elektrárny vrací.

Tím však pozbyl proud své síly pracovní (volty) a teprv takto zeslabený neb ochablý se vrací.

Z toho následuje:

1. Že elektrárna, kteráž dle nyní již úplně běžného, ač ne zcela správného způsobu rčení elektřinu dodala — svou vládu nad elektrickým proudem úplně nepozbyla, naopak

2. následkem uzavřeného vedení zůstala elektrárna s proudem vždy v bezprostředním spojení, takže dokonce při ní zůstala fyzická možnost neb moc přetržení proudu čili zastavení vlnění elektrického.

3. Zákazník strávil neb spotřeboval toliko hybnou čili elektromotorní sílu proudu.

4. K tomuto účelu za souhlasné vůle obou stran přiveden proud aspoň na jistou dobu do oblasti právní moci čili vlády zákaznickovy — a v tom sluší hledati pojem a obsah quasi-tradice při elektřině kinetické neb při proudu elektrickém.

Vidno, že tu vyskytují se značné odchylky od tradice vlastnictví při věci hmotné, zejména jeví se značný rozdíl v tom, že elektrárna nepozbyla zcela vlády nad proudem elektrickým, dále zákazník užívá proud jen dočasně a spotřebuje jenom jedinou vlastnost jeho, ovšem nejcennější, totiž pracovní sílu elektromotorickou.

Nenastala tedy tradice, jak bývá při převodu vlastnictví hmotných věcí movitých, podle níž se odevzdávající veškeré vlády na věci vzdává, převáděje ji trvale do rukou přijímajícího; při dodání proudu elektrického jest omezení časové a jen částečné užívání na straně přijímatelově.

Poněvadž ale toto užití týče se nejcennější vlastnosti proudu, pro kterouž právě se vyrábí a poněvadž po spotřebování této alespoň hospodářsky nejpodstatnější vlastnosti proudu též hospodářské ceny pozbývá a statkem býti přestává, máme za to, že přes to můžeme užití alespoň obdobně předpisů o tradici našeho zákona občanského i při dovádění proudu k zákazníkovi za účelem vykonávání prací.

Ohledně místa, na kterémž nastává tradice proudu, budeme se tedy v každém případě tázati; na kterém místě podle vůle stran proud vstupuje do oblasti právní vlády zákaznickovy? — To může nastati na onom místě, kde vodící drát vstupuje do domu zákaznickova, jenž užívá proud příkladně k osvětlování schodů, chodeb atd. Na tomto místě může býti umístěn aparát čítací (elektroměr), aby se zjistilo, mnoho-li elektřiny zákazník převzal a v hořejším smyslu spotřeboval (síly pracovní) zcela obdobně, jak při vodovodech umístěn bývá vodoměr.

Když souhlasnou vůlí stran takový čítací aparát byl umístěn pak průchod proudu tímto sčítacím přístrojem dle souhlasné vůle stran jest quasi-tradicí a stanoviště přístroje sčítacího jest místem odevzdání (viz *Kohlrausch* v cit. pojednání *Zeitschrift f. Strafrechtswissenschaft* 1900, str. 494).

Kde však není umístěn žádný přístroj sčítací, poněvadž dovádání proudu děje se na příkl. paušálně, tu možno říci jen všeobecně, že obdobně odevzdání čili quasi-tradice nastává na onom místě a tou měrou, na kterém v mezích smlouvy vstupuje proud do oblasti právního vládnutí zákaznickova. To může tedy býti ono místo, na kterém vstupuje proud do mých místností aneb na mé lamy, neb na moje stroje pracovní po otočení kohoutku čili spojení proudu. Místo plnění má důležitosti praktické, právě při elektrickém proudu, neboť až k tomuto místu stihá elektrárnu nebezpečí dovádění. Zkušenost učí, že dlouhým vedením proud se zeslabuje a sluší tudíž toto zeslabení čítati na vrub elektrárny, kteráž

musí až k místu odevzdávání neb plnění udržovati proud ve smluvené síle.

Ohledně množství elektřiny (obdobně řečeno, jelikož tu měřena jest jen síla a nikoli quantum), kteráž do vlastnictví zákazníka přechází, rozhoduje smlouva čili souhlasně projevená vůle stran.

Svítil-li na příkl. zákazník ve svých lampách déle než ujednáno, nepřechází sice ono plus nad smluvený počet do quasi-vlastnictví zákazníkova, avšak poněvadž je strávil, musí cenu jeho zaplatiti a to možno i cenou větší než cenou smluvenou, poněvadž na příklad právě v hodinách večerních neb nočních pro větší poptávku má také proud mnohem větší cenu, až dvojnásobnou cenu než za dne (čímž sluší doplniti výklad *Pfleghart-ův* na str. 62, 63 a násled.)

Tím ovšem nechtěli jsme vyloučiti a také nevyloučili možnost, že rozumně předpokládanou loyální vůlí stran předmět smlouvy, totiž množství neb síla elektřiny může býti i mlčky rozmnožena. Tak právě tomu může býti v příkladu *Pfleghartem* l. c. uvedeném, když následkem hrozící bouře nastane velká tma, pročez zákazník neb abonment rozsvítí lampy své nikoliv, jak snad smluveno, v 7 hod., nýbrž již v 6 hod. Tu nemůže se ovšem od zákazníka žádati, aby sobě vyžádal od elektrárny teprv povolení k časnějšímu rozsvícení, nýbrž možno u rozumného dodavatele předpokládati souhlasnou vůli ku poměrně nepřilíšnému rozmnožení dodávky.

Zcela možno a myslitelno jest, a v našem pozitivním zákoně obč. také není vyslovena žádná překážka toho, že držení k elektřině (proudu) možno vykonávati zástupci neboli repraesentanty (*Randa*, Besitz § 20). Může totiž námi nahoře vytknuté výkony držební neb alespoň některý z nich vykonávati na místě vlastníka jeho zástupce. Jakmile seznáme, že tak tomu jest, pak připouštíme také možnost traditionis brevi manu i konstitutu při elektřině podle nichž pouhou souhlasnou vůlí stran se stává z quasi-vlastníka pouhý repraesentant nového nastupujícího vlastníka — neb z dosavadního pouhého správce neb schovatele stává se quasi-vlastník.

Možnost toho bije do očí zejména při elektřině v akumulátorech chované.

Že trvání takové držby jest velmi krátké, jen na hodiny (3—10) vyměřené, nemá na právní stav věci žádného účinku, neboť jen tenkrát by možnost držby byla vyloučena, kdyby užití elek-

třiny obmezeno bylo jenom na jediný moment, jímž by užití neb vláda sotva vzniklá také zanikala. Avšak tomu tak při elektřině není; vláda nad ní přece alespoň tak dlouhou dobu trvá neb trvati může, že připouští i opětovaného užívání.

Nelze tedy schvalovati náhled, podle něhož *Pfleghart*, str. 62, přípustnost traditionis brevi manu a constituti possessoris při elektřině vůbec popírá, neboť, jak ukázáno, jest možna držba na elektřině a jest možna i výměna osoby držbu tu vykonávající, a tím dána možnost obojího zmíněného druhu odevzdání, třeba snad tento způsob odevzdání při elektřině kinetické bude méně praktickým.

Připouštějíce tedy pro elektřinu kinetickou čili pro elektrický proud alespoň možnost obdoby tradice čili quasi-tradice, vyvozuje jenom důsledek prvním sjezdem českých právníků přijaté resoluce a získáme tím výhod, které tradice v soustavě našeho práva občanského vůbec poskytuje — poněvadž, jak ukázáno, možno následkem toho určití dobu, v které proud elektrický do vlády přejimatelovy přechází, jakož i místo, na kterém se tak děje — kdežto bychom této výhody úplně postrádali, přijímajíce snad pro elektřinu zásadu práva francouzského o přechodu práva k ní pouhou smlouvou.

Určením tohoto kritického místa a této kritické doby jest tedy také na jisto postaveno, až kam do které doby elektrárna za dodaný proud a jeho vlastností smluvené neb obyčejně při něm bývajících ručí; tedy je-li postaven vůlí stran elektroměr jako aparát sčítací — ručí elektrárna, že dojde proud ve smluvené síle tohoto aparátu sčítacího — kdežto za zeslabení neb snad uniknutí jeho po projití tohoto přístroje dodávající elektrárna více neručí. Jeví se tedy výhody tradice pro nabývání vlastnictví i při obdobném její užívání při elektřině kinetické.

B) § 5. Poměry obligační.

Jakmile vstoupíme do oblasti práva obligačního, ihned pocítujeme vánek volnosti práva obchodního, práva výměny a obratu statků.

Předmětem práv obligacních jsou (dle *Hasenöhrl*, Obligationenrecht I., str. 2) statky t. j. vše, co způsobilo jest, aby lidské potřebě sloužilo, tedy nikoli výhradně věci hmotné; třeba jenom, aby statky byly způsobilé, aby právním jednáním přecházely z právní vlády osoby jedné do právní vlády osoby druhé.

Tak seznáváme již v právu římském, že vývojem obchodu, netušeným rozšířením obratu a výměny přes meze původního malého státu, nedají se udržeti více strnulé meze věcí, které původně byly výhradně předmětem starořímského vlastnictví (res mancipii). Předmětem právních jednání stávají se všechna bona, t. j. právě všechny statky, tedy netoliko více res mancipii. Tato starobylá vlastnost stává se lhostejnou a na širokém poli velkého obratu statků rozhoduje (jak nám věhlasný romanista *Karlová* vykládá, str. 901 Římsk. dějin práv, II. díl 1901) jenom otázka, zdali předměty tohoto obratu jsou způsobilé, poskytnouti člověku jakousi výhodu, jakési commodum, jinak řečeno, mají-li vůbec vlastnost statků.

Tak i za účelem založení práv obligacních a zvláště kontraktních není třeba, aby předmět jejich byl »věcí« ve smyslu často námi vyloženého výměru *Ungrova*, zejména není třeba, aby byla hmotnou.

Nejvlastnějším působištěm práva obchodního jest právě právo obligacní — věcná a rodinná práva teprv v druhé řadě a dosti nepatrnou měrou jsou mu podrobena; za to kruh práv obligacních a kontraktních, jež spravují se právem obchodním, stále se šíří. Nyní pochopujeme také, proč zbožím ve smyslu práva obchodního (jak *Goldschmidt*, Handbuch I., 2, oděl., str. 526 vykládá) jsou všechny statky, které právně neb přirozeně schopny jsou výměny — netoliko věci a zvláště netoliko věci hmotné. Vždyť tato znamenitá vlastnost práva obchodního, že předmětem jeho může býti každý statek — netoliko věc hmotná již existující — jeví se zejména již v právu římském při smlouvě kupní — této prabuňce veškerého práva obchodního; neboť předmětem smlouvy kupní mohou býti věci nejen hmotné ale i nehmotné, ano v době uzavření smlouvy ještě ani neexistující. Tak již *Pomponius* v l. 8, § 1 de contrah. emp. 18, 1, dokládá, že lovec prodati může, co za jeden lov teprve uloví, neb rybář, co ryb vyloví atd., což již

prameny nazývají emptio spei. Co tu praveno o smlouvě kupní, to beze vší pochyby také platiti bude o smlouvě směnné, neboť také *Paulus* l. 1 D. de contr. empt. 1, § 1, k tomu poukazuje, že smlouva kupní vzala svůj původ ze smlouvy směnné (origo emendi vendendique a permutationibus coepit). Výměna statků a nikoliv pouze věcí hmotných jest tudíž pravým kolbištěm práva obligacního a důsledně též práva obchodního, v němž právo obligacní dochází vrchole svého vývoje. Právo obchodní jest tudíž podstatou svou moderní právo obligacní, a tím se také vysvětluje, že tam, kde toto moderní právo obligacní zvláště bylo kodifikováno, alespoň pro část obligacní nebude třeba, aby platil dualismus práva soukromého, totiž zvláštní právo obchodní vedle občanského práva soukromého — nýbrž že tu platí jedině právo obligacní jako ve Švýcarsku. Pro moderní právo obligacní jest tudíž zcela na místě odstranění zmíněného dualismu — kdežto pro práva věcná a zejména pro práva rodinná jest zavedení jednotnosti pro obchodní a všeobecné, občanské poměry, jak ji osnova ruského práva občanského zavádí, dle skromného názoru našeho na pováženou; neboť v právu věcném a nanejvýš v rodinném příliš silně účinkují ještě živlové národní a kmenové, kdežto právo obchodní právě z vlivu těchto živlů se vymaniti hledí, přijímajíc na sebe ráz práva platného pro výměnu statků mezi všemi národy kulturními.

Tedy v nynějším právu obligacním a obchodním jedině o to jde, zdali předmět jeho slouží potřebám lidským a jest schopen výměny.

Že pak elektřina kinetická po továrnicku buzená čili dle obecné mluvy vyráběná jest schopna výměny, prokázáno bylo tím, že ukázáno, že může býti předmětem držby, že držba může přecházeti z osoby jedné na osobu druhou a to v základě právních jednání a že možno tudíž při ní jednati při nejmenším o quasi-tradici.

Fysikální nehmotnost kinetické elektřiny v právu obligacním a kontraktním nám tedy není na překážku — ovšem pokud a právě proto, že jí člověk ovládá, neboť výměna v podstatě své značí změnu v osobě vládnoucího. Proto také i *Stubenrauchův* komentár z r. 1898 vyslovuje se při § 285 z. obč., že umělé světlo a elektřina jsou ovšem předmětem právního obratu (sind sehr wohl Gegenstand

des Verkehrs), třeba sobě netroufal pronášeti svůj úsudek o věčnosti neb nevěčnosti elektřiny.

Doporučuje se již k vůli celistvosti neb zaokrouhlení tohoto pouhého úvodu do práva elektřiny, abychom alespoň stručně pojednali o nejobyčejnějších právních jednáních, při nichž jeví se elektřina kinetická co předmět právní výměny neb obratu. Takovým předmětem bude elektřině blavně při smlouvách, kteréž povahou svou mají za účel výměnu statků t. j. tak zvané smlouvy dvoustranné neb oboustranné, jakéž však případněji bychom nazývati měli dle *Hasenöhrla*, Obligationenr. I., § 25, str. 350 smlouvami výměnnými. Při nich jedna strana straně druhé poskytuje smlouvou ustanovený a vyměřený *aequivalent* za plnění, k němuž právě tato druhá strana dle smlouvy jest zavázána. Nevyskytuje se tudíž žádná překážka, aby elektřina kinetická co statek člověkem buzený neb vyráběný, od něho, jak ukázáno, ovládaný, byla předmětem smluv dvoustranných neb výměnných na příkl. smlouvy kupní.

Mohou ovšem nastati různé modifikace tím způsobem, že dodavatel elektřiny, převzal smlouvou ještě jiné závazky než pouhé dodání elektřiny na příkl. zavázal se, že elektřinou dodanou docílí jistého účinku, jako vytápění neb osvětlení místností neb náměstí a ulic města.

K tomu účelu postaví i dodá též svoje přístroje.

Aneb dodavatel elektřiny zaváže se, že elektřinou jím dodanou bude konati jisté práce, na př. požene zákaznickovy stroje a dodá k tomu stroje elektromotorické.

Typem neb vzorem prvopočátečním jest však smlouva ta, kterouž jedna strana (elektrárna) zavázala se prostě dodati neb dovésti straně druhé za smlouvenou úplatu elektřinu kinetickou, jiného závazku mimo to nepřevzavši, — tak že jest to pak v zásadě pouze věci strany druhé, aby s dodanou elektřinou dle libosti k svým účelům a ovšem také svými přístroji nakládala, jí na svůj prospěch, jakkoli může, užila, neb třeba ji nepoužitou uniknouti nechala a tak se jí vzdala — k čemuž v zásadě oprávněna jest. Přístupováním jiných povinností mimo prosté dovádění neb dodávání elektřiny nastávají pak různé druhy smluv. Třeba jednati především o prvopočátečním prostém typu.

§ 6. Smlouva o prostém dodávání neb dovádění elektrické energie.

Živnostník N. uzavřel s elektrárnou smlouvu, podle kteréž ona se zavázala, že bude dodávati neb dováděti do živnostníkovy dílny na jeho stroje elektrický proud smlouvené síly po smlouvenou dobu za ujednanou cenu k tomu účelu, aby tímto proudem hnány byly stroje živnostníkovy na příkl. stroje šicí neb řezací atd.

Již dle předcházejících výkladů seznali jsme, že elektřina jest statkem, jenž může býti předmětem smluv obligačních. Proto spatřujeme ve smlouvě, jakou živnostník N. s elektrárnou uzavřel, smlouvu kupní, poněvadž jsou zde všechny její náležitosti souhlasnou vůlí stran určené, totiž přesně význačný předmět hospodářské ceny a přesně smlouvená cena.

Avšak proti našemu názoru činěny jsou závažné námitky, jimiž třeba se zabývati.

Především *Ludewig* v cit. článku v *Goldschmidtově* časopisu sv. 35., roč. 1889 praví str. 31, že předmětem smlouvy kupní mohou sice býti nejen věci hmotné, ale též práva, vůbec vše, co má samostatnou cenu a co jest způsobilé býti předmětem vlastnictví.

Ludewig pak rozhodně popírá, že by elektřina měla samostatné ceny a že by mohla býti předmětem vlastnictví; tudíž prý také nemůže přecházeti z vlastnictví prodávajícího do vlastnictví kupujícího. Zejména prý při smlouvě o přivádění proudu za účelem přenášení síly ukazuje se, že elektřina, neb elektrický proud co pouhý pohyb nemá samostatné hospodářské hodnoty, neboť elektrický proud (dle *Ludewiga*) může zase jenom vykonati, neb docíliti na strojích zákaznickových pouhý pohyb, který sám o sobě jest bez ceny a teprv, když jest náležitě přiveden ve spojení s jinými látkami, může vyráběti statky hodnotu mající a elektrárna dává k dispozici jen svoji sílu a nikoliv předmět samostatné hospodářské hodnoty. Proto *L.* spatřuje ve smlouvě té smlouvu o konání prací čili *locatio conductio operarum*.

Naproti tomu sluší uvážiti, že hodnota, čili cena každého statku a nejen elektřiny, jak *L.* se domnívá, ukazuje se teprv tenkrát, když se statku toho skutečně uži je, což stává se alespoň ve značné části případů tím způsobem, že se statek s jinými předměty přivádí v jakési spojení. Tak na příkl. dřeva

zvláště upraveného užíváme co krovů na stavbu, co topůrka ke kladivu, k lopatě, motyce atd. a přece nebudeme tvrditi, že dřevo nemá samostatné hodnoty. To platí o mnohých případech i o jiných látkách, o kovech, kamenech, ba i rostlinách atd. Hodnota statku spočívá právě ve způsobnosti jeho, aby bylo možno užiti ho k jistým prospěšným účelům — a této hodnoty elektrina má. Když se jí neužije, leží a mizí ovšem ladem, jako mnohý jiný statek.

Nesprávný jest dále náhled, že by předmět smlouvy kupní musel býti též způsobilým předmětem »vlastnictví« v přesném smyslu — neboť jest toliko třeba, aby byl předmětem majetku (Vermögen) t. j. majetkové právní vlády čili právního užívání — jinak by ani práva nemohla býti předmětem smlouvy kupní, neboť na právech není možno »vlastnictví« v přesném smyslu.

Dále elektrárna nepřenechává, jak se *Ludewig* domnívá, zákazníkovi pouhou sílu, nýbrž svůj hospodářský a tovární výrobek, jež po továrnicku ve svém závodě, ve své továrně byla vyrobila.

Třeba tedy nemůžeme podle dnešního stavu vědomostí fyzikálních podle výsledků badatelů *Hertze*, *Righiho*, *Marconioho* atd. spatřovati v elektrině a zejména v proudu elektrickém věc hmotnou, přece spatřujeme v ní statek, jenž jest způsobilým předmětem smluv a ve smlouvě, mající za účel dodávání neb dovádění proudu po továrnicku vyrobeného, za smlouvenou cenu, spatřujeme přes tuto nehmotnost proudu smlouvu kupní, jak také německý říšský soud byl uznal.

Tento názor nemohou zviklati také vývody *Blassovy* (Das Rechtsgut der Electricität), str. 43, »Die Rechtsnatur der Zuleitungsverträge«.

Blass má za to, že dovádění elektrického proudu zákazníkovi není proto smlouvou kupní, poněvadž prý elektrina není předmětem způsobilým pro smlouvu kupní, neboť pry se elektrině nedostává potřebné samostatnosti. Avšak *B.* na str. 44 sám dokonce prohlašuje, že elektrina jest »věcí«; ku pojmu »věci« však jest nezbytna samostatnost t. j. oddělenost a rozdílnost od ostatního světa zevnějšího, a takové samostatnosti se uměle po továrnicku vyrobené elektrině, obsažené ve zvláštních vodičích neb i v akku-

mulatorech upoutaně, také dostává, takže ji člověk ovládá, řídí, propouští, zastavuje atd.

Dale má *B.* za to, že jest zvláštní značkou smlouvy kupní, že se realizuje rázem, jedním momentem tím, že se prodaný předmět odevzdá a přijme, tak že nenastává žádné trvalé plnění neb snášení, jako při nájmu věci i služeb.

Tu však *B.* podle náhledu našeho přehlíží, že to není naprosto na újmu povaze smlouvy kupní, když koupený předmět neboli koupené množství toho předmětu odevzdává se postupně, sukcessivně, čili když se odevzdávání opakuje, neb delší dobu trvá.

Proto nelze souhlasiti s *B.*, když konečně, aby se vyhnul, jak myslí, všem obtížím, pokouší se o to, aby konstruoval zvláštní smlouvu dováděcí (Zuleitungsvertrag sui generis, str. 56), jež má býti podstatou svou něco jiného, než smlouva kupní. Takovou zvláštní smlouvou dováděcí má býti dle *B.* ona smlouva, jež jednoho kontrahenta zavazuje, aby ve vedení neb ve vodiči docházejícím druhého kontrahenta trvale (in continuo) pohotově udržoval předmět dovádění, smluvených vlastností ke konsumu neb k dispozici druhého kontrahenta, a jež tohoto druhého kontrahenta oprávnjuje k smluvenému konsumu neb užívání, naproti čemuž jest povinen platiti smlouvenou úplatu.

Avšak tu jsou po ruce všechny podstatné vlastnosti smlouvy kupní — a co jest tu zvláštního, není povaze smlouvy kupní nikterakž na újmu. To jest v první řadě kontinuita, jinak řečeno opětované odevzdání; neboť také zákazník, jenž elektrický proud odbírá, nepřejímá jej stále, trvale, nýbrž v přestávkách, tedy opětovaně na příkl. jenom ve dne v obyčejných hodinách pracovních, neb jenom večer k osvětlování svých lamp. Toto opětované plnění není však pranic zvláštního, nýbrž ukazuje se při smlouvě kupní v nejrůznějších formách, zejména při smlouvách dodavacích, na příkl. koupím uhlí na celou zimu a vyhrazuji sobě, že dodáno býti má pokaždé na moje požádání; totéž platí v tom případě, předplatím-li se v městském vodovodu na celý rok na dodávání vody potřebné, neb na dovádění plynu do svého domu. Jest sice pravda, že voda i plyn fyzikální povahou svou jeví mnohem intimnější t. j. těsnější souvislost neb kontinuitu než předměty pevné jako na příkl. uhlí — avšak přes tuto souvislost neb kontinuitu se i tu dodá-

vání a přejímání přetrhuje a děje se v jistých opakujících se dobách a dávkách, což není na újmu právní povaze smlouvy kupní.

Není to pak také prázdnou zvláštností, jež by zcela nový druh smlouvy zakládala, jak se *Bl.* domnívá, že dodavatel jest povinen, aby předmět měl ve smluveném místě i čase a ve smluvené jakosti pohotově — neboť tato vlastnost jest všem smlouvám společná a zakládá zcela všední povinnost každého dlužníka.

Každý dlužník jest povinen, aby byl hotov plniti předmět smluvených vlastností v náležitém čase a na náležitém místě. Není-li doba předmětu přesně ustanovena, musí dlužník předmět plnění pro věřitele mít pohotově, pokud se této povinnosti jiným zákonným způsobem nezbaví; jen vůči takové hotovosti může věřitel octnouti se v prodlení (*in mora creditoris*), když takto řádně nabízený předmět přijmouti váhá, o čemž srov. *Kohler*, Jahrb. f. Dogmatik XVII., 8, jehož názory také z valné části přijaty novým obč. zákonem německým.

Vzdor námitkám *Blassovým* máme tedy za to, že prosté dovádění proudu za smluvenou cenu jest smlouva kupní, poněvadž není správně, jak se *B.* domnívá, že by předmětem téže mohly býti jenom »věci« a práva, kdežto jím mohou býti vůbec veškeré statky — jakými jest také elektrina.

Nelze ovšem popřít, že při dodávání neb dovádění proudu elektrárnou za určitou cenu k zákazníkovi jsou jisté zvláštnosti neb odchylky od typického vzoru smlouvy kupní — avšak máme za to, že tyto odchylky nejsou tak podstatné, aby měnily neb zvrátily právní povahu smlouvy kupní.

K takové a sice nejvážnější odchylce poukazuje *Pipia* na str. 6. a na str. 263 a 264. Zákazník totiž, jemuž se proud přivádí na příklad k tomu účelu, aby jím hnal svoje stroje, nepotřebuje totiž úplně dováděný proud elektrický, nýbrž užije neb spotřebuje toliko jeho sílu hnací, jinak řečeno jeho napjetí na volty měřené; pro spotřebování této síly hnací vrací se proud zpětným vedením nazpět ku elektrárně — zbaven ovšem své nejcennější vlastnosti t. j. síly hnací. Proto *Pipia* má za to, že dovádění proudu za určitou cenu k zákazníkovi může se jevit jenom co koupě na-

pjetí (potenzialu) aneb hnací síly — jelikož jen tato se spotřebuje — jinak se proud ku prodávajícímu vrací.

Ovšem jest pravda, že při smlouvě kupní kupující zpravidla jest oprávněn, aby koupený předmět zcela spotřeboval, zpravidla ničeho z něho nevrací a zejména není smlouvou vázán aby z něho něco vracel. Takový závazek ku vrácení věci po náležitém upotřebení má toliko nájemce, nikoliv kupující. Proto má, *P.* za to, dodávání neb dovádění proudu zákazníkovi za smluvenou cenu jest zvláštní smlouva innominátní, ve kteréž se prostupují prvky jak koupě, tak nájmu, tak smlouvy námezdní.

Neváháme doznati, že námitka *Pipiova* proti povaze smlouvy kupní svědčí, totiž že se proud prodávající elektrárně vrací, jest dosti závažná a důmyslná, a že zasluhuje zvláštního vyvrácení, má-li povaha smlouvy kupní obstáti. Budiž tedy podotknuto:

1. Není to nikterakž úkazem ojedinělým, ano spíše úkazem zcela všedním, že kupující koupený předmět nestráví tak úplně, aby po něm nic nezbylo, třeba by k takovému úplnému strávení zásadně byl oprávněn. Tak kdo koupí slívy, nestráví pecky, z koupeného uhlí zbude popel, z masa kosti atd. Ano kupující celé řady předmětů jen užívá, avšak nestráví neb nespotřebuje, nýbrž nejvýš opotřebuje, jako nábytek, nádobí kamenné, skleněné. Ovšem, že není kupující smlouvou vázán, aby pecky, popel, kosti atd. prodávajícímu vracel, nýbrž on může i těchto zbytků užiti — avšak

2. také zákazník, jenž si dal dovést proud elektrický za určitou cenu k tomu účelu, aby jím svoje stroje hnal, neb svoje lampy osvětloval, nemá žádného smluveného závazku, aby po učiněné potřebě proud elektrárně vracel — nýbrž tento své nejcennější vlastnosti totiž hnací síly zbavený proud vrací se zpětným vedením k elektrárně sám o své újmě, bez jakéhokoliv přičinění zákazníka a bez jakéhokoliv smluveného závazku jeho.

Jakmile toho elektrotechnika dokáže, aby mohl zákazník strávit celý proud tak, aby i ampéry mohl spotřebovati, takže by se pak z proudu nic podstatného k elektrárně nevracelo, pak zákazník stráví také ampéry, maje k tomu co kupující plné právo — a sice právě tak, jako ten, kdož uhlí koupil, jest též oprávněn, aby popel spotřeboval, ano jest oprávněn a bude se také snažiti,

aby uhlí tak dokonale se spálilo, aby z něho zůstalo co nejméně a třeba i prázdného popele.

Dle nynějšího stavu elektrotechniky však, pokud nám známo, elektřiny kinetické nelze jinak užití než tím způsobem, že se proud — ovšem zbaven nejcennější síly — kelektrárně vrací — poněvadž elektrický proud právě krouží v kruhu v sobě uzavřeném, tudíž po upotřebení vrátiti se musí.

Dle pojmu čili v zásadě byl by tedy zákazník oprávněn strávit celý proud, volty i ampéry — kdyby to bylo fyzicky možno, neb kdyby elektrotechnika dovedla toho dokázati. Ostatně, jak již ukázáno, také spotřebování nejcennější vlastnosti neb části koupeného předmětu, po čemž koupený předmět pozbývá ceny hospodářské, svědčí pro povahu smlouvy kupní a proti smlouvě o nájem; neboť při smlouvě o nájem právě naopak podstata najatého předmětu alespoň tak dalece musí zůstati netknuta, aby bylo možno předmětu nájmu i na dále čili budoucně užívat, kdežto vracejícího se proudu po spotřebování síly elektromotorní více užívatí nelze.

Ano elektrárna proudu vracejícího se od zákazníka užívatí ani nesmí, neboť, kdyby tak učinila, oslabil by se tím také proud zákazníka docházející, takže by se témuž více nedostávalo toho, čeho dle smlouvy se mu dostávatí má.

Má k němu na příklad docházeti elektřina 110 wattů, jak ujednal podle smlouvy s elektrárnou. Seznali jsme, že watt jest součin volt $\times$ ampérem. Kdyby tedy zeslabil se v proudu kroužící ampéry, nedocházel by také zákazník ujednaný smlouvený čili koupený počet wattů. Tak zvané vracení se proudu od zákazníka k elektrárně jest tedy vlastně kroužení proudu, kterýž tímto kroužením po jistou dobu zákazníka dochází, byv v elektrárně přiveden na napjetí smlouvené výše. Na tuto skutečnost, zdá se, že nebyl obrácen zřetel proslulého autora italského.

Máme tedy za to, že ani námitky *Pipiovy* — ač dosti závažné a důmyslné, nemohou zvrátiti náš náhled, že smlouva o dovádění elektrického proudu za určitou cenu jeví se býti smlouvou kupní.

Věci kupujícího jest, aby proudu užil jak v mezích smlouvy nejlépe umí. Vracení se proudu po spotřebování jeho hospodářské ceny k elektrárně není prvkem neb článkem smlouvy, není smlou-

veným obsahem smlouvy, nýbrž leží v pojmu proudu v sobě uzavřeného, kroužícího (circuito, Kreisstrom).

Také duchaplný výklad jiného italského autora prof. *Ludovico Barassi* (ancora sulla natura del contratto per distribuzione della energia elettr.) odchylný od názorů *Pipiových* — jak již ukázáno — zavrhuje však přece povahu smlouvy kupní — nedovedl nás přesvědčiti o správnosti svého názoru, spíše naopak; z jeho důvodů nabyli jsme přesvědčení opačného než autor, poněvadž autorovy důvody příčí se namnoze pravdám skutečného života a skutečnému stavu elektrotechniky.

B. totiž na str. 13 a 18 a násled. přede vším theoreticky k tomu poukazuje, že třeba k tomu přihlížeti, zda-li zavázaný (elektrárna) má takový závazek, v němž převládá *dare* — aneb zda-li v závazku tom převládá *facere*; jestliže podstata závazku spočívá v tom, aby zavázaný svému spolukontrahentu věc toliko odevzdal (*dare*), jest po ruce buďto smlouva kupní neb nájem věci (k dočasnému užívání); jestliže však podstata závazku spočívá ve *facere*, t. j. převládá-li povinnost ke konání prací (prevalente la *faciendi necessitas*), pak nemůže prý býti řeči ani o koupi věci ani o nájmu věci — nýbrž toliko o smlouvě námezdní, přesněji o smlouvě o konání díla (*loc. cond. operis*).

V tomto theoretickém výkladu celkem s autorem možno souhlasiti, ač při převládající a opakující se povinnosti *facere* spíše mluvíti sluší o *loc. cond. operarum*. Aplikace však, čili užití této theorie na smlouvu o dovádění neb dodávání elektřiny zákazníkovi jeví se býti pochybena — dle náhledu našeho.

Barassi totiž na str. 20 má za to, že dodávání neb dovádění proudu elektrického sluší vřaditi mezi takové smlouvy, při nichž užívání (*godimento*), jakého se odběrateli neb abonentu dostává, jest současné čili soudobé s výrobou. Tu třeba jest prý trvalé, souvislé činnosti k práci zavázaného, poněvadž touže dobou, co se práce koná, zákazník výrobku nebo-li práce užívá; neboť nejedná prý se o výsledek, jenž by byl ukončenou věcí a nabytí existence po ukončené práci, nýbrž výsledek práce počíná a končí se touto prací, jako na př. při divadelních představeních, při výkonech dopravních. Tu jest prý zjevno, že *«facere»* daleko převyšuje *«dare»*; — diváci nebo-li obecnstvo berou požitek z představení současně s pokračováním produkce.

Představením počíná se požitok diváků a představením též se končí. *Barassi* má za to, že právě tomu tak jest při výrobě a dodávání elektřiny kinetické. Také tu prý majitel elektrárny musí pokračovati v souvislé činnosti, aby se vyvolal souvislý nepřetržitý proud, jehož užívání jest současné s výrobou.

Tu nenastává prý žádný převod vlastnictví, právě jako při divadelním představení nic nepřechází v držení diváka; tak prý též při dovádění proudu nic, žádná věc nepřechází do držení abonmentova a témuž právě jako diváku přísluší jen jakýsi užitek; přetržení požitku bez přetržení proudu prý tu není možno — a proud proto také prý nemá sám pro sebe žádné samostatné existence a nemůže proto býti předmětem právních vztahů. Poněvadž tedy převládající obsah povinnosti spočívá v souvislé, trvalé práci výrobní elektrárny (*facere*) a nikoli v odevzdání (*dare*), tedy dle *B.* jest po ruce *loc. cond. operis*.

Především přiznáváme duchaplnému italskému autorovi, že divadelní představení na př. dramatického díla neb koncertu skutečně má zvláštnost vytknutou, že tu plnění se strany zavázaného a užívání (neboli *accipere*) se strany oprávněného se počíná, pokračuje a končí se soudobně s výkonem účinkujících umělců.

Avšak při smlouvě o dodání neb dovádění elektřiny tomu tak není; tu není tak nezbytné časové souvislosti neb soudobosti mezi výrobou a odbíráním (*accipere* v širším smyslu jako *accipere creditoris*), jak se domnívá *B.* Porovnání s dramatickým kusem tu naprosto selhává, neboť

1. kdo jenom navštívil na př. hůtel, jenž má elektrické osvětlení co abonment elektr. centrály, sezna, že se elektřiny užívá zcela dle potřeby; na př. host přijde kteroukoli hodinu v noci domů, otočí kohoutek a rozsvítí si; hostinské místnosti se na příklad osvětlí v dobu zcela mimořádnou i za dne, když snad následkem blízkého lijáku se setmí.

2. Elektrárna může dodávati neb dováděti svým abonmentům výrobek čili elektřinu kinetickou již dříve vyrobenou a v reservoirech na dobu větší potřeby nastřádanou.

Akkumulátorové batterie, jejich účel a nynější rozšíření a užívání co skutečných reservoirů až na dobu 10 hod. tedy co nejpádněji vyvracejí nauku *Barassiho*. Tak jest to dnes úkazem

všedním, že elektrárna ráno vyrobenou elektřinu kinetickou uschová v akumulátorech až do večera, když jest největší potřeba, a pak večer i v noci obslouží svoje zákazníky elektřinou již ráno vyrobenou. Tedy o nutné soudobosti výroby a užívání se strany zákazníka, jakou *B.* vykládá, tu není řeči; taková souvislost a současnost jest jenom při prvotní výrobě, jako když ze silného článku neb z batterie osvětluje se žárovka síly toliko několika volt.

3. *Barassi* také nevšímá si toho, že elektrárna svůj výrobek nejen jako ve skladišti na delší dobu, byť i jen na hodiny počítanou, uložití může, ale že se svým výrobkem i jinak tak disponovati může, že jest s to rozdělovati jej na části, partie neb porce různé síly, jako kterékoliv jiné z boží, což také každodenně činí, anať zákazník jen takové množství zboží a takové síly dodá, jaké objednal. Tak na př. proud elektrárnou vyrobený může míti napjetí několik set volt — a různými přístroji (transformátory) přemění se na proudy slabší, na př. na 110 volt, ba i slabší, dle potřeby zákazníků (o čemž viz *Novák*, str. 202 a násled.).

Vše to nasvědčuje našemu názoru, že podle dnešního stavu elektrotechniky, dle níž elektrárny elektřinu po továrnicku vyrábějí, ji ukládají jako do skladišť na dobu potřeby (byť i jen na hodiny), ji rozdělují a přizpůsobují dle potřeby zákaznickovy na slabší neb silnější proudy, elektřina kinetická — aťsi hmotná neb nehmotná, jest skutečným továrním výrobkem a zbožím a že tudíž jednoduché scizení její jest smlouvou kupní neb dodávací, jež jest jen zvláštní druh prvě.

Také *Pfleghart* v druhém díle svého spisu: *Electricität als Rechtsobject*, Strassburg 1902, v části druhé, str. 227, 296 a násl. jest sobě vědom obtíží, které se vyskytují při učení neboli klasifikaci smlouvy o čistém úplatném dodávání neb dovádění elektrického proudu a má za to, že se tu jedná o novou odrůdu nájmu věci v širším smyslu, pachtu podobnou, neboť dle *Pflegharta* jedná se tu skutečně o dodávání věci, ale její odevzdání odběrateli nemá za účel přenášení vlastnictví k věci, nýbrž toliko přenechání její k užívání — a proto spatřuje ve smlouvě o dovádění elektřiny smlouvu nájemní, ač za to má, že se energie elektrická užitím se strany nájemce tak spotřebuje, že ji nelze doda-

vateli více navrátiti. Tak prý tomu jest i při nájmu prací neboli služeb (Dienstmiethe), kde též není řeči o vrácení konaných a objednaných prací, poněvadž byly spotřebovány — a přece jedná se o nájem.

Pro smlouvu kupní *Pfleghart* se vysloviti nechce, poněvadž dodavatel dovádí odběrateli elektřiny jenom k určitému, ve smlouvě přesně stanovenému způsobu užívání a nikoliv do vlastnictví, následkem čehož by byl oprávněn k jakémukoliv užívání.

Pfleghart však sám opětně uznává (na str. 296, 270), že se energie užitím spotřebojuje, ano, jak praví i »ničí« (vernichtet wird). Avšak užívání najatého předmětu nájemcem, nesmí jíti nikdy tak daleko, aby následek jeho užití věci rovnal se jejímu zničení. — Při tom, jak jsme již vylíčili, technicky není správné, že by energie elektrická takovým užitím byla úplně zničena — ona jest toliko zbavena své nejcennější vlastnosti, totiž »napjetí« — ostatní vlastnosti podržela — a s takovými se k elektrárně vrací. Připouštíme však, že i zbavení nejcennější vlastnosti slušno postavit na roveň výkonu vlastníka nad vlastní věcí a to jest příčina, proč životu a jeho potřebám nejlépe vyhoví názor, který smlouvu o úplatném dodávání neb dovádění energie elektrické pokládá za smlouvu kupní, ku kterémuž taktéž zde se známe, ač dobře nám známy jsou všechny obtíže tomuto názoru odporující. Proto sám *Pfleghart*, str. 229, připustiti a sám konstatovati musí, že týž názor právní počítající smlouvu úplatnou o dodání elektřiny ke smlouvám kupním doznal souhlasu ve vědě právní, v zasedacích síních parlamentů ano i v regulativech a stanovách elektrických podniků, kde všude mluví a jedná se o prodeji a koupi elektrické energie neb elektrického proudu ano ve francouzské mluvě nazývá se dovádění neb dodávání elektřiny zcela všeobecným a všedním způsobem koupí a prodejem »vente a revente«. Lausanneský právník jest pak zajisté na slovo vzatým znalcem francouzské mluvy právnícké a proto na váhu padá, konstatuje-li sám, že se dosud nedoslechl jiného pojmenování, zejména žádného takového, jako »louage«, jenž poznačuje nájem věcí i služeb neb prací.

Proto též pro občanské právo rakouské smlouvu o úplatném dovádění pouhé elektřiny pokládáme za smlouvu kupní neb dodávací a máme za to, že náhled ten odpovídá názoru

života a interessovaných kruhů, totiž elektráren a jich zákazníků, Zákazníci nazývají se elektrárnou »odběrateli proudu«, ano sami sebe tak nazývají; elektrárna praví, že jim dodává elektrický proud za napřed smlouvenou cenu a obě strany nakládají s proudem jako se zbožím, užívajíce při uzavírání smlouvy o dodání správně dovádění proudu také výslovně všech při smlouvě kupní obvyklých pojmenování.

Tak podmínky, podle nichž elektrárna král. hlavního města Prahy proud elektrický dodává, hned z předu mají název »podmínky prodávací elektrického proudu z elektrárny kr. hl. města Prahy k osvětlování soukromému, k pohonu motorů a k jiným účelům technickým«. Zákazník objednává proud podepsáním a podáním přihlášky, ve kteréž prohlašuje, že objednáva elektrickou energii pro svou potřebu a že se podvolují podmínkám, za kterými prodává se elektrické energie z elektráren Pražských.

Za tou příčinou obsahují také podmínky v § 7. ustanovení základní ceny — a to ceny prodejní — proudu elektrického k osvětlování a k pohonu motorů. Základem jest cena za jednotku 1000 wattových hodin čili jedné kilowattové hodiny.

Rovněž odpovídá to pojmu smlouvy kupní, jednají-li podmínky v § 8. o súčtování a placení spotřebovaného proudu elektrického a podává-li elektrárna zákazníkům měsíční účty za proud spotřebovaný v měsíci bezprostředně předcházejícím.

Forma smlouvy kupní tedy odpovídá skutečným názorům stran a jest také pro súčtování, určení doby trvání smlouveného poměru i jeho rozvázání jako smlouvy abonentní — velice pohodlná.

Podobná ustanovení o prodeji elektrického proudu a sice jak k účelům osvětlovacími tak k účelům hnacím (vente de l'énergie électrique destinée à la production de la force motrice; vente de l'énergie électrique destinée à la production de la lumière) obsahují též podmínky elektráren mnohých měst švýcarských, jak možno seznati z *Meili*, Der schweiz. Gesetzentwurf (Schweizer Zeitfragen) 1900, str. 42, s pozn. 1.

Rozumný výklad právnícký pokud možno s obecným názorem života má se srovnávati — nikoli však stavěti se mu na odpor, jak trefně ukazuje k tomu *Danz* v Grünhutově časopisu 1897, potíraje interpretaci odchylnou se od reálného života. Právníci pak, kteří jaksí sobě na tom zakládají, když výsledek jejich výkladů

přičí se názoru všech ostatních lidí — špatně sobě a stavu svému slouží. (Viz *Dove D. J.-Ztg.*, č. 1, ai 1902, o příčinách neoblíbenosti právníků.) —

Ovšem, že vyskytovati se budou také jiné případy, při nichž smlouva s elektrárnou uzavřená nebude čistou smlouvou kupní, nýbrž obsahovati bude též jiné prvky, zejména prvky smlouvy námezdní, převezme-li elektrárna povinnost jistých výkonů neb služeb, ano tyto prvky mohou pak takou měrou převládati, že pod jejich vlivem mizí povaha smlouvy kupní, přeměňujíc se v čistou loc. cond. operis. Tomu tak bude zejména v tom případě, zavázána-li elektrárna dle smlouvy nejen k pouhému dovádění svého výrobku čili elektrického proudu, nýbrž, když mimo to převzala ještě jiné povinnosti, totiž, když na příkl. propůjčí neb postaví ještě jiné přístroje jako motory, lampy a j. a jest smlouvou zavázána, že těmito přístroji svými a svým výrobkem (proudem), a svým dalším přičiněním (pracemi) dokáže smluveného výsledku na příkl. osvětlení neb vytápění, neb hnání mlýna atd. Kde však smlouva obmezena jest na prosté pouhé dovádění proudu za určitou cenu — jest po ruce typ smlouvy kupní. Kombinace a jiná povaha se nejlépejeviti bude při smlouvách o elektrické osvětlení, o nichž zvláště pojednáme.

Než k tomu přikročíme, sluší však přihlížeti k dalšímu obmezení odběratele elektrické energie ve způsobu jejího užívání.

Při koupi může kupec s koupeným předmětem (zbožím) zpravidla dle libosti nakládati, nabýváje nad ním vlastnictví neboli dle pojmu neobmezené svrchované vlády právní.

Nabyvatel elektrického proudu v základě smlouvy s elektrárnou nesmí však proudu toho užiti k účelu libovolnému, aniž smí užívatí při tom přístrojů jakýchkoliv, nýbrž smí užívatí jen takových přístrojů, jimiž projde a jimiž tudíž spotřebuje se jenom ujednané množství elektřiny.

Příčina toho jest ta, že by jinými přístroji spotřebováno bylo větší množství elektřiny, než ujednáno a to na újmu elektrárny a ostatních odběratelů, jak k tomu *Pfleghart*, na str. 77, ukazuje. Má-li na příkl. zákazník ujednáno, že elektrárna přiváděti mu bude proud k osvětlování dvaceti žárovek o 15 voltech, nesmí na místě nich dáti neb zapnouti lampy, které by více než 15 volt potřebovaly, nesmí zapnouti také více lamp a tím spíše rozumí se, že

nesmí na místě žárovky dáti lampy obloukové, při nichž jest spotřeba elektřiny mnohokrát větší než při ujednaných žárovkách. Podobně nesmí zákazník zpravidla onoho proudu, jež objednal ku práci neb hnání strojů za dne, užiti večer k osvětlování; příčina jest ta, že večer spotřeba elektřiny bývá největší a tudíž tou dobou elektřina jest nejdražší, kdežto k spotřebě denní bývá mnohem lacinější.

Nastává nám tudíž otázka, zdali taková obmezení jsou na újmu podstatě smlouvy kupní a jejímu obyčejnému výsledku, že kupující s koupeným předmětem zpravidla může volně nakládati.

Především sluší uvážiti, že řečená obmezení zakládají se právě ve smlouvě, ve srovnalé vůli stran, jimž při koupi ode dávna dáno na vůli činiti i ujednání vedlejší (*pacta adjuncta*), kteráž nejsou na újmu podstatě smlouvy kupní. Volnost stran při uzavírání takových smluv vedlejších již dle práva římského je veliká.

Mohou-li strany uzavřítí při smlouvě kupní dokonce *pactum de retrovendo* neb *emendo*, nebude také hořejší ujednání při dodávání elektřiny, obsahující obmezení v užívání, na újmu podstatě smlouvy kupní.

Dále sluší uvážiti, že zmíněná obmezující ujednání mají toliko za účel, aby předmět koupě co do množství a jakosti a tudíž také cena kupní odpovídaly přesně tomu, co ujednáno bylo, neboť nezachováním těchto obmezení by se předmět smlouvy co do množství, co do jakosti i ceny jednostranně, tedy proti ustanovením smlouvy rozšířil neb pozměnil.

Ostatně obmezení taková jsou jen důsledkem fyzikální zvláštnosti elektrického proudu, jehož větší síla uniká, je-li průměr vodičů neb zapnutého žárového tělesa větší t. j. silnější drát odvádí více elektřiny, zcela podobně jako roura o větší světlosti více vody odvádí.

Máme tedy za to, že taková obmezení nejsou sto, aby alterovala právní povahu smlouvy dodávací co smlouvy kupní, při níž elektřina převzala prostě povinnost přivádění neb dodávání elektřiny.

Rozumí se, že dodávající elektrárna má zjevný právní zájem v tom, aby se přesvědčila, zda-li zákazník smluvená ustanovení zachovává, užívá-li na příkl. lamp nebo motorů smluvené síly neb soustavy, jež má účinek na množství elektřiny.

Vyhražuje sobě tudíž elektrárna obyčejně právo kontroly. Anglickým zákonem Electric Lighting Act, totiž jeho posledním dodatkem (El. Lighting Clauses Act), jest toto právo kontroly dosti podrobně upraveno, k čemuž také *Pfleggart*, str. 78, ukazuje. Avšak ani toto právo kontroly se strany prodávajícího dodavatele není na újmu právní povaze smlouvy kupní, jak ihned pochopíme, vzpomeneme-li sobě, že i při dodávání plynu za určitou cenu (což jest nepopíratelně smlouva kupní) plynárně taktéž může příslušet a obyčejně dle podmínek přísluší podobné právo kontroly, jak se s plynem nakládá, jestli plynoměr dobře účinkuje atd. Čím bude větší volnost odběratele při užívání elektřiny, tím větší ovšem bude museti býti kontrola, aby zákazník této volnosti nezneužíval na újmu a škodu elektrárny a ostatních abonentů. V tom ovšem bude značné faktické obmezení užívání, třeba by se zásadně vyslovovala jeho neobmezenost. Tak na příkl. Sect. 18. Electric Lighting Act z r. 1882 vyslovuje, že podnikatelé nemají míti práva předpisovati formu lamp a určovati způsob užívání proudu — ale Sect. 24. El. Light. Act. z r. 1882 dává podnikateli dosti obšírné právo kontroly, právo přístupu za účelem prozkoumání přístrojů, vedení elektroměrů atd. za účelem zjištění množství spotřebované elektřiny, a Sect. 49. El. Light. Clauses Act stanoví, že množství dodané má býti měřeno úředně schváleným elektroměrem.

§ 7. O smlouvách za účelem elektrického osvětlování uzavřených.

Pipia, jenž o těchto smlouvách nejobširněji se rozepisuje ve známém spise svém, Capo V. »L'electricità e l'illuminazione«, pojednává napřed v smlouvách, majících za účel osvětlování veřejné, při nichž podnikatel následkem smlouvy s obcí podniká stavbu elektrárny — a pak teprv vykládá o smlouvách soukromníků s elektrárnou za účelem osvětlování jejich soukromých místností.

Na tuto cestu *P.* byl přiveden tím, že obce vyjednávající s podnikatelem (elektrárnou) osvětlování veřejné, obyčejně současně ujednávají, že podnikatel bude povinen i soukromníkům na jejich žádost obstarávati osvětlování za jistou maximální cenu, alespoň pro jistý obvod (na určitou vzdálenost).

Avšak cesta ta pro zjištění právní povahy nezdá se nám býti vhodná, poněvadž logickým počátkem a východištěm má býti případ nejméně složitý, totiž ten, když existující již elektrárna jako kontrahent uzavírá se soukromníky smlouvu na osvětlování aneb i s některou obcí na osvětlování náměstí, ulic, atd., neboť v tom případě mezi kontrahenty jest poměr čistě soukromoprávní a nejméně složitý.

Proto pojednáme především krátce o právní povaze smlouvy, kterouž elektrárna se zavazuje soukromníkovi dodávati neb dováděti proud elektrický za účelem osvětlování jeho obchodních místností, výkladních skříní, bytu atd., aneb správněji, kterou se zavazuje místnosti ty, jak smlouveno, na stupeň *X* normálních svíček elektricky osvětlovati. Od toho rozeznávati třeba přesně případ ten, jsou-li veškerá zařízení uvnitř domu, totiž lampy i vedení od vstupu do domu počínajíc, vlastnictvím soukromého zákazníka a přivádí-li elektrárna jenom proud elektrický jisté ujednané síly po jistou dobu. Nemá-li podle smlouvy ani povinnost udržovati soukromníkovy lampy a vedení v pořádku a je-li vyčerpána její smluvená povinnost skutečně jenom pouhým dováděním proudu čili továrního výrobku na přístroje zákaznickovy za smluvenou cenu buď paušální, nebo podle míry jednotné stanovenou — pak jsou po ruce náležitosti smlouvy kupní dle paragrafu právě předcházejícího.

Mohlo by se namítati proti povaze smlouvy kupní, že elektrárna nezavazuje se jenom k dovádění proudu, nýbrž spíše k jistému výkonu a dokázání jistého efektu t. j. k docílení osvětlování — avšak v našem případě tomu tak není. Je-li to věc soukromníková a zákaznicková, aby lampy a soukromé vedení udržoval v pořádku — t. j. ve stavu k docílení žádaného osvětlení způsobitelném, tedy elektrárna ručiti bude jenom za schopnost proudu, za jeho způsobilost k docílení žádoucího efektu, nikoliv prostě a vůbec za to, že efekt ten skutečně nastane (t. j. osvětlení té které místnosti s určitou intenzitou) — leč že by to bylo výslovně ujednáno; pak ale jest faktický případ také jiný, než jaký jsme právě předpokládali. Sluší tedy vyloučiti z této úvahy především případ, kde podle smlouvy t. j. srovnalé vůle stran elektrárna dodává neb dovádí jenom proud smluvených vlastností a při tom neručí za efekt osvětlování; neboť v tom pří-

padě jest po ruce čistá dodávka továrního výrobku čili smlouva kupní.

Prodávající a dodávající továrna ručí tu dle zásad smlouvy kupní a dle zásad o správě za to, že prodaný a dodaný výrobek dle § 922 zák. obč. má vlastnosti výslovně smluvené neb obyčejně při něm bývající a předpokládané, a že může výrobku toho užito býti k smluvenému neb v povaze věci ležícímu účelu. Bude tedy elektrárna v tom případě ručiti zákazníkovi zejména za to, aby proud měl takové síly, aby byl s to, osvětlovati lampy smluvené síly světelné čili svítivosti; na příklad při žárovkách smluvený počet volt; bude dále za to ručiti, aby proud v době smluvené, jako ve večerních hodinách od 7—11 atd., docházel a sice nepřetržitě a nerušeně — aby osvětlení nebylo přerušováno.

Zkrátka: elektrárna ručí v tom případě za smluvené vlastnosti proudu čili dodaného zboží, neručí však povšechně neb vůbec za to, že lampy zákaznickovy budou skutečně svítiti, poněvadž mohou nastati případy buď naprostého neb částečného přerušování neb poškození osvětlování, které nejsou zaviněny jakostí neb docházením proudu, nýbrž vadami soukromých lamp a soukromého vedení, jichž udržování ve stavu způsobilém neb schopném elektrárna nebyla převzala, nýbrž které zákazník sám udržeti má v řádném stavu, čehož nedbal; na příklad elektrický proud ze soukromého jeho vedení uniká dříve, než na lampy se dostane, poněvadž toto soukromé jeho vedení není náležitě izolováno anebo lampy nejsou schopny, byly snad příliš slabé, dráty byly jeho vinou přepáleny neb uhlík v lampě obloukové dohořel, nebo se pokazil atd.

Takové případy jsou zvláště způsobilé, aby prokázaly, že se tu nejedná o to, aby dodávající elektrárna způsobila, jakýsi efekt, aby konala jisté dílo se smluveným výsledkem, zkrátka: že tu není po ruce *locatio conductio operis*, nýbrž smlouva dodávací neb kupní, podle níž elektrárna jest zavázána, aby dodala za smluvenou cenu toliko na určité místo, tedy snad jen až k domu, neb až k odbočce neb sčítacímu aparátu svůj výrobek smluvených neb obyčejných a tudíž od obou stran souhlasně dle obsahu smlouvy předpokládaných vlastností.

Zcela jinak tomu však bude, jestliže elektrárna mimo neboli nad dodání proudu smluvené jakosti převzala ještě na sebe další

konání (*facere*, nikoliv pouze dare jak *Barassi* vykládá —) jako jsou udržování lamp, dodávání uhlíku do lamp obloukových, vláken do žárovek, udržování odbočného vedení od připojení až na lampy a ujednáno-li zvláště smlouvou, že elektrárna proudem přivedeným a vůbec svými přístroji a svým přičiněním dokáže a dovede smluveného výsledku osvětlování, t. j. převzala-li smlouvou povinnost, že skutečně, místnosti také budou elektřinou osvětleny v té intenzitě neb síle světelné, jak ujednáno. Pak jest po ruce smlouva o konání díla neb jest předmětem smlouvy účinek jaký nastati má činností elektrárny, k čemuž ona dodá též svoje přístroje a svůj výrobek.

Toho rozdílu *Pipia* podle názoru našeho alespoň s náležitou přesností nedbá, a proto dochází ne zcela přesných výsledků, jako by ve všech případech byla po ruce smlouva dodávací a spolu administrativní ve smyslu *Contratto di somministrazione* italského práva obchodního, (o němž nověji obšírně pojednává *Torquato C. Giani*, »Del contratto di somministrazione«, v *Archivio giuridico* 1902 fasc. 2.).

V tomto případě, když hlavní úmysl stran obrácen ne tak ku pouhému dodání elektrického proudu, jakož spíše k docílení skutečného osvětlení místností smluveným způsobem a když elektrárna docílení toho účinku převzala, ručí pak dle zásad o smlouvě námezdní, zejména dle předpisů §§ 1153 a násl. rak. obč. zák.

Docházíme tedy výsledku, že smlouva, kterouž elektrárna učinila se soukromníkem, toho obsahu, že elektrárna za určitý poplatek elektřinou od ní vyráběnou osvětlovati bude místnosti soukromníkovy až do určitého neb objemem stanoveného stupně — jest *locatio conductio operis* — čili smlouva námezdní o dílo.

Tohoto díla osvětlování neb toho výsledku elektrárna dosáhnouti musí po celou smluvenou dobu každého večera, neb každé noci, při čemž jí též náleží udržování všech přístrojů i lamp ve stavu služby schopném. Dílo elektrárny se tudíž opakuje po smluvenou dobu a jest tedy mezi stranami smluvený poměr takový, že povinnost elektrárny není splněna rázem, jediným výkonem, nýbrž výkony se opětuujícími a trvalými. Proto

by se zdálo, že jest po ruce mezi stranami spíše smlouva o konání služeb, smlouva služební (*locatio conductio operarum*) než smlouva o dílo.

Smlouvě o dílo není však na újmu opakování díla třeba zcela totožného; tak krejčí, jenž zavázán smlouvou ušítí za čtvrt roku z dodané jemu látky 100 hasičských neb strážnických stejnokrojů, ručí za zhotovené dílo dle zásady *loc. cond. operis*, za dokonalost a způsobilost díla, a nelze o tom jednati, že by zavázán byl toliko ke konání služeb.

Mimo to při smlouvě o docílení elektrického osvětlování mezi obcí neb jednotlivcem na straně jedné a elektrárnou na straně druhé nedostává se příznaků zvláštních smlouvě služební (i. c. *operarum*). Jest totiž podstatným příznakem smlouvy služební, že sloužící naproti straně druhé jest v poměru odvislém a tak podřízeném, že musí dbáti příkazů jemu daných, jimiž při konání služeb se řídití musí; stojí pod bezprostředním dozorem zákazníka, jenž jest podle smlouvy nejen spolukontrahentem, nýbrž pánem a hospodářem, jehož superiorita nad sloužícím jeví se způsobem trvalým, t. j. po celou dobu trvání smlouvy.

Této odvislosti při smlouvě o konání díla a zvláště o osvětlování elektrinou není; elektrárna jest jen spolukontrahentem čili smluvníkem, v zásadě se zákazníkem stejně oprávněným. Práva zákaznickova a povinnosti všeobecné i zvláštní, jak *Pfleggart*, 2. díl, str. 242 a 243, ukazuje, jsou jednou pro vždy stanovena uzavřenou smlouvou hned před počátkem smluveného období - jinak ale v době trvání smluveného poměru zákazník, buď soukromník, neb třeba obec, elektrárně žádných příkazů dáti není oprávněn, jimiž by se snad elektrárna měla spravovati při výrobě neb buzení elektřiny; vždyť zákazník jest třeba, pokud se týče elektrotechniky, naprosto nezkušený laik (*Pfleggart* i. c.). Služebník však, smlouvou *loc. cond. operarum* čili smlouvou služební vázaný, každodenně musí dbáti příkazů pánových, jenž mu práci třeba každodenně přiděluje atd.

Tu jeví se také osobní podřízenost služebníka pod příkazy pánovými; služebník zpravidla jest také povinen, aby práce jemu vykázané osobně konal — kdežto elektrárna jak při výrobě neboli buzení elektřiny, tak při zvláštních výkonech za

účelem osvětlování může sobě svoje úředníky a zřízence (ovšem schopné) zcela dle úsudku vlastního voliti a instruovati.

Třeba tedy připustiti sluší, že se budou vyskytovatí případy smlouvy námezdní, kde jen velmi nesnadno rozlišování obou druhů smlouvy námezdní, totiž je-li po ruce smlouva o dílo, čili spíše smlouva o konání služeb — (jak též k tomu poukazuje *Krčmář*, O »smlouvě námezdní« § 4 str. 87) — přece případ, kde jest předmětem smlouvy osvětlování místností neb ulic, neb celých měst, obtíž takových nečiní; neboť zákazníkovi jednotlivci i celé obci co zákazníkovi jedná se o to, aby docílili výsledku smluveného osvětlování význačného místa. Výsledku toho docílí elektrárna činností samostatnou, technickou prací, kteráž neobsahuje nikterakž příznaku osobní závislosti elektrického podniku na osobě zaměstnavatelově, nechť jest jím kdokoliv.

Uzavírá-li obec s cizí elektrárnou již stávající neb s podnikatelem, který elektrárnu teprv vystavěti má, smlouvu za účelem osvětlování města, tedy věc bude se míti obyčejně tak, že elektrárna (podnikatel) podle smlouvy obstarávati bude (dle *Pfleggart*, díl I., str. 57 a násl.) osvětlování veřejných ulic a náměstí; elektrárna také sama dodá potřebné k tomu přístroje a zařízení od dynamek až do lamp a těles žárových, bude je udržovati v náležitém stavu a vykoná všechny potřebné práce k docílení a udržení řádného neb smluveného osvětlení, tedy až včetně do čistění, rozsvěcování a shášení lamp.

Obec ve smlouvě hned z kraje uzavřené jenom projevila svou vůli, jak sobě přeje osvětlení, v jaké síle, kde a kolik lamp oblokových neb žárovek atd. a zavázala se platiti smluvní cenu — nač elektrárna přistoupila. Nemá tedy obec žádné součinnosti při provozování osvětlování — (leč že snad poskytla z počátku místo na postavení lamp). Tu jest tedy patrné, že účelem smlouvy, kterou město s elektrárnou uzavřelo, jest rovněž řádné osvětlování města co výsledkem činnosti elektrárny, co její dílo, které povstati má výhradnou činností zavázaného, zkrátka: jest tu též *locatio conductio operis*, není však úmysl stran obrácen na dosažení výměny vlastnictví; město ani nemá v úmyslu uvázati se v držení neb užívání elektřiny, nýbrž úmyslem jest docíliti smluveného faktického výsledku, totiž elektrického osvětlení města, a věcí podnikatele čili zavázané elektrárny

jest, aby se o to postarala, kterými prostředky smlouveného účinku neb výsledku docílí. Nejedná se tedy zde o výměnu statků, o výměnu držby, nýbrž toliko o dosažení účinku řádného osvětlování elektrického prostředky a pracemi zavázané elektrárny.

Ovšem, že jest smluveným účinkem neb výkonem osvětlení elektrické a nikoliv stačitelné osvětlení vůbec, takže pro náš případ nemůžeme souhlasiti s *Pfleghartem* l. c., že by podnikateli snad bylo možno užiti k osvětlení i plynu acetylenového, jen když by docílil smlouveného osvětlení.

To by platilo jen v tom případě, když by dána byla volba způsobu osvětlení vůbec na vůli podnikatelovu; v praxi tomu tak obvykle nebude a v našem případě vyjednáno výslovně osvětlování elektrické.

Obstarává-li tedy elektrárna osvětlování vůbec s veškerou službou opatrovací i výkonnou, jak právě vylíčeno, tedy jest smlouva, jakou s městem uzavřela, *locatio conductio operis*. Elektrárna ručí pak v mezích smlouvy za ujednané vlastnosti a výkony osvětlení, obec však od ní ničeho nekupuje. Smlouva kupní tedy v tom případě zmizela ve smlouvě námezdní.

Jiné právní povahy však nabude smlouva, jestli obec při ní vyjednala, že s elektřinou k osvětlování dováděnou sama nakládati bude tak, že na př. sama svými zřízenci obstará obsluhu lamp, jich čistění, rozsvěcování i shášení, že rozsvěcovati a shasínati bude dle své libosti a že zaplatí elektrárně jen summu dodané a skutečně při osvětlování spotřebované elektřiny dle jednotné ceny napřed smlouvené. Výkon proudu o jednom ampèru s napjetím jednoho voltu nazývá se totiž jeden watt; takový výkon neb taková práce hodinu trvající nazývá se hodina wattová a tisíceronásobná práce taková jednu hodinu trvající nazývá se hodina kilowattová. Ve smlouvě určí se pak základní cena jedné kilowattové hodiny k účelům osvětlovacím.

Pak ovšem jest zde smlouva dodávací a kupní.

Nelze tedy souhlasiti s *Pipiou*, že by smlouva města s elektrárnou, mající za účel veřejné osvětlování, nemohla býti určitou smlouvou nominální, nýbrž že by zde ve všech případech byl zvláštní kontrakt *innominatní sui generis*, *do ut facias*; naopak v prvním námi vylíčeném a, jak myslíme, nejpraktičtějším případě,

když město samo způsob, rozsah a sílu elektrického osvětlování jen vyjednává a nic jiného nečiní, než že platí cenu neb mzdu ujednanou, jest tu zjevná *locatio conductio operis*.

Ovšem ale sluší dáti *Pipiovi* za pravdu tak dalece, že mohou nastati a obvykle také nastanou různé kombinace, takže brzo budou převládati prvky smlouvy kupní, brzo zase námezdní, podle toho, jaká součinnost obce byla ujednána a tu při vzájemném prostoupení těchto prvků ovšem možno tvrditi, že po ruce jest jistý druh smlouvy *innominatní*, *do ut facias*, a jsou i možny kombinace této formulky současně vedle sebe a tak, že nemusí býti smlouva jen podle vzorku *do ut facias*, nýbrž může býti i podle *facio ut facias atd.*, jak ihned zjevno, když město bezplatně poskytuje na př. potahy ku dodávání uhlí, neb, což může býti velmi praktické, poskytuje svou vodní sílu ku hnaní strojů atd. Vůbec není nutno, aby mzda neb cena, kterou město dává v náhradu neb co smlouvený ekvivalent, byla vždy peněžítá, což však při právním posuzování nebude činiti soudci neb právníku valných obtíží, je-li cena vůbec vyměřena buď paušálně neb dle jednotek, takže se vypočítá a na jisto postaviti dá.

Že smlouvy ve skutečném životě právním najmě následkem netušeného rozmachu věd technických uzavírané jsou složitější, než typy neb vzorce práva římského neb vůbec za účelem vyučování soustavě právní ve škole vykládané — tato pravda jeví se ovšem v největší míře i při smlouvách o elektřinu.

Uzavře-li soukromník s elektrárnou smlouvu buď kupní na dodávání elektřiny, neb smlouvu na osvětlování pomocí elektřiny, bude především k uskutečnění zamýšleného cíle třeba, aby místnosti zákaznickovy, neb jeho lampy spojeny byly s hlavním vedením elektrárny. Toto připojení vyžaduje řadu prací i s materiálem a tudíž také odpovídajícího nákladu.

O výkonu těchto prací i s materiálem i o náklad jejich musí se ovšem strany smluviti, a tu pak jest na jejich vůli, jestliže chtějí o těchto nezbytných pracích předběžných a jich nákladu učiniti zvláštní předcházející, přípravnou úmluvu — aneb jestliže dle jejich vůle ujednání o instalačních pracích připojovacích má býti součástí celé smlouvy o dodávání elektřiny neb obstarání osvětlování. Není-li vyslovena vůle stran v tom směru, tedy dle

Blassa str. 58, výkladem toho docházíme, že připojení a potřebné k tomu práce jsou nezbytností, bez níž plnění smlouvy se docíliti nedá, a že tudíž ujednání jich se týkající nejsou smlouvou pro sebe, nýbrž jen částí celé smlouvy o osvětlování neb dodávání elektriny.

Obyčejně bude pro každého zákazníka podobně jako plyno- nebo vodoměr postaven zvláštní elektrometr (ampèremètre, volt-mètre) a sice k tomu účelu, aby se měřiti mohlo množství od zákazníka odebrané a (ve vyloženém smyslu) spotřebované elektriny. Elektrometr postaví obyčejné elektrárna, udržuje jej, dohlíží naň atd. Nezbytný však elektroměr není, alespoň nikoliv takovým absolutním způsobem, jako připojení k hlavnímu vedení. Proto mohlo by postavení elektrometru a jeho obsluhování býti předmětem zvláštní smlouvy. Postavení elektrometru děje se mnohem spíše v zájmu elektrárny, aby mohla vypočísti, mnoho-li dodala, než v zájmu odběratelově, a proto nelze tvrditi, že by zákazník elektroměr sám prostě »najímal«; jest však také pravda, že správný, pořádku dbalý a opatrný odběratel též má zájem v tom, aby elektroměr správně ukazoval a proto jest hospodářsky odvodněno, aby od něho byl požadován jistý příspěvek za spolu-užívání elektrometru.

V praxi upraví se všechny ty otázky, i kdybychom je dle příkladu smluv vedlejších (*pacta adiecta*) za zvláštní pokládati chtěli, tím způsobem, že se zákazníkovi předloží tištěný formulář, v němž již obsaženy jsou podrobně všechny podmínky, hlavní věci i všech přípravných a vedlejších otázek se týkající — k schválení a ku podpisu a zákazník má jen právo přijmouti neb nepřijmouti.

Jeví se tu ovšem nerovnost hospodářská, následkem kteréž třeba zákazníka chrániti proti hospodářské přemoci elektrárny (taxami, tarify jako vůči drahám, parníkům atd.) — avšak se stanoviska práva soukromého není tu nic zvláštního. Využitkování hospodářské slabosti jednotlivcovy velkým podnikem sluší ovšem zabrániti, jak trefně poukazuje k tomu *Meili*, »Der schweizerische Gesetzentwurf« str. 40 a *Blass*, str. 79 — avšak opatření, jichž v příčině té třeba, jsou rázu veřejného a státohospodářského — a nespádají tudíž do rámce našich rozprav.

§ 8. Je-li elektrický podnik obchodníkem?

Rozumí se, že není pochybnosti, že živnostenské provozování elektrické dráhy neb železnice k dopravě zboží neb k dopravě osob jest obchodem ve smyslu čl. 272, odst. 3. zákona obch., neboť, jestliže elektrická dráha po živnostenku provozuje dopravu zboží, jest povozníkem a tudíž obchodníkem dle čl. 4. a 390 zák. obch. bez ohledu k objemu živnosti (*Srv. Randa*, »Právo obch.«, str. 48, sešit I. a II.)

Zabývá-li se pak dráha elektrická po živnostensku s dopravou osob, jsou její živnostenská jednání obchodem dle poslední věty čl. 272, odst. 3. a majitel neb podnikatel takové dráhy jest pak obchodníkem ve smyslu čl. 4. a čl. 272, odst. 3., neboť podnik elektrické dráhy, jež po živnostensku provozovati má dopravu osob, bude ve všech případech již následkem značného kapitálu. jehož k němu třeba, dále následkem počtu zaměstnaných osob atd. tak rozsáhlý, že jej ve všech případech možno nazvati ústavem (*Anstalt*) ve smyslu posl. věty čl. 272, odst. 3., zák. obch., neboť již i podnik dostavníků neb omnibusů jest »ústavem k dovozu osob« — při čemž dovolili bychom sobě vysloviti jen obmezení v tom smyslu, že nebude již ústavem k dovozu osob, když majitel hôtelu svůj omnibus posílá na nádraží ku dovážení svých hostů, nýbrž že k tomu bude třeba rozsahu většího, několika omnibusů a několika směrů jízd. Co však se elektrické železnice týče, mizejí všechny pochybnosti z důvodů již naznačených a bude jejich podnik »ústavem« a podnikatel obchodníkem, i když po živnostensku jen dovoz osob provádí (*Randa* l. c.).

Závažnější otázka a pochybnosti o povaze obchodnické nastanou, vyrábí-li elektrárna elektřinu kinetickou, jinak řečeno proud elektrický po továrnicku a dovádí-li jej za plat jiným osobám buď k účelům osvětlovacím neb k účelům konání prací čili přenášení síly elektrické.

Především třeba se zabývati s pojmem vyrábění elektřiny. Takové vyrábění neb buzení elektřiny lišíme od vyrábění věcí hmotných jako snad cukru, klišu, kyseliny sírové neb solné atd. tím, že se tu nejedná o chemické neb mechanické složení neb rozkládání hmotných prvků, čímž nastává nový hospodářský

hmotný statek; elektrický proud se tu toliko budí čili činností dynamek pouze vyvolává — ano snad možno říci, že dřímající elektrina statická neboli nehybná přeměňuje se toliko v elektrinu hybnou, kinetickou, čímž nabývá povahu hospodářského statku, neboli předmětu způsobilého k ukojení lidských potřeb. To však nestalo se tím, že by se hmotné prvky rozkládaly neb vylučovaly jak na příkl. při výrobě cukru z řepy, ani tím, že by se takové různé hmotné prvky skládaly, jako na příkl. různé barvy, čímž povstává barva nová. Spíše při »buzení«, neboli vyrábění elektrické energie stroji dynamo-elektrickými o tom lze jednat, že celá tovární činnost elektrárny v podstatě jest jenom přeměnou energie neboli síly přírodní v energii jinou, jiného druhu.

Jsou-li na příklad dynamoelektrické stroje hnány tekoucí vodou, čili vodní silou, tedy síla vodní v pohybu vody neb v energii vody se jeví přeměňuje se na strojích v energii elektrickou — která se pak zákazníkům dovádí. Je-li elektrárna stavěna na pohon parou, jest pochod obdobný. V uhlí, jehož třeba k vytápění parních strojů, obsažena energie tepelná, kteráž se jeví pálením uhlí. Tato energie tepelná, čili toto teplo, mění se v pohyb (mechanický) stroje parního, jenž se mění strojem elektrickým v energii elektrickou. Možno tedy tvrditi, že energie elektrická jest jenom jinou formou energie, kteráž dříve se jevila co teplo, neboli co pohyb mechanický aneb světlo.

V této přeměně energie není však obsažena žádná změna neb proměna, žádné skládání neb rozkládání hmoty. Přes to ale, přes tento nedostatek přeměny hmoty — přece docílen přeměnou vznik nového statku, pro lidstvo nanejvýš cenného, jehož užití lze k nejrozmanitějším účelům. V elektrárnách dosahuje se vzniku tohoto nového statku po živnostensku a po továrnicku, obdobně jako v továrnách jiných.

Nemáme příčiny, proč bychom i takovou plodnou po továrnicku neb živnostensku provozovanou činnost nenazvali »výrobou« — právě tak, jako výrobu cukru, klišu neb kyselin — neb i tu se nic z brusu nového, dosud nebývajících »netvoří«, nýbrž toliko přetvořením stávajících látek nové statky vyrábějí.

Jest tedy také po živnostensku, neb po továrnicku provozované vyvolávání neb buzení elektriny kinetické čili elektrických proudů pro nás výrobou, fabrikací či produkcí.

Zcizení pak tohoto výrobku za pevnou cenu jest výměnou statků a dle toho, co jsme v předcházejících člancích vyložili, jest prodejem čili smlouvou o prodej, zejména v tom případě, když prodávající elektrárna nezavázala se nad pouhé dovádění elektrického proudu k žádným dalším službám. Elektrárna tu prodává svůj vlastní výrobek, podobně jako cukrovar velkostatkáře prodává cukr, k jehož výrobě řepu nebyl koupil, nýbrž kterou vlastník sám na svých pozemcích vypěstoval a pak sám do vlastní továrny dodal — avšak i tu jest již opět vytknutý rozdíl značný, byť i ne právní — přece, jak myslíme hospodářský a technický; — neboť cukrovar k výrobě cukru potřebuje značného množství suroviny čili řepy — ať ji běře od kohokoliv; elektrárna však nepotřebuje vůbec žádné suroviny, ani takové, kterou by sama vypěstovala, ani kterou by kupovala, neboť elektrický proud se vyvolává, budí neb vyrábí pouhým hnaním, pohybem neb otáčením elektrodynamických strojů — a z nich hned rozvádí.

Vzdor tomuto rozdílu zůstává však takto buzený elektrický proud výrobkem elektrárny, statkem, který dříve co statek neexistoval a nebyl způsobilý k ukojení lidských potřeb.

Došli jsme tedy výsledku, že dodávání za plat, neboli dovádění elektrického proudu elektrárnou jest dodávání statku neb zboží — zkrátka prodej statku — jež elektrárna vyrobila, jež tedy od nikoho jiného sobě nezjednala neb nekoupila, ba, ku jehož vyrábění ani žádné suroviny nepotřebovala. Tato elektrina kinetická jest tedy prvotním výrobkem, a možno-li stupeň prvotnosti měřiti — ještě větší měrou jest výrobkem prvotním než obilí neb než cukr, vyrobený z cukrovky z vlastní půdy vypěstované.

Prodávání neb zcizování čili spekulativní prodej v našem zákoně obchodním jenom ve velice úzkých a můžeme hned říci také pro život velice nedostatečných mezích prohlášeno jest za obchod.

Dle článku 271, odst. 2. jest totiž absolutním obchodem jenom převzetí dodání zboží neb věcí movitých, jež příjematel sobě k tomu účelu zjedná (anschafft). Tímto obmezením vyloučeno z pojmu obchodu absolutního všechno převzetí dodání zboží, jež by dodavatel sám vyráběl, neboť, jak možno seznati z *Hahna*, ku čl. 271, str. 6, pozn. 3., vyhledávaly motivy Prusk. návrhu

(zákonu za základ položeného, *Randa*, Právo obch. str. 10.), aby obchodník zboží opatřil a nikoliv sám vyráběl, a ku čl. 271, odst. 2. dáno vysvětlení, že jest zapotřebí k pojmu tohoto absolutního obchodu, aby dodavatel zboží sám nevyráběl, nýbrž od jinud sobě opatřil. Trefně sice — ale marně — bylo v druhém čtení k tomu poukazováno, že takové znění zákona vylučuje z pojmu obchodu a tudíž i z kruhu obchodníků veliké množství největších průmyslových podniků, jako mimo jiné zejména cukrovary neb lihovary, které zboží vyrábějí z plodů na vlastních neb pachtovaných pozemcích vypěstovaných. Stoupenci tohoto náhledu již v prvním čtení byli navrhovali, aby obchodem absolutním bylo dodání zboží, které dodávající k tomu účelu zjedná neb sám produkuje, fabrikuje neb vyrábí. (»Lieferung von Waaren u. anderen beweglichen Sachen, welche der Verkäufer zu diesem Zwecke anschafft, selbst produziert oder fabriciert oder erzeugt.«)

Avšak všechny tyto snahy a návrhy byly marny vůči náhledu většiny, že by tím hranice práva obchodního přesprátili byly rozšířeny. Tu se zase jednou ukázalo, že prozíravost dosti často bývá u menšiny.

Následkem toho skutečného a definitivního znění čl. 271. odst. 2. vyloučeno z pojmu obchodu zpracování vlastního materiálu, jako činí uhelné doly, cihelny, lomy — ba též velkostatkářské cukrovary, lihovary atd. (srov. *Staub* ku čl. 271; 2., str. 678 § 5) cukrovku neb brambory samy pěstující.

Důsledkem toho by bylo, že všechny takové průmyslové podniky přejímající dodávky zboží, jež samy vyrábějí — nebyly by obchodníky, any neprovozují žádného obchodu.

Důsledek ten by musel však tím spíše platiti o elektrárnách neb elektrických podnicích, jež přejímají dodávání neb dovádění elektřiny kinetické k účelům jakýmkoliv; neboť, jak ukázáno, takové elektrické závody sobě elektřiny nezjednávají, nýbrž samy ji vyrábějí a to způsobem, možno li říci, ještě původnějším než rolnické neb velkostatkářské cukrovary cukr, poněvadž ku své výrobě vůbec ani suroviny nepotřebují. Právem tedy *Randa* německé vyd. práva obch. Manz 1905 str. 77 učí, že elektr. podniky elektřinu budící (vyrábějící) a dodávající dle rakouského práva obch. nejsou obchodníky.

Na tomto místě budiž k tomu poukázáno, že v ohledu předmětném by nebylo žádné překážky, abychom prohlásili dodávku elektřiny za obchod — neboť i ten, kdož nechce prohlásiti uměle vyrobenou elektřinu za věc, přece nemůže popřítí, že jest zbožím (Waaren und andere bewegliche Sachen, čl. 271, odst. 1. a 2.).

Zbytečné však a neprozíravé omezení pojmu absolutního obchodu na dodání zboží od osob třetích nabytého s vyloučením zboží, jež dodavatel sám vyrábí, jeví se býti vůči mocnému vývoji obchodu a průmyslu tak nedostatečné, že skutečná, neodbytná potřeba života prolomila umělé hráze nedostačitelného zákona.

Jest totiž zajisté mohutnou zvláštností dnešního obchodu a zvláště velkoobchodu jeho nejtěsnější spojení s průmyslem. Přestal tedy obchod alespoň hospodářsky býti pouhou výměnou statků, jak většina členů Norimberské konference předpokládala, přidržujíc se houževnatě theoretického pojmu obchodu; neboť za nynějších časů alespoň velice značná část velkoobchodníků nemůže jenom na tom trvati, že zboží kupuje a prodává nýbrž obstáti může jen tenkrát, když sama se chopí výroby a při ní hledí dosíci úspor, zlepšení výrobků a tím i také zvýšení její prodejnosti.

Zkrátka: dnes velkoobchodník jest namnoze velkovýrobcem, továrníkem, a tento společný vývoj, tato alliance obchodu a průmyslu i naléhavá potřeba praktického života sobě vynutily, že i firma takových továrníků jest v obchodním rejstříku zapsána, ano že takoví továrníci samým úřadem jsou ku protokolování firmy donucováni, kteří zboží z vlastní suroviny vyrábějí, jako cukrovary, lihovary, sklárny, uhelné doly atd., ba i elektrárny, ač svoje zboží vyrábějí, nepotřebující vůbec suroviny. Tak v Praze všechny elektrárny a elektrické podniky jsou prokollovány — poněvadž ovšem platí daň § 7. úv. z. k zák. obch. a cí. nařiz. z 11. července 1898 č. 124 ř. z. Je-li pak jejich firma v obchodním rejstříku zapsána, pak se pohodlně dle § 273 zák. obch. jejich jednání prohlašují za obchody k provozování jejich obchodní živnosti patřící — ač přesně podle zákona obchodní živnosti neprovozují. Praxe u nás tedy řídí se v pravdě třeba pomocí obchodního rejstříku dle zamítnutého návrhu menšiny členů konference Norimberské a tím dle názoru, jaký vyslovuje *Pippa*, cap. XI., str. 298, ovšem dle platného práva italského.

Dle čl. 3. odst. 6. codice di Commercio del Regno d'Italia pokládá totiž právo italské za obchod »le imprese di somministrazione«, t. j. podniky dodavatelské neb obstaravatelské — bez jakéhokoliv obmezení, následkem čehož se také k tomu nepřihlíží, jakým způsobem a odkud sobě dodavatel zboží, jež dodati má, opatří. Následkem toho *Pipia* právem prohlašuje za obchodníky podnikatele neb přejímatele veřejného osvětlování, dále dodavatele elektrické energie soukromníkům za účelem osvětlování neb konání prací mechanických i chemických a tím spíše koncessionáře elektrických železnic a tramwayí.

Zkrátka: Vyskytují se dle italského práva smlouvy dodavatelské, při nichž se k jejich pojmu nikterakž toho nevyhledává, aby dodavatel neb prodávající sobě prodanou věc teprv zjednatí musil (jak tomu jest dle práva rak., srov. *Randa*, I. c., str. 40), nýbrž není tomuto pojmu nikterakž na újmu, když dodavatel věc, kterou dodati má, sám vyrábí. Přes to však i dle práva italského jest rozdíl mezi obyčejnou smlouvou kupní a smlouvou dodavací, kterýž dle výkladu, jež *Pipia* podává, spočívá v tomto: »kdežto smlouva kupní plní se obyčejně v přesně obmezené době (v momentu, rázem) bez přetržení, smlouva dodavací prodlužuje svoje výkony na čas, zahrnuje v sobě celý souhrn výkonů, jež vyžadují kapitálu i práce a má na mysli zisk vyplývající z umenšení ceny látek naproti ceně, kterouž dodavatel za odměnu dle okolností osobních i věcných obdrží.

Jakkoliv o podstatě smlouvy dodavací a rozdílu téže od obyčejné smlouvy kupní jsou dosti sporné názory (*Randa*, I. c., poz. 84 a 85.), přece máme za to, že italský autor rozdíl ten dobře vystihuje; neboť jeho výklad vystihl i tu značku smlouvy dodavací, že dodávání má se dít i později, ne toliko ihned — neboť není dle náhledu našeho na újmu povaze smlouvy dodavací, když dodávání (odevzdání a přijímání) **počíná se ihned**, jen když také ještě déle v době pozdější trvá — jinak by tu byla všední smlouva kupní.

Nyní platný nový německý zákonník obch. ohledně podniků elektrických a vůbec ohledně dodavatelů zboží od nich samých vyráběného neobsahuje žádné překážky více, jako zákonník náš — aby takové podniky pokládány byly za obchodníky. Jednak dopřál nový něm. zákon obch. spekulacnímu prodeji v pojmu

obchodu mnohem většího pole, než tak učinil obch. zák. starší (nyní jen rakouský), neboť hned čl. 1., odst. 1. nového německého zákona obchodního prohlašuje za obchod nejen spekulacní koupi, ale i spekulacní prodej, realizační nákup i realizační prodej; každý z těchto čtyř druhů sám o sobě jest nyní obchodem, jak *Garreis*, Das deutsche H. R. 1899., vyd. 6., str. 51., vykládá. Avšak ještě širší platnosti zjednává novému něm. obchodnímu zákonu tím, že tímto zákonem utvořen a ustanoven nový, zvláštní druh živností obchodních, tak zvané formelní obchodní živnosti jichž právní jednání k jejich živnosti patřící jsou obchodem.

Prohlašuje totiž nový něm. zák. obchodní v čl. 2. za živnost obchodní ve smyslu zákona obch. každý živnostenský podnik, který dle svého způsobu a objemu toho vyžaduje aby provozován byl způsobem kupeckým, formou kupeckou, když firma jeho jest zapsána v rejstříku obchodním. Tedy (dle *Garreise*, str. 57. a 58.), když živnostenský podnik jest tak velký, objemný, vůbec takového druhu, že třeba k jeho řádnému provozování vedení knih obchodních, uschování korespondencí, kopírování vlastních dopisů, zakládání zvláštních kont, zásobníků, lůžních knih atd. — tedy jest takový podnik živností obchodní, když firma jeho jest do rejstříku zapsána. Zápis tento může vynutiti soud pokutami pořadovými, když nabyl přesvědčení, že podnik jest takového druhu, že musí býti veden a zařízen po obchodnicku, po kupecku, čili formou kupeckou (odtud také pojmenování formelní obchodní živnosti).

Takovými obchodníky jsou pak nejen doly, solivary, cihelny, lomy, ale také elektrárny i plynárny atd. Jejich právní jednání k provozování živnosti patřící jsou pak obchody.

Tak nyní platí v Německu tatáž praxe a platnost práva obchodního ohledně elektrických podniků jako u nás — jenže v Německu nyní od platnosti nového zák. obch. (1. ledna r. 1900) ex lege — u nás contra legem — ale následkem železné nutnosti života.

To jsou pak obchodníci nikoliv následkem toho, že by provozovali některý ze základních obchodů zák. obchodního, nýbrž následkem nuceného zápisu do obchodního rejstříku (Kaufleute kraft zwangsweiser Eintragung in Handelsregister *Cosak*,

Handelsrecht, str. 34.). Okresní hejtmanství oznámí c. k. krajskému soudu, že podnik ten platí daň § 7. úv. zák. k zák. obch., čili cís. nař. z 11. července 1899 č. 124 ř. z. a soud donutí podnikatele ku protokolování firmy — a tím se stal obchodníkem.

§ 9. Rozbor podmínek dovádění elektrického proudu z elektrárny král. hlav. města Prahy.

Ve *Schmollerových* letopisech (Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft 1901, str. 678.) *Clemens Heiss* vykládá na základě 13. a 14. zprávy ministra veřejných prací severoamerických států (Thirteenth and fourteenth annual report of the commissioner of labor 1898 a 1899) o výsledcích elektráren ve správě soukromé a ve správě obecní, a na základě četných statistických výkazů dokazuje, že elektrárny ve správě obecní pro obce poskytují znamenitý výnos přes to, že zákazníkům svůj výrobek (proud) dovádějí za cenu levnější a výhodnější, než podniky soukromé.

Z toho *Cl. Heiss* soudí, že by každá obec jednala pro svoje finance způsobem neomluvitelným, kdyby takové podniky, jako elektrárny, vodárny a plynárny dávala ze svých rukou.

Tato výnosnost elektráren ovšem vedle hojných vodních sil zemí hornatých jest asi příčinou, že v malém Švýcarsku i malá městečka mají svoje elektrárny.

Sám *Meili*, Der schweizerische Gesetzesentwurf, pojednává na str. 40. o soukromých závazcích při smlouvách o dovádění elektr. proudu, cituje přes 20 regulativů čili podmínek švýcarských měst a městeček v příčině dodávání proudu z městských elektráren, mezi nimi městečka sotva několik tisíc obyvatelů čítající, jako Romanshorn, Zug, Kirchsuster, Kubel atd.

Na základě tak bohaté zkušenosti tvrdí *Meili*, že se v těchto regulativech čili podmínkách dodávání proudu z městských elektráren objevil podivuhodný zjev, totiž úplné ignorování normálního práva soukromého. Městské obce totiž dle *Meiliho* odmítají prý veškerou zodpovědnost v tom případě, že v provozování elektrárny nastane překážka. Takové počínání nazývá *Meili* antisociálním, jemuž třeba se opřít, poněvadž prý v podstatě své není

ničím jiným, nežli vykořisťováním slabšího silnějším, což jest úkaz tím kormutlivější, jednají-li takto obce — ač soukromé právo švýcarské ukládá v čl. 62. švýc. práv oblig. právníkům osobám, když živnost provozují, stejné ručení, jako kterémukoliv jinému živnostníku. Obce prý (dle *Meiliho*) využívají bezprávně svůj (byť nikoliv právní) faktický monopol a soukromníkům diktují prostě podmínky kruté — jako na př., že obce ve všech případech odmítají náhradu, když proud po jakoukoliv dobu nedochází, aneb že si vyhrazují libovolně beze všeho od podmínek ustoupiti — kdežto zákazník jest vázán neodvolatelně.

Meili uvádí tři skupiny švýcarských regulativů neboli podmínek smluv o dovádění proudu z městských elektráren a sice:

I. Podmínky takových elektráren, jaké jednou pro vždy prohlašují, že za žádných okolností nedávají náhrady — když proud nedochází, ať jest to z důvodu jakéhokoliv, tedy na př. i z příčiny zjevné nedbalosti neb nešetrnosti zřizenců, neb pro nepostavení potřebných strojů rezervních.

II. Podmínky takových elektráren, které poskytují v případě nedocházení proudu malou srážku neb slevu; tak na př. stanoví podmínky elektrárny v Kublu: »Abonment nemá žádného nároku na jakoukoliv náhradu za přerušení proudu, ať jest toho příčina jakákoliv; trvá-li však přerušení déle než pět po sobě jdoucích dnů, nastane slevení předplatného pro rata temporis.« Podobně města Arau, Neufchâtel a j. četná (viz u *Meiliho*, cit.) odmítají náhradu, ale poskytují slevu předplatného.

III. Podmínky elektráren, které jedině sobě vyhrazují a vindikují právo, aby právoplatně a konečně rozhodovaly o výkladech podmínek smlouvy a o nárocích na náhradu, jako příkl. Romanshorn a jiné (über die Höhe der Vergütung entscheidet endgiltig die Direktion des Electricitätswerkes).

Nedá se upřít, že takové podmínky jsou skutečně tvrdé a že přičítá se zejména rovnosti stran ve smlouvě soukromoprávní a dosti často základnímu pojmu smlouvy, totiž aby obě strany smlouvou vázány byly alespoň na slušnou, přiměřenou dobu.

Naproti tomu zdá se nám, že *Meili* pronáší úsudek příliš příkrý a že káže spravedlnost, aby se přihlíželo také ke zvláštním obtížím, jež staví se elektrárnám v cestu následkem fyzikálních vlastností elektřiny.

Tak nesmí se na př. přehlížeti, že elektřina náramně lehce a v nejkratší době uniká nebo prchá, mnohem snadněji a rychleji než plyn; že vodivým jest i špatný vodič, zejména vzduch, ano, že vzduch stává se tím lepším vodičem, čím více parami jest nasycen; následkem toho práce elektráren a rozvádění proudu podrobena jest takovou měrou vlivu živelů přírodních a zejména povětrnosti, jako snad žádný jiný podnik průmyslový.

Jest tedy spravedливо, aby elektrárny vůči takovým a jiným neodolatelným vlivům byly s dostatek chráněny i v tom případě, když takový neodolatelný vliv nedal by se ihned přímo a likvidně dokázati.

Tu bude ovšem dosti nesehadno při sepisování podmínek naléztí onu pravou míru, ono juste milieu, kterým by zájmy obou stran byly s dostatek zabezpečeny. Tak alespoň snahu po slušnosti a spravedlnosti jeví regulativ města Aarau stanoví: »Das Unternehmen ist verpflichtet nach Möglichkeit dafür zu sorgen, dass Betriebsstörungen vermieden werden und hat solche, wann sie dennoch vorkommen, in kürzester Frist zu beheben.«

V případě přerušení přes 24 hodin trvajících povoluje se sleva předplatného — ač konečně přece se stanoví: »im übrigen aber sind keine Entschädigungsforderungen zulässig.«

Podle přesného práva měla by elektrárna býti prosta zodpovědnosti jenom v příčině neodolatelné moci (vis maior, force majeure) — za každé jiné přerušení by měla ručiti.

Avšak, jak již podotknuto, při elektřině jsou případy vyšší moci dosti četné a mohou i takové nastati, které nesehadno ihned zjistiti neb dokázati (perturbace, blížíci se bouře), na co třeba bráti příslušný zřetel.

Prozkoumejme nyní nestranně dotyčná ustanovení, jaká obsahují »Podmínky prodávací elektrického proudu z elektrárny kr. hlav. města Prahy k osvětlování soukromému, k pohonu motorů a jiným účelům technickým« — jaké jsme sobě dovolili otisknouti co přílohu ke konci tohoto pojednání. Máme za to, že toto počínání naše nebude bezúspěšné, poněvadž pevně doufáme, že také v jiných českých městech v brzkou založeny budou ku prospěchu městských důchodů elektrárny — jako v Itálii a ve Švýcarsku. Řádné, spravedlivé podmínky patří však také k řádné správě, která ovšem jest kardinální podmínkou všeho zdaru.

§ 10. zmíněných Pražských podmínek ze 6. února 1901 a pozměněných dne 10. února 1904 obsahuje v alinea 1. ustanovení tohoto znění: »Proud elektrický . . . . . dodává se odběratelům dnem i nocí bez přestávky, pokud tomu dovolí síť elektrovodná a zařízení stanice ústřední.«

Máme za to, že skladatel i redaktor těchto podmínek mínil takovým zněním, zejména volbou trpného způsobu a vynecháním podmětu dodávajícího usnadnití závazek městské elektrárny a že se vůbec vyhýbal významu, že se elektrárna k dovádění proudu právně zavazuje.

Však pokus ten je marný; neboť když podmínky prodávací stanoví, že elektrárna dodává proud za ujednanou cenu, tedy v případě přijetí přihlášky (§ 1) není o tom pochybnosti, že tím městská elektrárna vchází v závazek a že se tudíž zavazuje proud dodávati (buď elektrárna neb král. hlav. město Praha jako majitel elektrárny).

Mohlo a mělo se tudíž říci jasně: elektrárna se zavazuje, že proud dodávati bude a t. d. — neboť nejasným trpným způsobem se nevyžískalo ničeho.

Hned následující alinea odmítá veškerou zodpovědnost a veškerou záruku elektrárny a tudíž i veškerý nárok na náhradu škody odběratele, kdyby z jakékoliv příčiny nebylo možno dodávati odběratelům proud elektrický — odběratelé dle znění podmínek vzdávají se již předem veškerých nároků na náhradu.

Znění celého § 10 pražských podmínek zdá se nám býti příliš příkré, poněvadž, jak již podotknuto, vyhýbá se úzkostlivě každé zmínce o závazku smluveném na straně elektrárny a zejména ani nepřislubuje, že se elektrárna alespoň dle sil svých příčin vystříhati se přerušení dodávky. Taková ustanovení mají i ta švýcarská města, kteráž ve svých podmínkách též odmítají náhradu, nechť by přerušení povstalo z jakékoliv příčiny.

Tak reglement obce La Chaux de Fonds v art. 3. sice také odmítá jakoukoliv náhradu, když nastane přerušení dodávky z příčin jakýchkoliv (qu'elle qu'en soit la cause del' interruption de la fourniture) — přece však art. 2. loyálně praví v přesném překladu: »správa (podniku) má právo přerušiti proud elektrický:

- a) v případech force majeure,
- b) když toho vyžaduje potřeba služby výkonné.

Správa se zavazuje, že obmezí počet a trvání přerušení na přísnou nutnost a že o tom napřed zpraví svoje předplatitele po každé, kdy jest možno je předvídati.«

Podobně tomu jest i v podmínkách města Aarau: »das Unternehmen ist verpflichtet nach Möglichkeit dafür zu sorgen, dass Betriebsstörungen vermieden werden und hat solche, wenn sie dennoch vorkommen, in kürzester Frist zu beheben.«

Tu jest alespoň loyální vyjádření závazku, třeba také tyto podmínky vylučují všechny nároky na náhradu škody následkem přerušení dodávky a přiznávají jen slevu předplatného, když přerušení trvá přes 24 hodin.

Vnikneme-li do podstaty, tedy přesně vzato § 10 podmínek pražských liší se vlastně jen zbytečně přísným a v al. 2. nejasným zněním od podmínek měst Aarau a La Chaux des Fonds, neboť každý soudce shledá, že přijmutím přihlášky městská elektrárna béře na sebe závazek dodávati proud, jak to jest při řádném a bedlivém provozování závodu možná — a jasná smlouva nemá a nemusí se ostýchati stanoviti tento závazek také způsobem jasným.

Leč přes to méně jasné znění al. 2. § 10 nebude asi míti následků povážlivých — kdežto takové nastati mohou v praktickém případě pro znění druhého odstavce §u 13ho pražských podmínek.

Zní takto: »změnití tyto podmínky může správní rada elektrických podniků kdykoliv.«

Leč chceme i tu spravedlivě uvážiti možné důvody obou stran pro změnu podmínek, tedy také elektrárny městské, která se chce chrániti ustanovením takovým neb podobným, jak je obsahuje § 13 pro případ takových změn.

Jednak tu bude padati na váhu, že elektrina kinetická co statek náramně citlivý, nad míru pomíjející a prchavý nejednou vyžadovati bude, aby se s ní opatrněji neb šetrněji nakládalo, než se statkem jiným; dále aby se způsob výroby zdokonaloval a tím měnil, totiž aby se užívalo jiných, bezpečnějších a účinnějších přístrojů, izolací a t. d. S tím souvisí a vlastně z toho povstává druhý důvod, totiž ten, že elektrotechnika, jak jsme již při rozhovoru o švýcarském návrhu ukázali, nalézá se v době stá-

lého přetvořování a stále nových vynálezů, tak že skutečně jeden vynález druhý takměř stíhá.

Praktická elektrotechnika ve svých závodech t. j. elektrárnách musí k těmto vynálezům přihlížeti a jich dbáti — již z důvodů konkurenčních a jiných. Změna ve výrobě, ve strojích a t. d. bude ovšem podmiňovati odpovídající změnu podmínek dodávání čili změnu smluv s odběrateli uzavřených. Proto jest slušno, aby přiznána byla elektrárnám a jich správě možnost oddůvodněných změn podmínek.

Tato možnost však nesmí býti tak neobmezena, jak se to děje zněním § 13 — ano máme za to, že takové zcela neobmezené znění v případě praktickém, t. j. v případě sporu, mohlo by býti právě pro městskou elektrárnu nanejvýš nebezpečné; neboť když jeden kontrahent ve smlouvě má právo, aby zcela beze všeho slyšení strany druhé, zcela libovolně co do času i co do obsahu smlouvu změnil a to kdykoliv — na příkl. cenu jednostranně zdvojnásobil, neb stanovil, že bude dodávati v jiných dobách, jiným způsobem a t. d. a to vše zcela jednostranně pouhým usnesením správní rady — tedy zjevno jest, že takové ustanovení, jak je § 13 podm. pražských obsahuje, přičí se venkoncem vši podstatě soukromoprávní smlouvy a proto není nikterakž vyloučena možnost, že by v případě sporu soudce druhý odstavce §u 13ho Pražských podmínek prohlásil vůbec za zcela neplatný. Dle vykládacího pravidla § 914 zák. obč. má se pochybná smlouva tak vykládati, aby neobsahovala odporu a měla účinku; odstavec 2. § 13 praž. podm. jest však čirá negace všeho závazku na straně dodávající elektrárny — která přece praví, že proud prodává — tedy soukromoprávní smlouvu uzavírá. Kdyby však elektrárna pravila, že odstavec § 13 její podmínek — ač jest zjevně úplně neomezený — takového dosahu nemá, tak tím přece alespoň připouští, že jest nejasný, a nejasné ustanovení § 13, kteréž jest prohlášením správní rady — anať ona praví, že sobě ponechává právo změnití podmínky kdykoliv (viz německý text: behält sich vor) — musilo by se vykládati dle § 915 zák. obč. na újmu elektrárny.

Ostatně jest tu náprava velmi snadná — bez jakéhokoliv ohrožení zájmů elektrárny neb král. hlav. města. Třeba totiž toliko dle obdoby § 11 stanoviti slušnou dobu výpovědi, na příkl. vý-

povědi jednoměsíční, pro takového odběratele, který by s novou změnou podmínek po náležitě vyhláše její nesouhlasil a doložky, že po marném uplynutí této lhůty výpovědní jsou podmínky závazny.

Toho docílilo by se tím způsobem, že by poslední odstavec § 13 obdržel znění takové: »Taková změna těchto podmínek bude dvěma pražskými listy veřejně vyhlášena. Který z dosavadních odběratelů by se změnou nesouhlasil, má právo svoje předplacení ode dne vyhlásky vypovědětí výpovědi jednoměsíční; jinak změna pro něho jest závazna.«

Když by však na základě nynějšího znění § 13 elektrárna podmínky jednostranně podstatně změnila — tu při nejmenším jest velmi pochybno, zda-li dosavadní předplátitel byl by vázán těmito novými podmínkami, jichž nikdy neznal, nikdy neschválil a na které tedy určitou vůlí svou, jaká se k uzavření smlouvy vyhledává, nikdy nepřistoupil. Obsahuje ovšem přihláška výslovné prohlášení, že přihlašující podvoluje se podmínkám — avšak to vztahovati se může jenom na podmínky už vyhlášené, známé, pozitivní — nikoliv na podmínky dosud neexistující, neznámé a neprohlášené.

Máme tedy za to, že vlastní právní zájem elektrárny král. hlav. města vyžaduje změny znění § 13 podmínek — má-li se jím docílití nějakého účinku.

Nyní obrátíme se k rozboru právní povahy smlouvy, jaká se vedle znění jmenovaných podmínek mezi elektrárnou a odběratelem neb předplátitelem uzavírá.

Především sluší vytknouti, že již samé podmínky v čele mají pojmenování: »podmínky pro d á v a c í elektrického proudu z elektrárny kr. hlav. města Prahy k osvětlování soukromému, k pohonu motorů a jiným účelům technickým«.

Také přihláška zní na »odebírání elektrické energie«, kterouž přihlašující sobě »objednává.«

Z toho jde, že podmínky pokládají dodávání neb dovádění elektrického proudu za smlouvenou cenu za smlouvu kupní.

Důsledkem této zásady jest, že dle § 2 odběratel elektrického proudu jest povinen poříditi veškeré zařízení osvětlovací uvnitř budov — i tělesa osvětlovací na svůj náklad. Pak ovšem jest a zůstane toto zařízení i tělesa osvětlovací jeho vlastnictvím a elek-

trárna vskutku pak dovádí jenom proud co svůj tovární výrobek za určitou cenu, v čem jsou prvky smlouvy kupní, jak jsme v § 6 ukázali.

Vnitřní zařízení v domech provede zvláštní oddělení elektrárny městské (al. 2. § 2); má však odběratel na vůli dáti je provésti též jinou způsobilou firmou. V tomto případě však podrobí je kancelář městských elektrických podniků napřed zkoušce, vyhovuje-li příslušným předpisům správní rady a pak teprv, když touto zkouškou zařízení v domě se uzná za způsobilé, připojí se k síti elektrovodní.

Ustanovení to, že objednatel sám svoje vnitřní zařízení postavití musí, jest dokladem, že se tu nejedná o nájem.

Další ustanovení předcházející zkoušky rovněž jako postavení tohoto vnitřního zařízení podnikem městským bude míti praktický účinek a sice ten, že pak městská elektrárna, když proud nebude řádně docházeti neb řádně sloužiti, nebude se moci omlouvati vadami tohoto vnitřního zařízení, leč že by současně prokázala, že tyto vytýkané vady povstaly teprv *po* vyzkoušení neb po dodání vnitřního zařízení zvláštním oddělením městským bez jeho viny.

Podstatnou částí smlouvy kupní jest stanovení základní ceny proudu elektrického k osvětlování i k pohonu dle § 7 podmínek. Základní cena jedné kilowattové hodiny k účelům osvětlovacím obnáší 60 haléřů, k účelům motorickým a jiným průmyslovým jen 30 haléřů, tedy toliko polovici ceny prvé! Z toho přirozeně plyne, že zákazník, jenž odbírá proud k účelům pracovním, nesmí užití ho k účelům osvětlovacím; jenom výjimečně povoluje § 7, že odběratel proudu k účelům průmyslovým jest oprávněn připojiti k zařízení průmyslovému nejvýš dvě žárovky 16tisvíčkové, jež však pouze a jedině smí sloužiti osvětlování místnosti, kde jest motor neb jiné takové zařízení.

I toto ustanovení srovnává se s našimi theoretickými výklady.

Dle § 8 sčítuje se a odběratel platí spotřebovaný proud elektrický; proud tedy pokládá se za spotřebovaný — vzdor tomu, že jak na náležitých místech opětne a opětne ukázáno, se úplně nestráví — nýbrž zbaven síly čili napjetí k elektrárně zpětným vedením se vrací.

Jest-li zákazník neb odběratel v čas neplatí, má městská elektrárna jako každý prodávající dle zásady § 1062 zák. obč. právo

odepřítí odevzdání prodaného zboží — jinak řečeno, městské elektrické podniky v případě tom dle al. 4. § 8 podmínek jsou oprávněny dodávku proudu takovému dlužníku uzavřením elektroměru ihned zastaviti.

Bylo již k tomu poukázáno, že podmínky neobsahují jasného ustanovení, že městská elektrárna přijavši přihlášku smlouvou se zavazuje k dodávání proudu; na místě toho jest neurčité znění § 10 — avšak, jak myslíme, bez jakéhokoliv významu a úspěchu.

Odebírání proudu čili smluvená doba trvání smlouvy určena nejméně na rok počítajíc od doby připojení; po té přípustná jednoměsíční výpověď (§ 11 podm.).

Rozumí se přece, když odběratel neb zákazník se zavazuje odbíratí proud nejméně po dobu roku, že tomuto jeho závazku přece na straně druhé odpovídati musí závazek dodávání proudu.

Proto vyhrazuje sobě dle předposlední al. § 11 elektrárna tutéž jednoměsíční lhůtu výpovědní — avšak tu následuje hned záhadný a málo jasný dodatek: »pokud ovšem bezodkladné zastavení dodávky proudu elektrického nebylo nařízeno — (§ 6, § 7, § 8, § 10).« Tu není jmenována osoba, kteráž takové neodkladné zastavení proudu nařizuje.

Je-li tedy osobou tou — jak se domníváme — správní rada neboli kancelář městských elektrických podniků, tedy sluší jej nařízení pokládati za nařízení král. hl. města, t. j. samotného prodávajícího; přiči se to ale naprosto povaze smlouvy soukromoprávní, zejména smlouvy kupní, aby její splnění záviselo na pouhém nařízení samého prodávajícího.

Lépe by bylo řečeno snad: »nenastanou-li ony případy, ve kterých dle těchto podmínek městská elektrárna jest oprávněna dodávání proudu elektrického ihned zastaviti;« pak ovšem bylo možno citovati §§ 6, 7 a 8 —; — avšak proti citaci § 10 nelze potlačiti závažné pochybnosti.

Tento § totiž, jak již o něm pojednáno, vylučuje veškerý nárok na náhradu škody na straně předplatitelově, »kdyby městským elektrárnám z jakékoliv příčiny nebylo možno odběratelům dodávati proud elektrický po kratší neb delší dobu.«

Tu se patrně samy podmínky ostýchaly, aby prostě vyřkly: městské elektrárny mají právo z jakékoliv příčiny odběratelům dodávání proudu zastaviti a nepřisluší v tom případě zákazníkům žádné nároky na odškodněnou a t. d. Avšak oklikou předposl. al. § 11 podmínek se toto zarážející ustanovení má zavěsti.

Třeba tedy dáti především § 10tému již naznačené loyální znění, totiž obmeziti příčiny zastavení dovádění na příhody živelní a překážky výroby neb řádného provozování podniku.

O § 13tém podmínek, pokud se týče jejich libovolné změny jsme již pravili, že přiči se povaze každé dvoustranné soukromoprávní smlouvy, tedy také smlouvy kupní, kterouž býti přece samy podmínky výslovně se prohlašují již napsím svým. Jaká by to byla smlouva kupní, mohl-li by prodávající celý jejich obsah, předmět, cenu, způsob dodávání a t. d. kdykoliv a jakkoliv jednostranně měniti! Náležitou změnu, která zájem městské elektrárny nikterak neohrožuje, ano spíše lépe jej chrání než nynější znění § 13, jsme již navrhli.

Poněvadž každý odběratel musí sobě vnitřní vedení do domu a žárová tělesa sám postavití, tedy i smlouva osvětlovací dle podmínek jest smlouva kupní ve všech případech právě jako smlouva o dovádění proudu k účelům přenášení síly neb průmyslovým; tím se vysvětluje, že podmínky pojednávají o obou smlouvách promiscue a nečiní rozdílu mezi těmito smlouvami (jak se stalo v našich theoretických výkladech § 6 a § 7) — což by se bylo i pro podmínky doporučovalo, poněvadž v podstatě povaha obou smluv jest různá.

Nyní přicházíme k vedlejším ujednáním podmínek (pacta adiecta), o nichž theoreticky jsme krátce pojednali právě v cit. § 6 a 7 této práce.

Tato vedlejší ujednání týkají se hlavně:

1. vnitřního zařízení, čili zařízení uvnitř budov a připojení k síti elektrovodní;
2. postavení elektroměrů a
3. kontroly.

Ad 1. O zařízení uvnitř budov jsme již částečně pojednali.

Co se připojení k síti elektrovodní týče, stanoví § 4 al. 2. podmínek zásadu, že připojení to vykoná se, pokud nepřesahuje

5 metrů na náklad elektrických podniků, zůstává majetkem městské obce pražské a elektrické podniky obstarávají udržování přípojky, pokud se jí užívá. Přípojovací lano, pokud by 5 metrů přesahovalo, musí odběratel sám pořídit a udržovati, neboť se takové plus čítá již k domovnímu zařízení a má tudíž s ním stejný osud právní.

Za připojení platí odběratel pevný al. 5. § 4 stanovený poplatek.

V zásadě stanoví al. 1. téhož §, že připojení vykoná se, vyhovuje-li zařízení všem předpisům; třeba tedy provésti napřed toto vnitřní zařízení.

Ustanovení poplatku za připojení, jak vidno, není na újmu právní povaze o smlouvě kupní, pokud se proudů týče, poněvadž připojení zůstává majetkem městské obce. Tento poplatek nelze také nikterakž pokládati za jakousi činži nájemní, poněvadž se platí jednou pro vždy a jest jen ekvivalentem za práce, jichž provedení připojení vyžaduje, čemuž nasvědčuje zejména al. 4., dle které se práce a poplatek zdraží, má-li se připojení provésti ve zmrzlé půdě.

Ad 2. Zajímavější pro právníka jsou ustanovení, týkající se elektroměrů, obsažená v § 6 podmínek. Podmínky elektrárny kr. hlav. města Prahy požadují od odběratele za užívání elektroměru roční nájemné v al. 2. ustanovené a vyslovuje dále al. 4., že elektroměry takové jsou zákazníkovi pronajaty. Měření proudu jinými elektroměry než městskými jest vyloučeno.

Podle toho zdálo by se, jakoby elektroměr postaven byl jen na prospěch odběratele, aby jeho zájmu a prospěchu sloužil. Tomu však tak není, naopak z četných ustanovení samého § 6 podmínek jde, že slouží v první řadě zájmům městské elektrárny, kteráž proto také takměř výhradnou dosposici nad elektroměrem sobě vyhrazuje, neboť:

- a) elektroměr se zařadí do vedení městskou elektrárnou;
- b) elektroměry dodávají jediné elektrické podniky městské a rozhodují samy o tom, jak velký má býti elektroměr a kterak má býti postaven;
- c) tyto v b) jmenované elektroměry udržují a obsluhují městské elektrické podniky;

d) pouze a výhradně tyto podniky smí konati opravy na elektroměru;

e) k žádosti městských elektr. podniků musí se opatřiti elektroměr zamčitelnou skříní ochrannou dle předpisů kanceláře těchto podniků a na náklad odběratelův.

Z toho tedy, myslíme, dostatek jest patrno, že elektroměr v prvé řadě slouží vlastním účelům elektrárny; ovšem, jak již v theoretickém výkladu ukázáno, pořádný odběratel v druhé řadě též má zájem na tom, aby elektroměr byl postaven, aby zjištěn byl obnos jeho odebírání a jeho povinnosti; následkem toho platí za toto spolužívání odpovídající činži nájemní; avšak není to na jeho straně nájem celého užívání, jenž by spolužívání se strany vlastníka (městské obce) vylučoval; leč je-li výše nájmu za toto spolužívání odběratelem přijata, nemá tato otázka více praktického dosahu.

Pro právo trestní velmi zajímavé jest znění poslední al. § 6, jež stanoví právo elektrických podniků městských na zastavení proudu a zavedení vyšetřování buď ve vlastní působnosti neb příslušným úřadem, pro ten případ, že se nalezne u odběratele elektroměr, jenž buď následkem zúmyslného porušení neb následkem zřízení nějakého vedení obcházečního prošlý proud elektrický buď zcela nepočítá neb jen částečně počítá.

Pojednáme jen krátce o takovém trestuhodném obcházení elektroměru.

Případ jest ten, že nepoctivý odběratel založil obcházeční vedení, následkem čehož dovádí sobě proud buď zcela neb částečně tímto obcházečním vedením a nikoliv elektroměrem, takže pak užívá elektrické energie takové, které elektroměr neukazuje a nevykazuje, aneb jinak řečeno, užívá více energie, než elektroměr ukazuje a následkem toho také méně platí, než by po právu platiti měl. Elektroměr následkem této trestuhodné manipulace nepočítá tedy proud skutečně spotřebovaný. Jest zjevno, že český text podmínek má tu nedopatřením chybné znění, an praví, že v takovém případě elektroměr nepočítá »prošlý« proud buď zcela neb částečně. Na místě slova »prošlý« má tu státi »spotřebovaný« — neboť nepoctivý odběratel v takovém případě právě toho dokázal, aby proud neprocházel. Znění německé jest správné (starších pod-

mínek z roku 1901) pravíc, že pak elektroměr nepočítá »die verbrauchte elektrische Energie«.

Tu jest po ruce zjevný případ trestný dle § 1 němec. zák. z 9. dubna 1900, č. 2666 o trestném uzmutí neb odvádění elektr. energie, poněvadž zlomyslné založení obcházejícího vedení, děje se tu vodičem, jenž není řádně a správně k tomu určen (*Entziehung . . . mittelst eines Leiters, der zur ordnungsmässigen Entnahme von Arbeit [recte Energie] nicht bestimmt ist*).

Dle našeho rak. tr. zákona máme za to, že jest to zjevný případ podvodu dle § 197 tr. zák., poněvadž založení takového obcházejícího vedení jest jednání úskočné, směřující k tomu, aby dodávající elektrárna ohledně množství dodané elektřiny byla oklamána tím, že elektroměr ukazuje menší množství energie, než jaké skutečně bylo spotřebováno, a konečně hmotně poškozena, totiž aby nedostala plnou jí za spotřebovanou energii po právu patřící cenu. Z toho tedy následuje, že takový případ podvodu vyšetřen a stíhán býti má trestnými státními orgány z povinnosti úřední — a že tyto orgánové státní jsou příslušným k tomu úřadem. Elektrický podnik jest pak v příčině té soukromým účastníkem se všemi jeho právy a nároky.

Ad 3. Z důvodů vyložených již při theoretickém výkladu o smlouvách v příčině dovádění elektrického proudu a za účelem osvětlování také elektrárna král. hlav. města Prahy vyhrazuje sobě v podmínkách právo kontroly a sice dle § 10. Vedle al. 3. tohoto § přísluší elektrárně zejména právo zařízení připojená k elektrické síti rozvodné prohlížeti, elektroměry, vedení, přístroje a pod. čas od času zkoušeti a v případě potřeby na účet odběratelův opravit. Tato oprava na náklad odběratelův jest oprávněna i při těch částech připojovacího vedení a při oněch přístrojích, kteréž jsou vlastnictvím odběratelovým.

Úředníkům a zřízcům elektrárny legitimací opatřeným dovolen přístup do příslušných místností za účelem prohlídky.

Odepřel-li by odběratel prohlédnutí takové, zastaví se dodávka proudu na tak dlouho, dokud se elektroměr neprohlédne.

Tu jest po ruce zvláštní případ exceptionis non adimpleti contractus při dovádění proudu, jež dle samého pojmenování podmíněk jest smlouvou kupní.

Obyčejně totiž dává se prodávajícímu dle § 1062 zák. obč. právo odepření dodávky neb odevzdání věci prodané, když kupující kupní cenu v čas neplatí.

V přítomném případě dává se však elektrárně též v tom případě, když odběratel odepře kontrollní prohlédnutí.

Ježto se jedná o práva soukromoprávná, jsou strany oprávněny k takovým zvláštním ujednáním a vůči velké důležitosti kontroly má takové ujednání také vnitřní oprávnění; ano máme za to, že elektrárně sluší přiznati právo zastavení dodávky na tak dlouho, dokud kontrollní prohlídka připojení, přístrojů a pod. vůbec není provedena a ne toliko elektroměru, jak posl. al. § 10 praví — neboť elektroměr jest jen částí, ač snad nejdůležitější, předmětů kontroly podrobených, a právě když elektroměr po prohlídce bude ukazovati nápadně menší množství prošlé energie elektrické, bude třeba pokračovati v další prohlídce přístrojů, zejména isolace, lamp atd., aby se po případě zjistila příčina unikání.

Tím probrali jsme alespoň nejdůležitější ustanovení podmínek prodávacích elektrárny král. hlavního města Prahy. Jestli jsme s některým ustanovením nemohli souhlasiti a svůj nesouhlas otevřeně na jevo dali, stalo se to jenom za tím účelem, abychom, pokud spisovateli možno, podnět dali k žádoucí nápravě a přispěli ku zvelebení elektrických podniků král. hlavního města, jak sobě každý věrný syn této země ze srdce přáti musí; vždyť mají býti pražské elektrárny a jich podmínky vzorem pro všechna ostatní naše města! Kdo lask. pozornost věnoval těmto našim výkladům, seznať asi, že jest naším nejhlubším přesvědčením, že alespoň na ten čas elektrické podniky král. hlav. města Prahy jsou podnikem hospodářsky nad jiné důležitým, který schopen jest takového rozvoje a finančního úspěchu, že za krátko mohl by býti nejznamitějším zdrojem pro městský důchod, což platí zejména o elektrických dráhách pražských, při nichž ovšem sluší zabrániti předčasnému otvírání dopravních čar z počátku passivních a třeba stanovení levných, potřebám obecnstva vyhovujících sazeb, jaké dle zkušenosti vždy přivedou zvýšenou dopravu a tím větší úspěch hospodářský.

§ 10. Dodatek.

Dr. *Reinhold Kulenkampf*, *Das Rechtsgut der elektr. Arbeit im geltenden Strafrecht*, pojednání vyšlé ve »Strafrechtl. Abhandlungen«, Breslau 1905, dostalo se nám do rukou teprv při korektuře předposledního archu této práce, takže nebylo nám již možno podrobně k němu přihlížeti. Budiž jen podotknuto, že v ohledu civilním *Kulenkampf* za to má, že se dostává energii elektrické ochrany civilní v německém zák. obč. stanovením závazků z činů nedovolených, zejména § 823 něm. z. obč. — podle něhož jest povinen k náhradě škody, kdo jakékoliv právo bezprávně poruší; nesporno prý jest, že výrobce má právo na vyrobené elektr. energii. Ale tážeme se, jaké jest to právo na předmětu nehmotném, jakého něm. zák. obč. neuznává? — Podle našeho názoru zbyla by jen ochrana dle 2. odst. § 823 něm. zák. obč., podle něhož jest povinen k náhradě škody, kdo jedná proti kterémukoli zákonu, tedy také proti novému zákonu z 9. dubna 1900 o trestnosti uzmutí energie elektrické. To však jest jen ochrana relativní — nikoli absobutní — a to ochrana relativní, jaké před jmenovaným novým zákonem ani nebylo.

PŘÍLOHA.

**Podmínky prodávací elektrického proudu
z elektrárny kr. hl. města Prahy k osvětlování soukromému,
k pohonu motorů a jiným účelům technickým.**

§ 1. Přihlášky.

Přihlášky k odebrání elektrického proudu přijímá kancelář městských elektrických podniků v Praze-I., Rytířská ulice, č. 406 (Staroměstská tržnice), třetí patro, jež vydává potřebné k tomu tiskopisy a podává podrobnější vysvětlení.

Přihláška musí býti podepsána vlastní rukou jak objednatele proudu, tak i majetníkem domu, do něhož se má proud zavést, a zůstane v kanceláři elektrických podniků k úřední potřebě.

Po došlé přihlášce předepíše elektrické podniky taxu připojovací (§ 4), jakož i eventuelní jistotu na odebrání proudu.

Připojení k elektrovodné síti se provede, bude-li vyhověno ustanovením § 2, a po zaplacení taxy a složení jistoty dle pořadu, v jakém byly poplatky zaplaceny.

Jistoty v hotovosti složené neukládají se zvláště do spořitelny, aniž se jinak úrokují, konsument může však jistotu ve vkladních knížkách spořitelních neb jiných cenných papírech pupilární jistoty složit.

§ 2. Zařízení osvětlovací uvnitř budov.

Odběratel elektrického proudu jest povinen poříditi veškerá zařízení osvětlovací uvnitř budov, i tělesa osvětlovací na svůj náklad.

Zřizování elektrických zařízení osvětlovacích v domech obstarává instalační závod elektrických podniků za přiměřené ceny, určené správní radou těchto podniků.

Odběratel má však na vůli zařízení to dáti si provésti kteroukoli firmou k tomu úředně oprávněnou, jež se zavázala šetřiti při instalaci předpisů, vydaných správní radou elektrických podniků, a zapsána jest v seznamu takových firem, vyloženém v kanceláři elektrických podniků.

Nežli zařízení osvětlovací, jež postavila některá takováto firma, připojí se k síti elektrovodné, podrobí je kancelář městských elektrických podniků zkoušce, vyhovuje-li příslušným předpisům správní rady.

Nevyhovuje-li zařízení předpisům těmto, zvláště pokud se týče solidního materiálu a trvale dobrou funkci zabezpečujícího provedení, nepřipojí se k síti elektrovodné.

Vykonají-li se na zřízení opravy, musí opět býti zkoušeno.

§ 3. Změny na zařízení.

Každá zamýšlená změna na zařízení musí se před provedením oznámiti kanceláři městských elektrických podniků.

Zejména nesmí takové změny, jimiž se zamýšlí rozšíření aneb výměna původních žárovek neb lamp obloukových na žárovky neb lampy obloukové větší svítivosti učiniti se dříve, než dojde písemné svolení dotčené kanceláře.

§ 4. Připojení k síti elektrovodné.

Za provedení přípojky k hlavní síti elektrovodné může odběratel teprve tehdy žádati, vyhovuje-li zařízení všem podmínkám.

Přípojka provádí se nákladem elektrických podniků, nepřesahuje-li délka přípojovacího lana na soukromém pozemku 5 m, jest majetkem elektrických podniků, kteréž obstarávají její udržování, pokud se jí užívá.

Je-li přípojovací lano na soukromém pozemku delší pěti metrů, počítá se zbytek přes 5 m již k domovnímu elektrickému zařízení, které musí majetník svým nákladem poříditi a udržovati.

Zřizuje li se přípojka v době, kdy půda jest zmrzlá, zaplatí odběratel i výdaj, o který se zdraží práce přípojovací ve zmrzlé půdě.

Odběratel proudu musí však vždy předem zaplatiti elektrickým podnikům za přípojku do 3 Kw pevný poplatek 40 (čtyřicet) korun a za každý další 1 Kw po 10 (deseti) korunách (normální taxu přípojovací), ač není-li přípojka pro celý dům (viz níže) majitelem zaplacená.

V případě vypovězení odebrčky proudu neb eventuelní změny konsumenta účtují elektrické podniky při obnovené přihlášce normální taxu přípojovací znova.

Chce-li si majitel domu dáti zříditi přípojku pro celý dům, pro eventuelní pozdější v domě se objevivší konsum, musí to býti přípojka nejméně na 10 Kw, a účtuje se za ni poplatek 110 korun; v tomto případě majitel domu musí však zříditi svým nákladem i hlavní (stoupací) vedení, sloužící k rozvětvení v jednotlivých poschodích a přípojování stran.

Žádá-li se přípojka pro celý dům silnější než na 10 Kw, zřídí se za poplatek dle nejvyššího možného jejího zužitkování.

Když se v domě, opatřeném přípojku pro celý dům, domovní instalace po té skutečně k hlavnímu (stoupacímu) vedení připojí, neúčtuje se odběratelům žádný poplatek za připojení, dokud se nevyčerpá částka, kterou majitel domu za přípojku předem zaplatil.

§ 5. Dosavadní zařízení k elektrickému osvětlování.

Zařízení osvětlovací, kterých dosud se ne užívá, která ale vyhovují podmínkám správní radou vydaným a obstála předepsanou zkoušku, mohou se k síti elektrovodné připojiti, když poplatek v § 4 uvedený byl zaplacen.

Zda a za jakých podmínek mohou býti k centrále městské zařízení, napájená elektrickým proudem buď z vlastního neb cizího zdroje připojena, rozhodují elektrické podniky od případu k případu.

§ 6. Elektroměry.

Množství elektrického proudu spotřebovaného odběratelem zjistí elektroměr, zařazený do vedení elektrickými podniky jejich nákladem.

Za užívání elektroměru, jenž zůstává majetkem elektrických podniků, platí odběratel proudu roční nájemné:

za elektroměr do	1 kilowatu	16 korun ročně
přes 1	» 3	» 24 « »
» 3	» 6	» 32 » »
» 6	» 10	» 36 » »
» 10	» 20	» 48 » »
» 20	» 30	» 60 » »
» 30	» 60	» 100 » »
» 60	» 100	» 140 » »

Nájemné účtuje a platí se měsíčně zároveň s proudem a platí je odběratel i tehdy, kdyby elektroměru neužíval.

Elektroměry dodávají jediné elektrické podniky městské a to pouze do nájmu a rozhodují samy o tom, jak velký má elektroměr býti a kterak se má postavit.

Obsluhu, udržování a opravy na elektroměrech konají elektrické podniky samy a nepřipouštějí k účelu súčtování energie měření jinými elektroměry, než svými vlastními.

Pokazí-li se elektroměr vinou nebo neopatrností odběratele neb jiné osoby, musí nahradit odběratel veškerou tím vzešlou škodu.

K žádosti městských elektrických podniků musí se opatřit elektroměr skříní ochrannou, jež se dá uzavřít, dle předpisu kanceláře těchto podniků a na náklad odběratelův.

Neukazuje-li elektroměr správně aneb se zastaví, účtuje se za dobu poruchy elektrický proud dle průměrné spotřeby, jež se vypočte dle počtu působících Kw a dle průměrné doby použití vyšetřené elektrickými podniky.

Vyžaduje-li elektroměr opravy, výměny jej elektrické podniky městské na dobu správy za jiný bezplatně.

Pro oddělené části zařízení osvětlovacího mohou se postavit zvláštní elektroměry. Vznikne-li pochybnost o správnosti údajů elektroměru, vyjme se týž ku písemné žádosti odběratele zřízení městských elektrických podniků a přezkouší se.

Výsledek tohoto přezkoušení jest rozhodujícím netoliko pro odběratele proudu, nýbrž i pro městské elektrické podniky a musí jej obě strany uznati. Odběratel může přezkoušení býti přítomen.

Shledá-li se při přezkoušení rozdíl elektroměrových údajů u porovnání s precizními aparáty více než $\pm 5\%$, odečte se

odběrateli částka za množství v předešlém měsíci více účtované, v případě opačném připočítá se mu částka za množství proudu méně účtované.

Za dobu delší jednoho měsíce nemají ani odběratel, ani městské elektrické podniky práva žádati za nesprávné údaje elektroměru náhrady.

Útraty přezkoušení elektroměru nesou elektrické podniky městské, nelze-li zjistiti úmyslné, neb neopatrnosti odběratele neb jiné osoby zaviněné porušení elektroměru.

Zjistí-li se však při zkoušce, že elektroměr ukazuje správně v mezích $\pm 5\%$, hradí odběratel útraty vynětí a opětného postavení elektroměru.

Útraty ty jsou při elektroměru:

až do 5 kilowatů	K	8.—
« » 20	»	» 12.—
» » 30	»	» 16.—
» » 50 a přes	»	» 20.—

Žádosti odběratele za výměnu elektroměru vyhoví se jen tenkrát, ukáže-li zkouška, že elektroměr ve výše udaných mezích přesnosti neukazuje.

Odběratel má právo na svůj náklad dáti elektroměr úředně přecejchovati jediné prostřednictvím elektrických podniků.

Nalezne-li se u odběratele elektroměr, jenž následkem zúmyslného porušení, aneb následkem zřízení nějakého vedení obcházejícího prošlý proud elektrický buď zcela nepočítá, aneb jen dílem, jsou městské elektrické podniky oprávněny dle okolností dodávku proudu elektrického odběrateli zastaviti a v příčině zachování nároků městských elektrických podniků na odškodnění zavěsti vyšetřování buď samy nebo příslušným úřadem.

§ 7. Základní cena proudu elektrického a slevy.

Účtování elektrického proudu, jež elektroměr ukazuje, slouží za jednotku 1000 watových hodin = 1 kilowatové hodině. Základní cena této jednotky jest k účelům osvětlovacím 60 haléřů, slovy: šedesát haléřů; k účelům motorickým, průmyslovým, topení a vaření 30 haléřů, slovy: třicet haléřů.

Dle toho jest základní cena za každou hodinu svícení:

žárovky svítivosti 10 n. s. asi hal. 2.10 (0.35 hektow. hod.)	
» » 16 » » » » 3.30 (0.55 » »)	
» » 25 » » » » 5.16 (0.86 » »)	
» » 32 » » » » 6.60 (1.10 » »)	
» » 50 » » » » 10.32 (1.72 » »)	

atd.

Na základě účtované spotřeby za celý kalendářní rok poskytuje se slevy, které se vypočítávají takto:

do roční částky 1.000 K neposkytuje se srážka,	
přes 1.000 K do 2.000 K však 2% srážky	
» 2.000 » » 3.000 » » 3% »	
» 3.000 » » 4.000 » » 4% »	
» 4.000 » » 5.000 » » 5% »	
» 5.000 » » 10.000 » » 7% »	
» 10.000 » » 20.000 » » 10% »	
» 20.000 » dle zvláštního ujednání.	

Slevy účtují se vždy za uplynulý rok najednou.

Pakli odběratel proud elektrický z elektráren městských odebíral jen nějakou část roku, sčítuje se mu ku konci správního roku, pokud se týče doby, kdy proud odebírali přestal, při závěrečné pořádnosti ve prospěch sleva dle uvedené stupice jemu náležející.

Přenešení spotřeby proudu z jednoho ročníku do ročníku přímo následujícího za příčinou vypočítávání slevy nepřipouští se.

Odběratelům proudu, kteří na různých místech k vlastním účelům proud odebírají, poskytne se sleva, jaká připadá na celkové množství proudu na dotčených různých místech spotřebovaného.

Menší cena za elektrický proud pro účely průmyslové neposkytuje se podnikům, které užívají proud k nabíjení akumulátorů, neb k pohonu elektromotorů pro účely osvětlovací.

K účelům průmyslovým musí se postavit zvláštní elektroměr. Odběratel jest oprávněn připojit k zařízení takovému nejvýše buď dvě obyčejné žárovky 16svíčkové, neb jednu obyčejnou žárovku 32svíčkovou, aneb dvě žárovky Nernstovy po 32 norm. sv., které však vesměs smí sloužiti jedině k osvětlování místností, kde jest motor neb jiné takové zařízení. Tento vedlejší konsum světla

nesmí však obsahovati nikdy více než 16% připojených watů průmyslového zařízení.

Kdyby se motorického zřízení déle 1 měsíce nepoužívalo, pozbývá nárok tento platnosti a účtovat se bude osvětlení to v normálních cenách osvětlovacích.

Každé zneužití této výhody má za následek ztrátu slevy za poslední období, ano opravňuje i k zaražení dodávky proudu elektrického se strany elektrárny.

Tarif dvojit.

K odůvodněné žádosti odběratelů vyhrazuje si správní rada v jednotlivých případech povolití sčítování spotřeby proudu ať k účelům osvětlování ať k motorickým a t. p. dle dvojího tarifu a sice dle cen:

Za 1 kw. hod. pro proud denní a noční 20 h (dvacet haléřů), za 1 kw. hod. pro proud večerní v době níže uvedené 70 (sedmdesát haléřů).

Vyšší cena proudová 70 h za 1 kw. hod. účtuje se za spotřebu v těchto hodinách:

v měsíci	lednu	od 3 $\frac{1}{2}$ hod. odp.	do 10 hod. večer
»	únoru	» 4 $\frac{1}{2}$ » »	» 10 $\frac{1}{2}$ » »
»	březnu	» 4 $\frac{1}{2}$ » »	» 10 $\frac{1}{2}$ » »
»	dubnu	» 5 » »	» 10 $\frac{1}{2}$ » »
»	květnu	» 7 » »	» 10 $\frac{1}{2}$ » »
»	červnu	» 7 » »	» 10 $\frac{1}{2}$ » »
»	červenci	» 7 » »	» 10 $\frac{1}{2}$ » »
»	srpnu	» 7 » »	» 10 $\frac{1}{2}$ » »
»	září	» 5 » »	» 10 $\frac{1}{2}$ » »
»	říjnu	» 4 » »	» 10 $\frac{1}{2}$ » »
»	listopadu	» 3 $\frac{1}{2}$ » »	» 10 » »
»	prosinci	» 3 » »	» 10 » »

Základem pro tyto hodiny jest čas pražský, připouští se však difference chodu hodin oproti pražskému času 15 minut.

Spotřebu proudu v hodinách určených pro dražší cenu, jakož i v hodinách určených pro levnější cenu udávati bude zvláštní elektroměr, za nějž účtováno bude nájemné v § 6 ustanovené, avšak s přírůzkou 12 korun ročně.

Pro případy zvláštní vyhrazuje si správní rada stanoviti zvláštní podmínky.

Také z roční spotřeby účtované dle dvojího tarifu poskytnutí se slevy dle škály v tomto § shora uvedené.

Návrat od účtování dle dvojího tarifu k účtování dle tarifu jednoduchého smí se státi teprve po roce.

Pro registrační aparát dvojího tarifu platí tatáž ustanovení, jako pro elektroměry vůbec, zejména jsou odběratelé povinni ihned správě elektrických podniků oznámiti, kdyby z nějaké příčiny hodiny časové při aparátu buď se zastavily aneb špatně ukazovaly.

§ 8. Súčtování a placení spotřebovaného proudu elektrického.

Odečítání elektroměrů konají zřízenci elektr. podniků nejméně jednou měsíčně, i mohou se ho odběratelé zúčastniti a žádati za ústní sdělení výsledku.

Zřízencům těm jest nařízeno ohlásiti se u odběratele proudu neb u jeho ustanoveného zástupce, nežli stav elektroměrů odečítají, provedou však odečítání, i kdyby odběratel neb jeho zástupce při tom nebyli.

Saldované účty za spotřebovaný proud zpravidla za dobu asi 1 měsíce předkládají se odběrateli výběrčím, plnou mocí elektrických podniků k vybírání peněz oprávněným; účty jsou splatny ihned po doručení.

Nezaplatí-li odběratel účet po dvojím upomínání, oprávněna jest správa elektrických podniků proud uzavřítí a v příčině vymáhání dluhu další kroky učiniti, po případě cestou soudní.

Uzavření proudu oznámí se napřed ústně odběrateli.

§ 9. Žárovky a uhlíky.

Žárovky se závitem Edisonovým, jakož i uhlíky dodává instalační závod elektrických podniků za přiměřené ceny, odběratel proudu může však sobě žárovky a uhlíky k lampám obloukovým opatřiti z kteréhokoliv pramene.

§ 10. Dodávání elektrického proudu.

Elektrický proud může se dodávati odběratelům pouze v těch ulicích, kde jest položena rozvodná síť městských elektráren, a dodává se dnem i nocí bez přestávky, pokud tomu dovolí síť elektrovodná a zařízení stanice ústřední.

Kdyby však městským elektrárnám z jakékoliv příčiny nebylo možno odběratelům dodávati proud elektrický po kratší neb delší dobu, nepřísluší odběratelům žádné právo činiti na městské elektrické podniky neb na obec Pražskou, jakožto jich majetnici, nároky na odškodněnou, nýbrž vzdávají se již předem veškerých podobných nároků.

Rovněž vyhrazují sobě městské elektrické podniky právo přerušiti dodávku v některé části sítě rozvodné buď za účelem konání měření nových přípojek neb oprav atd. Městské elektrické podniky vyhrazují si též právo zařízení připojená k elektrické síti rozvodné prohlížeti, elektroměry, vedení, přístroje a pod. čas od času zkoušeti a v případě potřeby, na účet odběratele opravit, z kteréžto příčiny musí úředníkům a zřízencům městských elektrických podniků, legitimací opatřeným, býti dovolen bez výjimky vstup do místností, v nichž předměty ty se nalézají.

Jelikož takovéto podmínky jsou v zájmu i odběratelů, jest na nich, aby přehlídky podporovali a na dotazy zřízenců městských elektrických podniků, jimž nařízeno jest, aby při takovéto příležitosti proneseným přáním odběratele všemožně vyhověli, žádoucí vysvětlení podávali.

Odepřel-li by odběratel prohlídku, zastaví se dodávka proudu na tak dlouho, dokud se elektroměr neprohlédne.

§ 11. Doba smluveného odebírání proudu.

Výpověď a vydání jistot.

Každý odběratel zavazuje se zpravidla, že bude odebíratí proud od městských elektrických podniků nejméně po dobu jednoho roku, počítaje od té doby, kdy jeho zařízení se připojilo k elektrovodné síti aneb kdy mohl proud ze sítě rozvodné dostáti.

Chce-li některý odběratel po roce, na nějž se zavázal odebíratí proud elektrický, dáti výpověď z tohoto odebírání, musí tak učiniti

písemně aspoň na měsíc před zamýšleným zaražením odebírání proudu elektrického kanceláři městských elektrických podniků.

Tato lhůta výpovědi přísluší i městským elektrickým podnikům, pokud ovšem bezodkladné zastavení dodávky proudu elektrického nebylo nařízeno. (§§ 6, 7, 8 a 10.)

Po zastavení dodávky proudu vydá se odběrateli za složní list jeho jistota, nemají-li elektrické podniky proti němu žádných pohledávek; jinak sčítuje se jistota na pohledávku a odběrateli vydá se za složní list případný zbytek jistoty.

§ 12. Povinnosti odběratelů proudu elektrického.

Nastane-li v elektrickém zařízení nějaká porucha, má se to ihned oznámiti městským elektrickým podnikům.

Pozoruje-li odběratel, že se dráty rozváděcí zahřívají, musí ihned vypnouti příslušný díl vedení, a třeba-li, i vypínač hlavní. O používání elektrického zařízení obdrží každý odběratel tištěné poučení.

§ 13. Platnost a změna podmínek.

Vydáním těchto podmínek, jichž platnost počíná měsícem dubnem 1904, pozbývají veškeré dříve vydané podmínky platnosti.

Změniti tyto podmínky může správní rada elektrických podniků kdykoliv.

Změna podmínek, oznámená aspoň dvěma pražskými denními listy, má závaznost pro odběratele.

Správní rada elektrických podniků král. hlav. města Prahy.

V Praze, dne 10. února 1904.

OBSAH.

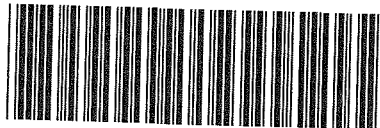
<i>Předmluva.</i>	
<i>Literatura.</i>	Str.
I. O právní povaze elektřiny vůbec	13
II. Zápas v Německu o právní povahu elektřiny a jeho částečné ukončení	20
III. Práva románská	33
IV. Anglické zákony elektrické	61
V. Švýcarský zákon o podnicích elektrických s proudy silnými a slabými	67
VI. Elektřina dle občanského práva rakouského:	
A) § 1. Vstup	80
§ 2. Držba elektřiny dle práva rakouského	85
§ 3. Možno-li vlastnictví elektřiny dle práva rakouského	92
§ 4. Možná-li tradice elektřiny	108
B) § 5. Poměry obligační	113
§ 6. Smlouva o prostém dodávání neb dovádění elektřiny	117
§ 7. O smlouvách za účelem elektrického osvětlování	130
§ 8. Je-li elektrický podnik obchodníkem	139
§ 9. Rozbor podmínek elektrárny král. hlav. města Prahy	146
§ 10. Dodatek	160

Příloha.

Inventory 1913 (Easton, NY)

REV 15

UK PrF MU

3129S28849